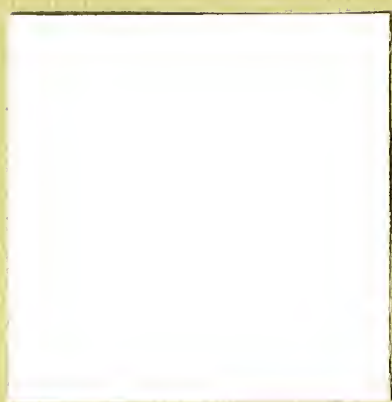

MÖBLER
I
NORDISKA MUSEET
AF
GUSTAF UPMARK

FRÅN GAMLA SVENSKA HEM
FÖREMÅL I NORDISKA MUSEET

Digitized by the Internet Archive
in 2016

<https://archive.org/details/mobleriafdelning00nord>

MÖBLER

I

AFDELNINGEN FÖR DE HÖGRE STÄNDEN

100 PLANSCHER, DÄRAF 16 I FÄRG

MED TEXT AF

GUSTAF UPMARK

UTGIFNA GENOM

NORDISKA MUSEET

STOCKHOLM

P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG

FÄRGPLANSCHERNA EFTER ORIGINAL AF E. V. WALTERSTORFF.

KLICHÉER FRÅN GENERALSTABENS LITOGRAFISKA ANSTALT.

TRYCKT Å CENTRALTRYCKERIET, STOCKHOLM 1912.

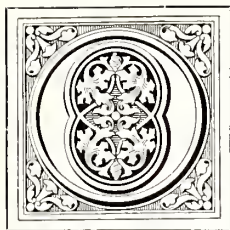
*F*öreliggande arbete afser att offentliggöra det viktigaste af det rika material till kunskap om svenska hems möblering i äldre tider, som finnes i Nordiska Museets samlingar, och den redogörelse för hufvuddragen af den svenska möbelkonstens utveckling från Gustaf Vasas till Karl XIV Johans tid, som här meddelas, är väsentligen byggd på och åskådliggjord genom föremål ur dessa samlingar. Vid disponerandet af materialet hafva de gamla hufvudvunna benämningarna på de efter hvarandra följande stilperioderna, renässans, barock, rokoko, gustaviansk stil och empire af praktiska skäl bibehållits. De tidsbestämningar som åtfölja dessa rubriker afse endast, i anslutning till hvad som skett i afdelningen för de högre stånden i Nordiska Museet, att angifva den ungefärliga tidrymd under hvilken den ena och den andra af dessa stilriktningar varit härskande i Sverige, hvarmed naturligen icke är sagt, att icke föremål som äro att hänföra till en viss stilart kunnat förekomma såväl före som efter de angifna gränsåren. — I samma mening hafva underrubrikerna äldre och yngre Vasaliden samt Karolinska tiden användts.

Där ej annorlunda angifves, tillhöra de afbildade föremålen Nordiska Museet. — N. M. med efterföljande nummer betecknar föremålets nummer i Nordiska Museets hufvudliggare.

GUSTAF UPMARK

I. RENÄSSANSEN, 1520—1650.

ÄLDRE VASATIDEN, 1520—1600.

Om bostadens inredning hos frälsemän och borgare i Sverige under medeltiden känna vi icke mycket. Vi äro härvidlag hänvisade till litterära källor och på analogier stödda antaganden. Den medeltida frälsemannen lefde här i landet säkerligen i en omgifning, som föga skilde sig från skattebondens; steget från att vara bonde till att blifva herre eller frälseman var ju icke stort. Om också en och annan frälseman, riddare eller väpnare, på sin gård lät uppföra ett fast hus af sten, så var dock trä det ojämförligt vanligaste materialet både för herremannens och bondens bostad. Några rester af vare sig den fasta eller den lösa inredningen i det ena eller det andra slaget af bostäder från detta tidehvarf hafva icke bevarats till våra dagar; och lika ringa är vår kunskap om inredningen af de borgerliga hemmen i städerna.

Man torde kunna antaga, att de svenska medeltidskonungarna, de fåtaliga verkliga stormännen af frälset och klerus och någon mindre del af städernas borgerskap, som ju till väsentlig grad utgjordes af tyskar och andra utlänningar, lefde och bodde under förhållanden lika dem som rådde på kontinenten, närmast i Nordtyskland. De till våra dagar bevarade föremål, som skulle bevisa detta antagande, äro likväl ytterst fåtaliga. Några motstycken till den rika inrednings- och möbelkonst, som Tyskland har att uppvisa från sengotisk tid, medeltidens senare del, finnas icke i Sverige; ett eller annat föremål har dock bevarats i kyrkorna. — Det är först under 1500-talet, *den äldre Vasatiden*, som vi genom bevarade rester kunna bilda oss en föreställning om inredningen och möbleringen i de svenska högre-stånds-hemmen. Talrika äro dock icke dessa rester. — Liksom inom den samtida arkitekturen göra sig äfven inom detta område den medeltida, gotiska stilen och den nya tidens konststil, renässansen, gällande sida vid sida.

Det här, å *plansch I: 1* afbildade skåpet af ek, dateradt 1558, är af medeltida karaktär. Det torde hafva varit inbyggdt i en vägg nisch och sålunda utgjort en del af en rundt omkring rummets väggar löpande panelning. Därför talar den omständigheten, att sidorna sakna hvarje spår af dekorerings och att den öfre krönande listen är vinkelrätt afskuren vid sidorna. Dörren, på hvilken decorationen hufvudsakligen är anbragt, består af en bred ram, omslutande tvänne fyllningar med s. k. pergamentrulleornament. Detta konstruktionssätt med ramar och fyllningar är karaktäristiskt för den nyare tiden; beslagen, gångjärn, *fig. 1*, nyckelskylt och handtag af järn äro af karaktäristisk gotisk form och hafva delvis varit underlagda med rödt tyg. Äfven själfva skåpet har en gång prunkat i rika färger, hvaraf spår bevarats, mörkblått å de släta ytorna samt lysande rödt och grönt i fyllningarna. — De väldiga spikar som äro inslagna ofvanför det mellersta gångjärnet äro icke ursprungliga.

Det redan under medeltiden brukliga sättet att bekläda rummens innerväggar med en hög träpanel bibehölls under den följande tiden, och inom de byggnader här i landet, som hafva i behåll sin fasta inredning från 1500-talet, finnas dylika

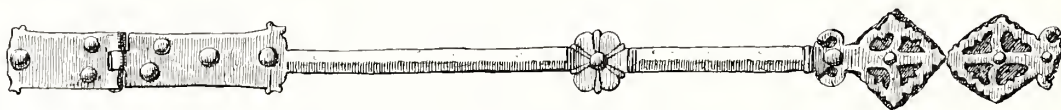

Fig. 1. Gångjärnsbeslag af järn å skåp dat. 1558, pl. I.

paneler af flera olika slag. Dessa byggnader äro framför allt några af de kungliga slotten, särskildt Gripsholm och Kalmar; af enskilda slott kan främst nämnas Rydboholm i Uppland. Dessa paneler, i hvilka renässansens antikiserande former, kolonner, pilastrar, bågfült och listverk kommo till användning, voro icke enbart väggbeklädnader, utan tjänade också andra ändamål som under en senare tid fylldes af fristående möbler. I nischer i muren inbyggdes skåp, hvilkas dörrar dekorerades på samma sätt som den fasta panelen (jfr *plansch I*), och på liknande sätt anordnades sofplatser; utefter panelens nedre del löpte stundom en väggfast bänk, och panelens öfverkant kunde användas såsom hylla. — Flyttbara möbler förekomma endast sparsamt i tidens inventarier. I de bevarade Gripsholmsinventarierna från Gustaf Vasas tid finnas så godt som inga möbler upptagna, och först under senare delen af 1500-talet nämnas kistor och stolar. I Nordiska Museets allmogefdelningar finnas stolar, som, ehuru ofta tillverkade långt senare, tydligen återgå till modeller som voro i bruk hos herremännen under 1500-talet. Den omständigheten, att borddukar omtalas, visar ju att äfven bord nu liksom tidigare funnits i möblemanglet.

De konstsnickare från Tyskland och Holland, som särskildt under senare delen af 1500-talet funnos här i landet och arbetade för Vasakonungarna, föranledde väl

införandet i de kungliga slottens möblemang af en och annan praktmöbel som annars icke var vanlig. Dit torde kunna räknas de kabinettskåp med dekoration i rikt inlagdt arbete, hvarpå Nordiska Museet äger ett tyvärr mycket hårdhänt restaure-radt prof, *fig. 2*. Möbler af denna art och teknik finnas äfven i andra offentliga och privata samlingar i landet.

Till tidehvarfvets viktigaste bruksmöbler hörde kistorna, som användes både till förvaringsmöbler i rummen och att packa uti, när man skulle begifva sig från en gård till en annan. — Den här, å *plansch II*: 2—3, afbildade kistan härrör från 1500-talets slut eller 1600-talets början. Den är af furu med enkla jämbreda järnbe-slag; å det plana loeket synas rester af en dekoration, som ursprungligen funnits äfven å framsidan, bestående af rika arabeskornament i gråhvitt mot mörk botten, om-

Fig. 2. Kabinett-skåp från 1500-talets senare del; höjd: 0,784 m. N. M. 8948.

gifna af en smal ram i rödt. Denna dekoration, som torde kunna härstamma från 1500-talets slut, har år 1634 å kistans framsida blifvit öfverlaserad med grön färg, hvarjämte på midten ditmålats två vapensköldar i färger mot svart botten samt däröfver ordet »Silfwer Kista». Vapnen äro ätterna Posses och Stakes; på sidorna om hjälmprydnaderna stå resp. N. P. — A. S. och under vapnen årtalet 1631. — Kaptenen vid Elfsborgs regemente Nils Posse d. y., född på 1590-talet, gifte sig på 1620-talet med Anna Stake.

Praktfullare kistor, som sannolikt voro i bruk här redan under 1500-talet, voro t. ex. de sydeuropeiska cypress- eller kamferträskistorna af välluktande träslag, prydda med rik dekoration i flaekskärning (låg, plan relief), eller kistor af nordvästtysk eller dansk härkomst af ek med rikt skulpterad dekoration i hög relief.

Såsom förvaringsmöbler började efterhand fristående skåp att uttränga kistorna, hvilka likväl såsom ofvan nämndes bibehöllo sig under hela 1600-talet. De fristående skåp, som funnos i öfre Sverige under den äldre Vasaliden, voro sannolikt icke

tillverkade inom landet utan importerade från norra Tyskland, Holstein eller Danmark, där möbelkonsten hade nått en hög grad af utveckling. De äldsta skåpen hafva karaktären af två eller tre på hvarandra ställda kistor med dörrar eller nedfällbara klaffar å framsidorna och horisontala lister mellan de olika våningarna.

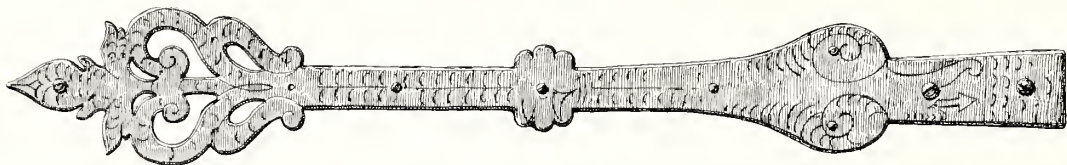

Fig. 3. Gångjärnsbeslag af järn å skåp från 1600-talets början, pl. III.

Fig. 4. Ornament skuret i ek, å skåp från 1600-talets början, pl. III.

Fig. 5. Ornament skuret i ek, å skåp från 1600-talets början, pl. III.

Sådana äro de karaktäristiska 5-dörrade holsteinska skåpen, och sådant är det stora här afbildade skåpet af ek, *plansch III: 4*, från södra Sverige. Det är af en typ som förekom i Danmark och Nordtyskland (Überbausehrank) under 1500-talets slut och 1600-talets förra del och torde vara tillverkad i Skåne i början af 1600-talet. Till den rika skulpturala utsmyckningen finnas motstycken inom den dansk-skånska kyrkliga skulpturen från denna tid. — Det på tvänne sköldhållande lejon hvilande mellan-

partiet har karaktären af en kista och öppnas medelst en fällbar klaff med rikt ut-sirade gångjärn å insidan, *fig. 3*. Det indragna öfre partiet är försedt med dörrar; den häröfver starkt framspringande krönande listen uppbäres i hörnen af tvänne krigar-figurer i antikiserande dräkt, motsvarade af tvänne kvinnliga karyatider (Visheten och Hoppet) i mellanpartiet. De fyra af bågfält inramade figurala relieferna framställa scener ur Simsons historia: öfverst till vänster, Simson brottas med lejonet, till höger, Simson slår filistéerna med åsnekindbågen (synlig i nedra högra hörnet); nedtill till vänster, Simson bortbär Gazas stadsportar, och till höger Simson och Delila. — De ornamentala detaljerna hafva utpräglad renässanskaraktär med de tre hermerna i öfre partiet, den lilla nischen med sin af beslagsornament omgifna maskaron som krön och de horisontala listverken med bladstafvar och tandsnittsräcker. Den lilla kartuschen längst ned med en liggande bacehant är omgifven af ornament, som icke kunna dateras tidigare än till början af 1600-talet. Fotstycket nere vid golfvet liksom skåpets sidor, *fig. 4—5*, äro försedda med ornament i flackskärning af utpräglad renässanskaraktär. — På de sköldar som hållas af lejonen i skåpets underrede stå initialer, utmärkande de för öfrigt okända borgerliga ägarna, mannen I. G. S., hustrun K. S. D. — I det inre finnas hyllor, däraf ett par halfrunda med urtagningar för skedar; den inre bakväggen är prydd med stora stjärnor målade i hvitt mot grågrön botten.

YNGRE VASATIDEN, 1600—1650.

Den allt lifligare beröring med det kontinentala Europa, hvari Sverige trädde under *den yngre Vasatiden*, 1600-talets förra del, medförde helt naturligt förändringar i herremanshemmens inredning och möblering. Talrika slottsbyggnader uppfördes i olika delar af landet, och äfven den borgerliga byggnadsverksamheten i städerna började taga fart. De bevarade resterna af fast rumsinredning äro väl icke heller från detta tidevarf talrika, men vi veta dock att väggar med hög panelning och dörrar med rik intarsiadekoration, omgifna med pilastrar med högt uppstigande krön förekommo. I ett hus i Stockholm (Stortorget 20) finnas bevarade ett par dörrar med omfattning och krön från 1600-talets midt, utförda i ek och svart trä, en för denna tid karaktäristisk färgsammansättning, som bl. a. återfinnes i holländska möbler och rumsinredningar från 1600-talets förra del.

Det å *plansch IV: 5* afbildade skåpet af ek och svartbetsad björk torde vara tillverkad i Sverige omkring midten af 1600-talet, under inflytande af holländsk möbelkonst. Det består af en undre och en öfre del — de två på hvarandra ställda kistorna — hvardera med tvänne dörrar, den undre afdelningen dessutom med två

lådor; den krönande listen utgör en del för sig. Karaktäristiska för tiden äro dels färgerna, ekens bruna i motsatsverkan mot svart, dels de s. k. hopplisterna, de vågiga lister som begränsa alla fyllningar och skänka lif åt den eljest torra och schematiska fasaden. — Andra skåp af mera utprägladt holländsk typ förekommo också under detta tidevarf i Sverige, såsom de karaktäristiska nordholländska skåpen med fyra dörrar och en af tre kolonner indelad fasad eller de zeeländska med rikt fördelade fyllningar.

Från 1600-talets midt härstammar äfven det å *plansch V: 6* afbildade kabinett-skåpet. Denna möbeltyp, som ytterst härrörde från Italien, hade utbildats i Syd-Tyskland och sedermera vandrat norrut samt förekom, som ofvan nämnts, redan på 1500-talet i Sverige. Under 1600-talet utfördes de vanligen i svart trä (ebenholz) och pryddes dels med skulpterad dekoration, dels med fyllningar inlagda med olika material, elfenben, sköldpadd, marmorarter, silfver, tenn o. s. v. Kabinett-skåpen voro tidens egentliga praktmöbler, och deras talrika lådor, fack och lönnlådor användes till förvaring af dyrbarheter, smycken, kuriosa etc. — De här i landet förekommande praktfullare kabinett-skåpen torde i de allra flesta fall hafva varit tillverkade i Tyskland, södra Holland och Belgien. Bland märkligare dylika skåp kan jämte det praktfulla konstskåpet i Uppsala nämnas det som staden Augsburg skänkte till Karl Gustaf Wrangel och som än i dag står kvar på hans slott Skokloster. Ett dylikt som tillhört Magnus Gabriel de la Gardie förvaras nu på Maltesholms slott i Skåne, etc. — Både i allmän uppbyggnad och i detaljformer peka dessa möbler på det nära sambandet under denna tid mellan arkitektur och möbelkonst.

Det här afbildade skåpet är utfördt af ek och furu med fanér af svärtad bok och ebenholz; dekorationen är dels skulpterad, ramverk med bladornament och hopplister, dels utförd i tenn med utsågade och genombrutna plana ornament. Skåpets inre som tillslutes med de två dörrarna är indeladt i ett pilasteromgifvet midtparti med dörr, prydd med ett bågfält, och på ömse sidor härom fem lådor öfver hvarandra. Äfven bakom hermpilastrarna finnas lönnlådor. De epitalieliknande ornamenten på dörrarnas insidor höja den praktverkan, som skåpet gör när det står öppet. Äfven i det höga rösteliknande krönet finnas lådor och fack. Krönets trenne afsatser hafva ursprungligen burit några nu förlorade prydnader.

Af svensk härkomst är säkerligen det lilla, å *plansch VI: 7* återgifna kabinett-skåpet. Materialet är här svärtad ek med graverade hornplattor, omgifna af hopplister, både i det yttre och det inre. Plattorna i dörrarnas yttersidor framställa fyra scener ur Adams och Evas historia — Evas skapelse, kunskapens träd, syndafallet och utdrifvandet ur paradiset — troligen återgifna efter träsnitt. Lådorna i det inre prydas af likaledes graverade plattor med scener ur lapparnas historia, af

hvilka några återfinnas såsom illustrationer i Johannes Schefferi år 1673 tryckta Lapponia. — Tvänne alldeles likadana skåp finnas, det ena på Skokloster, det andra på Skottorp i Halland. — Skåpets allmänna karaktär gör att det här sammanförts med möbler från 1600-talets förra del, oaktadt ju några af de graverade lapska figurscenerna synas vara hämtade ur den ofvannämnda boken som utkom först 1673.

I fatbursinventarierna från Gripsholm under Gustaf Vasas tid omtalas två slag af dukar, »långedukar» och »skiffuedukar», hvilka skilde sig från hvarandra därigenom att de förra kunde vara ungefär dubbelt så långa som de senare. Man

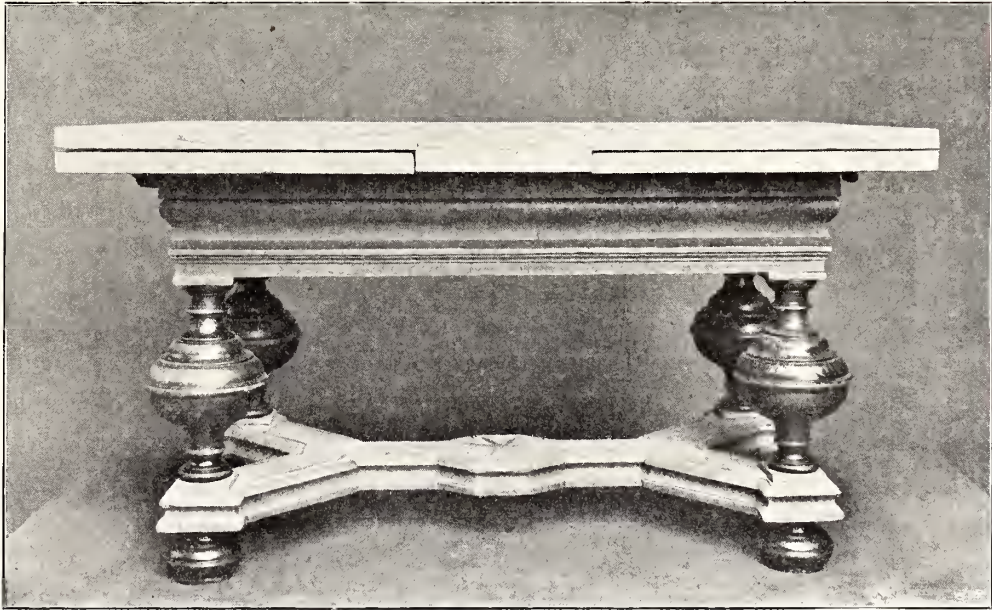

Fig 6. Bord, ek och björk, 1600-talets midt; höjd 0,797 m. N. M. 117396.

torde däraf kunna draga den slutsatsen att bord funnits af väsentligen tvänne typer: långbord och skifvor. I båda fallen torde bordskifvan ha hvilat på tvänne kryssbockar med mer eller mindre rikt utsågade profiler, förbundna genom ett mellanträ; bord af denna typ hafva i långt senare tid bevarats i allmogehemmen i olika delar af landet. — Ett annat slag af bord, som sannolikt också förekom här under 1500-talet, var kistbordet, en kista med en därpå lagd utskjutande skifva.

De bord som användes i Sverige under den senare Vasatiden hade skifvor, vanligen rektangulära, hvilande på en sarg som uppbars af fyra kraftiga balusterben, förbundna genom kryss, som stundom hade karaktären af en på golfvet hvilande platt låda, stundom af breda ramslåar som förenade benen och hvilade på kulfötter. Denna bordstyp utvecklades rikt i både den holländska och den nordtyska

möbelkonsten. Det lilla bordet å *plansch VI: 8* är af furu, måladt i svart; skifvan är målad i imitation af svart marmor med en hvit rand. Sargen, som rymmer tre lådor, har en målad dekoration med växtmotiv i gult och svart, som torde få betraktas som försök att efterbilda de orientalska lackarbeten som redan under 1600-talets förra del började införas till Europa. — Under den öfversta lådans botten finnes en gammal inskrift med bläck, som omtalar att det lilla bordet, som tydligen är gjordt för ett barn, tillhört Christina Scheringsdotter Rosenhane, f. 1640 † 1703, en dotter till riksrådet och diplomaten friherre Schering Rosenhane.

Till i hufvudsak samma typ kunna räknas de präktiga ekborden, *plansch VII: 9* samt *fig. 6*, med rikt profilerad sarg och fyra likaledes profilerade balusterben, hvilka liksom kulorna under kryssen äro utförda af svärtad björk; de kraftiga kryssen äro här X-formiga. — Af en synnerligen ovanlig typ är det å *plansch VII: 10* afbildade bordet, som sedan gamla tider stått på Skånellaholm i Uppland. Foten utgöres af ett på kulfötter hvilande kryss af ek, hvarå står en af tvänne korsställda bockar sammanfogad ställning, som uppbär den tunga skifvan. Bockarnas kanter äro utsågade i rika profiler, och deras sidor prydas af upphöjda bladliknande ornament i flackskärning som stå svarta mot den öfriga bruna ytan. Hela underredet gör intryck af att vara någon slags reminiscens af 1500-talets bordsbockar; den egendomliga möbeln torde kunna anses vara af svensk tillverkning från 1640-talet. Skifvan är rektangulär med en enkel indelning samt å alla fyra sidorna försedd med halfrunda fällklaffar, som, utfällda, göra skifvan oval.

Af utprägladt holländsk typ är linnepressen af ek och ebenholz, *plansch VIII: 11*. Underredet utgöres af ett litet, kraftigt, firsidigt bord med benen förenade genom kryss och under sargen dessa för den holländska möbelkonsten så karaktäristiska genombrutna, i profiler utsågade konsolliknande ornamenten med små pålimmade runda plattor af ebenholz. — Större och mindre bord af denna karaktär förekomma talrikt bland Hans Vredeman de Vries' mönsterblad. — På bordet står en platt låda, från hvars sidor de två ståndare uppstiga som bära den öfverliggare, genom hvilken linnepressens långa skruf löper; ståndarna hafva karaktär af pilastrar med en genom inlagda ebenholzränder markerad kannellering, och öfverliggarens profilering visar arkitektoniska former, med små triglyfliknande ornament i frisen. Skrufven är nedtill genom ett tvärträ fästad vid den öfre pressplattan samt försedd med ett hål för vefstaken, hvarigenom denna kan höjas och sänkas. Den mekaniska anordningen är af samma slag som å samtida tryckpressar.

De sittmöbler som förekommo under 1500-talet voro hufvudsakligen bänkar af olika slag, lösa långbänkar (»säten») eller väggfasta, med panelningen — om sådan fanns — sammanbyggda bänkar, hvilka belades med färgrika dynor eller

bänkekläden. Inventarierna omtala flera olika slag af dylika för sittplatserna afsedda textila föremål. Äfven kistornas plana lock torde hafva användts att sitta på.

Först under slutet af 1500-talet blefvo stolarna en viktig och allmännare använd del af möbleringen; liksom de som användes under 1600-talets förra del voro de i allmänhet mycket enkla. De å *plansch IX: 12—14* afbildade stolarna äro samtliga af ek, benen äro förenade med kryss, bestående af fyra kantslår afsedda att hålla fötterna på till skydd mot golfkylan; de raka ryggståndarna uppbära rektangulära träplattor, och sitsarna hafva varit afsedda att beläggas med hyenden; *fig. 7* återger ett stols-hyende från år 1644 broderadt med ornament och ätterna Soops och Oxenstiernas vapen samt initialerna M. S. — E. O.: Mattias Soop († 1653) och Elisabeth Oxenstierna. — Stolen *plansch IX: 14* bär å ryggstycket ätterna Posses och Ribbings vapen, initialerna H. P. — M. R. samt årtalet 1671, hvaraf framgår att denna enkla stols-typ var i bruk ännu så sent som 1671 i landshöfdingen Harald Posses och hans frus, Maria Ribbings, hem.

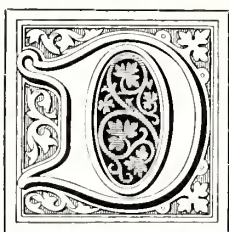
Liksom i Tyskland och Holland förekommo äfven i Sverige under denna tid stolar och länstolar med fast klädsel af läder eller tyg med eller utan stoppning, liknande de stolar som användes här under senare delen af 1600-talet och af hvilka några finnas afbildade å *plansch XVIII*.

Fig. 7. Stolsdyna af rött kläde med broderi, daterad 1644.

II. BAROCKEN, 1650—1750.

KAROLINSKA TIDEN, 1650—1720.

en enkelhet som rådde i de svenska herremännens, äfven stormännens, bostäder under den yngre Vasatiden och som väckte resande främlingars förvåning, efterträddes under *det Karolinska tidehvarfvet* af en prakt som imponerade t. o. m. på främlingar sådana som den vidtbereste och fint bildade italienske diplomaten Lorenzo Magalotti, hvilken på 1670-talet besökte Sverige. Det utan jämförelse präktigaste och bäst bibehållna exemplet på en stormans bostad med hvad därtill hörde i löst och fast från detta lysande tidehvarf erbjuder Skoklosters slott i Uppland, uppfördt under 1650-talet och inredt under detta och följande årtionden af Karl Gustaf Wrangel. Talrika slott och herresäten uppfördes och inreddes under årtiondena närmast före den stora reduktionen (1680) särskildt i Mälardalskapen, och äfven i städerna, framför allt i Stockholm, ägde en liflig byggnadsverksamhet rum; stormännen uppförde åt sig palats och malmgårdar, men bland byggherrarna förekommo äfven en stor mängd rika borgare, hvilka efter förmåga följde exemplet.

Liksom denna karolinska, af Tessinerna och deras samtida ledda byggnadskonst i hufvudsak anslöt sig till den samtida franska arkitekturen, så hämtade man också förebilderna för inredning och möblering från Frankrike, som från och med denna tid intog sin länge bibehållna ledarställning i smakens och modernas värld. Ludvig XIV:s Versailles var det eftersträfvade idealet för icke blott konungarnas och furstarnas utan äfven de enskilda stormännens slott och palats i hela det samtida Europa.

Magnus Gabriel De la Gardie, som var en af detta tidehvarfs mest lysande svenska ädlingar och en främjare af konst och vetenskaper som få, står i viss mån som en representant i Sverige för denna franska moderiktning. Redan 1646,

vid 24 års ålder, hade han af sin drottning skickats ut som utomordentligt sändebud till Frankrike och på nära håll sett det lysande hofvet i Paris och Versailles. Återkommen till Sverige blef han under de följande årtiondena en bland de ifrigaste byggherrarna bland stormännen, hvarvid doek kvaliteten ieke alltid höll jämna steg med kvantiteten; särskildt i afseende på de många slottens inredning och möblering fik nog oäkta material ofla göra tjänst som surrogat för de dyrbarare, bl. a. måladt trä i st. för marmor eller förgylld brons o. s. v. Ett lysande prof på hvad den karolinska tiden mäktade i det afseende, hvarom här är fråga, erbjuder det af Hedvig Eleonora, »Riksänkedrottningen», grundlagda Drottningholm, med ett visst berättigande kalladt Sveriges Versailles. — De franska stilarna oeh moderna voro de bestämmande. Jesper Svedberg omtalar i sin lefnadsbeskrifning ett besök i en förnäm herres hus, som han gjorde på 1680-talet; medan han väntade på middagsmåltiden, gick han in till barnen och fann i deras läsekammare bl. a. flera »fransöske» böcker, »kostliga inbundne i fransöskt band». Barnen voro i »fransöska språket helt ferdige», oeh »fahrlig mycken fransösk grannlåt hengde omkring alla väggar, fransöske tapeter voro ther, och fransösk seng». — I tidens inventarier omtalas likaledes »fransöske» möbler i stora mängder; synnerligen upplysande är t. ex. det inventarium, som år 1686 gjordes efter Magnus Gabriel De la Gardies död på hans slott Käggleholm.

Praktmöblerna, antingen de nu voro importerade från Frankrike eller tillverkade här hemma efter franska ornamentsstiek eller modeller, voro vanligen utförda af skulpterad och förgylld trä. De pjäser i hvilka materialet utgöres af björk oeh furu kunna med sannolikhet anses vara af svensk tillverkning (Burchard Preehts verkstad). De i Frankrike för möbler af denna art vanligast använda träslagen voro ek och valnöt. De tre här afbildade borden — *plansch X—XI* — äro alla af björk oeh furu oeh sålunda antagligen utförda i Sverige. Alla äro de väggbord, afsedda att placeras med ena långsidan utefter en vägg oeh därför mindre rikt dekorerade på denna sida.

Det praktfulla bordet å *plansch X: 15—16* har benen formade som hermer med voluttliknande barockornament nedåt, hvilande på lejonassar; på hufvudet bära hermerna små fyrsidiga dynor, å hvilka sargen hvilar. Benen äro förenade med ett kryss af karaktäristisk fransk form, bestående af fyra S-formiga, med akantusblad prydda slåar, som där de mötas uppbära en blomsterkorg. Det af jämbreda band, akantusblad oeh en maskaron bildade genombrutna ornamentet under sargen å framsidan har ursprungligen haft motsvarigheter äfven å bordets båda kortsidor, under det att den mot väggen vända baksidan saknat dylik ornering. — Bordskifvan (*plansch X: 15*) är praktfull, midten röd, omgifven af en rik bård med hörnorna-

ment, hvars mönster, erinrande om Boullearbete, är graveradt i den på träskifvan anbragta krederingen och förgylldt. Ornamentiken med de i vinklar och bågar svängda jämbreda banden och de små palmetterna i bårdens kortsidor göra att bordet torde kunna dateras till 1680-talet tidigast. — Bordet härstammar från en egendom nära Svartsjö i Mälaren, hvilket slott tillhörde drottning Hedvig Eleonora och säkerligen var präktigt möbleradt. Svartsjö förstördes genom eldsvåda 1686, och det kan ju tänkas att vårt bord därvid blifvit räddadt.

Fig. 8. Bordskifva, skuren och förgyllt, till bord från 1600-talets slut, pl. XI, 17.

De två borden å *plansch XI: 17—18* äro af väsentligen samma karaktär som det föregående; benens hermer å det öfre bordet (17) äro formade som bevingade kvinnogestalter, och på hufvudena bära de en liten dyna, nära liknande de å nyssnämnda bord. Krysset uppbär å midten ett liggande lejon. Skifvan, *fig. 8*, prydes af ett rikt mönster i barockstil utfördt i låg, förgyllt relief. — Det nedre bordet (18) saknar figurala motiv, och benen utgöras här endast af kraftiga volutformer med lejon tassar och akantusblad; kryssets form erinrar om bordets å *plansch X* och uppbär liksom detta en blomsterkorg. Sargens rika ornering finnes endast å framsidan och de båda kortsidorna; skifvan är af hvit marmor.

I det ofvan omnämnda Käggleholmsinventariet finnas bland annat omtalade ett tiotal »französke» sängar, alla med sparlakan af dyrbara tyger, atlas, sammet, plysch m. m. och försedda med fransar och broderier af guld, silfver och »brokot» silke. En af dessa sängar hade »fyra Cupidines på sängstolparne», och i ett skåp i »Förstinnans Matsahl» funnos bl. a. »4 st. sängknoppar med Cupidiner oppå».

Den å *plansch XII: 19—20* afbildade sängen har synbarligen en gång varit en dylik »fransösk» säng, till hvilken hört en rik besättning af himmel, gardiner med fransar, läcken m. m. Hvad som återstår är endast själfva sängställningen (19) och krönet till gafvelprydnaden (20) bakom hufvudgården. Den är utförd af rikt skulpterad och förgylld ek; dekorationen är hvad de ornamentala delarna angår utmärkt väl skuren, under det att de »fyra cupidines» på sängstolparna liksom de tre som pryda gafvelkrönet äro mera klumpigt utförda. En dylik bristande förmåga i behandlingen af figurala motiv kan iakttagas äfven inom andra områden af handtverket under 1600-talets senare del. — De låga benen täckas af akantusblad, och fötterna äro liksom inklädda af nedåtriktade bladornament, limmade fast vid benets nedre del, en anordning som återfinnes äfven på andra slags möbler från denna tid (jfr länstolen *plansch XVII*). Det eleganta ornamentet på sargen utgöres af en genombruten list, som blifvit fästad utefter ramen. — Till Nordiska Museet har sängen kommit från Tureholms slott i Södermanland, som redan under senare delen af 1500-talet kom i Bielkeättens ägo.

Af skulpterad och förgylld trä utfördes äfven ramarna till de speglar och lampetter som nu jämte taflor och porträtt utgjorde prydnader å rummens väggar. Dylika ramar af alla slag tillverkades bl. a. på Burehard Preehts († 1738) verkstad i Stoekholm. — Ramen till den å *plansch XIII: 21* afbildade spegeln är utförd af al, rikt skulpterad och genombruten i bladornament med stora solrosliknande blommor samt med infällda smala skifvor af spegelglas. Ett högt rösteliknande krön med en liten oval spegelskifva, omgifven af en yfvig ornamentik med akantusblad och solrosor, bildar afslutningen uppåt. — Spegeln å *plansch XIV: 22*, i mitten, har ram af snidad och förgylld furu med yppiga akantusblad i hög relief, hvarur tvänne änglahufvuden titta fram; närmast glaset löper en list af lagerblad. Snideriet med de starkt böjda och delvis genombrutna akantusbladen erinrar här om de rikt utskurna bladornament, som omgifva de hufvudbanér och anvapen som brukade föras i begrafningsproessionerna och upphängas i kyrkorna; arbetet kan med säkerhet antagas vara svenskt.

De å samma *plansch XIV: 23—24* afbildade lampetternas ramar äro likaledes utförda af furu. Ornamenten på de ovala ramarna äro bildade af blad, ekollon och små fyrbladiga blommor, hvilka föreställas upphängda på ett snöre lagdt i ramens midt-

linje. Det S-formigt böjda bandornamentet i krönet på den ena lampetten (23) liksom musslan å den andra (24) tyda på att de tillkommit mot slutet af tidehvarfvet, då barocken började upptaga dekorativa element, hvilka peka hän på »régence-stilen» och rokokon. — Jämte dylika lampetter af förgylldt trä förekommo äfven lampetter, i inventarierna vanligen kallade »ljusplåtar» (licht-platten), af förgylld eller försilfrad koppar och mässing med dekoration i rikt drifvet arbete. För be-

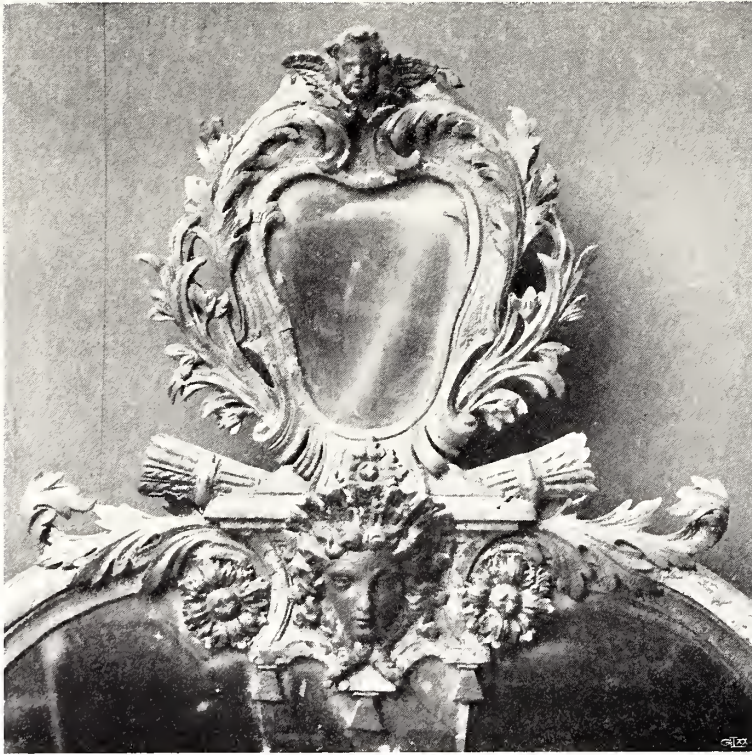

Fig. 9. Krön å spegelram, af förgylldt bly, å spegel pl. XV, 26.

lysning af ett rum användes en uppsättning af fyra-sex-åtta likadana ljusplåtar.

De tre speglar, som äro sammanförda å *plansch* XV, kunna med stor sannolikhet tillskrifvas den Prechtska verkstaden i Stockholm. Redan den gamle hofbildhuggaren Burchard Precht, som kom till Stockholm på 1670-talet och dog 1738, hade drifvit tillverkning af möbler, ramar, speglar, gueridoner etc., och hans båda söner, Gustaf och Christian Precht, hade vid Nygatan i Stockholm en affär för tillverkning och försäljning af »alla sorters

arbeten i flera material, såsom bildhuggerier och speglar i olika mönster», som det heter på de adresskort, som firman klistrade på sina tillverkningar. — Lars Salvius omnämner denna fabrik i sin beskrifning öfver Stockholm 1741 och uppräknar bland det som här förfärdigas: »altare-taflor och predikstolar, ridderliga och adeliga sköldemärken och vapen samt mindre speglar, ljusplåtar och större speglar med förgylldt bildhuggeri eller glasramar efter fransöska och ängelska sättet». Som fabrikant af dylika saker nämner Salvius äfven en »herr Olof Vesterberg».

Nationalmuseum äger en spegel med bröderna Prechts adresskort, och för nå-

gra år sedan fanns i konsthandeln i Stockholm en spegel nära nog identiskt lik den å plansch XV: 27 afbildade, som var försedd med samma kort.

Äldst som typ är den lilla spegeln i midten på planschen (25); det rektangulära spegelglaset omgifves här af en jämbred ram af spegelglas på stomme af furu med lister och bladornament af bly, förgylldt. Ofvan denna del som bildar ett helt för sig reser sig det höga krönet — »fontangen» — med rikt svängda sidoprofiler, en kartusch med spegelglas i midten och öfverst en liten Karl XII:s-byst, allt utfördt i förgylldt bly, i former som direkt erinra om franska förebilder. — Ramen till den stora spegeln (26) är bildad af tvänne pilastrar med kapitäl af jonisk form; pilastrarna, af glas med undermålade rankornament och pålagda hörn- och midtornament af bly, uppbära direkt på kapitälerna det höga krönet. Den öfre horisontalramen är ersatt af en halfcirkelformig dylik, som i sin ordning uppbär det öfversta rikt profilerade röstet med blomsterkorgar och tvänne putti på afsatserna; avslutningen uppåt bildas af en barockkartusch med tvänne pilkoger och en kvinnlig diademprydd maskaron af äkta »fransösk» karaktär; materialet är gjutet och förgylldt bly, *fig. 9*.

I den tredje spegelramen (27), utförd af samma material som de föregående, är skillnaden mellan den egentliga spegelytan och krönets upphäfd, så att den förra öfvergår direkt i den senare. Ramen af glas med undermåling och blyornament öfvergår uppåt i krönets rika profiler och uppbär tvänne allegoriska kvinnogestalter — lag och evangelium, *fig. 10* — samt högst upp en genombruten mussla, *fig. 11*.

Till belysningsföremålen i rummen få äfven räknas de höga ljusborden eller gueridonerna, hvilkas små skifvor voro afsedda att uppbära kandelabrar. I det ofvan citerade Käglesholmsinventariet omtalas dylika, alltid parvis, i flera af rummen. — De å *plansch XVI: 28—29* afbildade äro af ek, snidad och förgylld, och kunna med största sannolikhet tillskrifvas Burchard Precht. Skaften utgöras af tvänne slanka änglagestalter med stora vingar och fladdrande klädnader, hvilka i sina armar bära hvardera ett litet naket barn. Båda gestalterna äro symmetriskt vända mot hvarandra

Fig. 10. Figur af förgylldt bly å krönet å spegelram, pl. XV, 27.

och äro för öfrigt tänkta som fristående statyer, utan tanke på uppgiften att på sina hufvuden bära ljusbrickorna. De tresidiga rikt ornerade fotstyckena hvila på tre låga volutfötter uppbärande bevingade änglahufvuden. — Af figurerna att döma — änglar som frambära nyfödda barn till dopet — synas de båda gueridonerna hafva varit afsedda för kyrkligt bruk, vid dop. — I lambrequinen kring den öfre plattan finnas små byglar som sannolikt uppburit tofsar. Båda plattorna bära initialerna P. P. — af okänd betydelse.

Å *plansch XVII: 30—31* äro afbildade tvänne gueridoner af enklare slag, utförda af björk, snidad och förgylld; de ornamentala motiven utgöras här hufvudsakligen

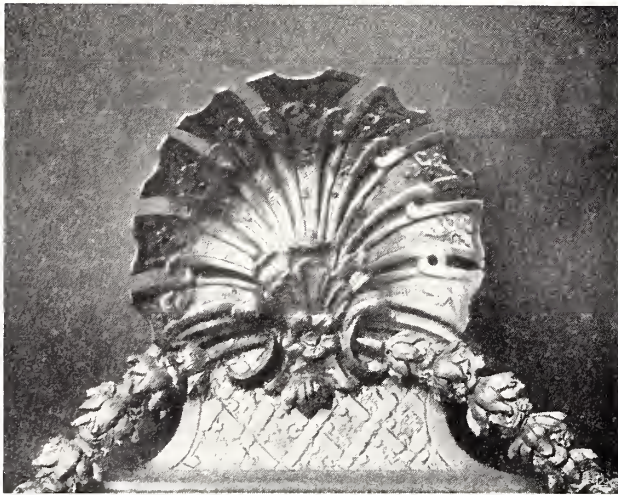

Fig. 11. Krön å spegelram, af förgyllt bly, pl. XV, 27.

af akantusblad. De små guirlanderna mellan de S-formiga voluterna kring stängelns midt äro fritt upphängda; de öfre skifvorna äro målade i hvit marmorimitation.

Länstolen i midten på *plansch XVII: 32* härstammar från det gamla Bielkegodset Tureholm i Södermanland (jfr sängen pl. XII). Den är utförd af skulpterad och förgylld bok; benen äro förenade med ett H-formigt kryss, frambenen dessutom med ett rikt snidadt och genombrutet mellanstycke och fötterna med pålimmade ornament i

form af nedåtriktade akantusblad. Den starkt bakåtlutande ryggen är liksom sitsen försedd med hel stoppning; den ursprungliga klädseln har gått förlorad, hvarför möbelen f. n. är klädd endast med ett hvitt fodertyg. — Länstolen, som torde vara af inhemsk tillverkning, öfverensstämmer rätt nära med ett par stolar i Göteborgs museum, hvilka förmodas härstamma från Magnus Gabriel De la Gardies Leckö.

De stolar som funnos här under 1600-talets senare del voro af flera olika slag. De enkla läderklädda ekstolarna, *plansch XVIII: 33—36*, erinra direkt om det närmast föregående tidehvarfvet, men förete på samma gång en utveckling af därunder brukliga former. Älderdomligast är stolen 33; de enkla balustersvarfvade benen äro här förenade med fyra slåar, som sitta lågt ned, så att man kan hålla fötterna på den främre, hvarom den också bär vittne. Ryggstådarna uppstiga vertikalt och uppbära den rektagulära ryggbrickan. Läderklädseln är fästad öfver stoppning med mässingsstift, och äfven ryggstådarna äro omvirade med läder. Stolen bär å rygg-

sidan brännstämplar, *fig 12*, som utvisa att den tillhört bohaget på Gripsholms slott under den tid detta innehades af riksänkedrottningen Hedvig Eleonora, och anskaffats år 1683. — Länstolen, 34, är likaledes af ek; benen, krysset och de ståndare, som uppbära armstöden framtill, äro vridna i spiral, de bakre ståndarna äro släta och liksom ryggbrikan starkt bakåtlutande, allt drag som tillhöra den senare hälften af 1600-talet. Sitsen har stoppning, men i ryggen är lädret spändt öfver träställningen utan stoppning samt fästadt med smala läderband och mässingsstift.

Fig. 12. Brännstämplar å stol, pl. XVIII, 33.

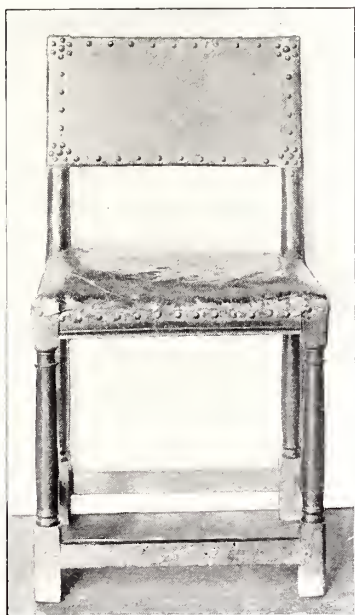

Fig. 13. Holländsk stol af valnöt med läderklädsel, 1600-talets midt; Rijksmuseum, Amsterdam.

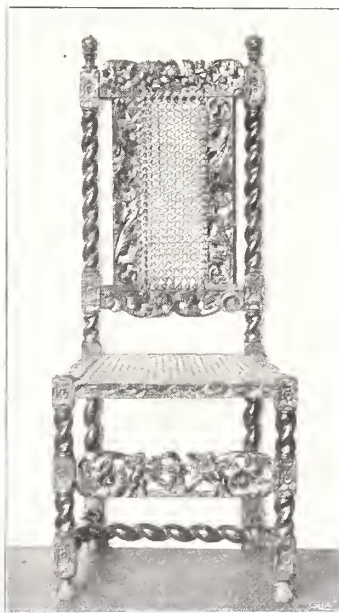

Fig. 14. Holländsk stol af valnöt med rolling, 1600-talets senare del; Rijksmuseum, Amsterdam.

De två nedre stolarna, 35—36, visa den kryssform som under senare delen af 1600-talet och sedan lång tid framåt blir den vanliga, nämligen ett H-formigt kryss nedtill och en tvärså något högre upp mellan frambenen: alla dessa kryssdelar utgå vanligen från kubiska eller rektangulära delar å de för öfrigt svarfvade eller spiralvridna benen. De höga ryggarna å båda dessa stolar äro bakåtlutande, och klädseln är öfver stoppning fästad med stundom utuddade läderremmar och mässingsstift. Det halfeirkelformiga krönet å stolen 36 synes vara en påverkan från samtida modernare stolformer. — Stolar besläktade med de å denna plansch af-

bildade förekomma talrikt i Holland men äro där vanligen utförda af valnöt, palisander och andra träslag samt oftast af smäkrare, elegantare former. *fig. 13.*

De lifliga handelsförbindelserna med Holland och England föranledde införandet till Sverige af möbetyper sådana som de å *plansch XIX* afbildade stolarna, alla med rottingklädsel. I Holland uppträda dessa stoltyper under senare delen af 1600-talet, och de svängda formerna på ben och ornament liksom användningen af rottingflätning i sits och rygg anses bero på inflytande från de asiatiska kolonierna.

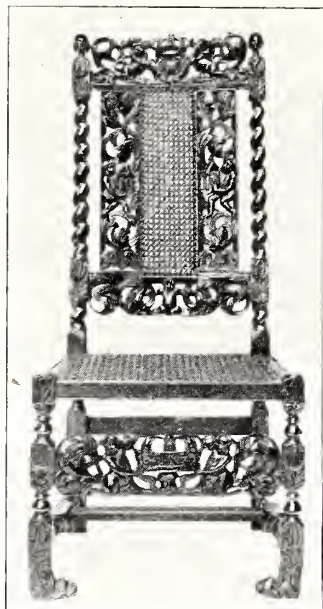

Fig. 15. Engelsk stol af valnöt med rotting, »crown-chair», 1600-talets senare del. Efter Macquoid: English Furniture.

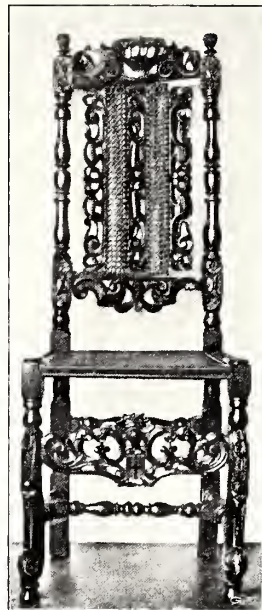

Fig. 16. Holländsk stol af valnöt med rotting, 1600-talets slut; Rijksmuseum, Amsterdam.

Påverkan från Ostasien är ju för öfrigt märbar äfven inom andra områden af det holländska konsthandtverket, t. ex. inom keramiken och inom tillverkningen af lackerade möbler. — Den holländska och den engelska möbelkonsten stodo under denna tid hvarandra nära, och äfven i England förekommo stolar af den typ hvarom här är fråga under senare delen af 1600-talet. Efter »the restoration», konungamaktens återupprättande år 1660, skall man här till förhållande af kungligheten hafva lagt an på att använda »kronan» såsom dekorativt motiv i så utsträckt grad som möjligt. Stolar sådana som n:o 38 och 39, där en sluten kunglig krona ingår i dekorationen såväl i ryggen som i framstycket mellan frambenen, kallas i England »Crown chairs». — Dessa holländsk-engelska stolar, *fig. 14, 15*, som utgjorde

förebilder för den svenska tillverkningen, voro vanligen utförda i valnöt, stundom äfven i exotiska, från kolonierna importerade träslag, under det att de svenska i de allra flesta fall äro af ek.

Stolen *plansch XIX: 37* har en benform med spiralvridning omväxlande med fyrsidiga mellanstycken, som direkt ansluter sig till de stolstyper som återfinnas å *plansch XVIII*; från mellanstyckena utgår det H-formiga krysset och de båda mellanstyckena mellan fram- och bakbenen, af hvilka det förra är dekoreradt med snidade blad- och blomsterornament. Den tunna sitsramen med sin rottingflätning är infälld i liknande fyrsidiga stycken, som framtill stå upp något öfver sitsens öfriga yta, ett för typen karaktäristiskt drag. Ryggståndarna äro formade på samma sätt som benen och bära mellan sig ryggstycket med breda skulpterade bårder och rotting i midten. Stolen är å baksidan stämplad I. W.

Å de tre öfriga stolarna, 38–40, samtliga af ek, äro frambenen böjda i nyckfulla S- och volutformer; kryssen hafva alla samma grundform, under det att mellanstycket mellan frambenen i de båda senare, 39–40, är halvcirkelformigt uppsvängdt. — Stolen n:o 38 bär å baksidan tre olika flerstädes anbragta stämplar: E. W. — E. K. — I. B. Till Nordiska Museet har den inköpts från en antikvitethandlare i Stockholm år 1892, hvarför möjligheten af sen import icke är utesluten. En i Amsterdams museum befintlig med denna så godt som identiskt lika stol af valnöt, *fig. 16*, är signerad T. T. — E. K. — I. B. — Stolen n:o 39 af en typ, som mycket nära öfverensstämmer med dylika afbildade i engelska möbelarbeten, har under kronan upptill Karl XII:s namnchiffer och torde därför med full säkerhet få anses såsom svenskt arbete. Så torde äfven vara fallet med n:o 40, i hvars dekoration S-formiga volutornament bilda grundformen.

Den skåptyp som under den karolinska tiden var den förhärskande här i landet återgår till holländska och nordtyska förebilder; i Frankrike som ju annars var i så hög grad normgifvande förekom denna skåptyp icke. — Den karaktäriseras genom den strängt arkitektoniska indelningen af fasaden medelst tre kolonner eller pilastrar, som stå på låga socklar och ofvan kapitälerna uppbära det rikt profilerade och starkt framspringande krönande listverket. Mellan pilastrarna befinna sig de två höga dörrarna: den mellersta pilastern bildar täcklist på den dörr som först öppnas. Under pilastrarna befinna sig vanligen en stor låda, indelad af de nyssnämnda socklarna. Det hela hvilar sedan på vanligen svarta kulfötter, af hvilka tre äro synliga framtill. De höga dörrarna äro oftast försedda med sex- eller åttasidiga midtspeglar, hvilkas främre yta på grund af de rikt profilerade listerna vanligen ligger högre än den omgifvande ramen. Stundom försågos pilastrarna och äfven andra delar af möbelen med en utomordentligt rik dekoration i snidad hög

relief. Med undantag af dylika suidade delar och de skulpterade kapitälerna på pilastrar och kolonner är hela möbelen, t. o. m. listverkens svängda profileringar, fanerade, en teknik som från och med denna tid erhåller en stor betydelse. Särskildt rikt utvecklade prof på denna skåptyp utgöra de s. k. Hamburger- och Danziger-skåpen.

Det här, å *plansch XX: 41*, afbildade skåpet är att betrakta såsom en jämförelsevis sen alläggare af ofvan skildrade skåptyp, härstammande från slutet af det karolinska tidehvarvet. Den arkitektoniska indelningen af fasaden är bibehållen, men de tre kolonnerna hafva utbytts mot lisenliknande pilastrar utan kapital och i stället dekorerats med fyllningar och ett skulpteradt midtornament; en motsvarande förändring hafva de tre sockeldelarna å den undre lådan undergått. — Materialet är furu som blindträ utom i dörrarna, där blindträet är af ek; ytorna äro fanerade med svärtad ek samt valnöt dels mattslipad dels polerad, de skulpterade fyllningarna äro af valnöt och de svarfvade fötterna af björk. I det inre finnas två hyllor af ek.

1720—1750.

Sjuttonhundralets förra hälft och särskildt *dess andra fjärdedel* är i stilhistoriskt afseende i Sverige öfvergångstiden mellan baroken och rokokostilen. Barockformer lefva kvar sida vid sida med de nya och öfvergående i dessa. Rokokostilen i dess franska form vann efterhand insteg; en betydelsefull roll spelade därvidlag fullbordandet och inredandet af det kungliga slottet i Stockholm. Inom borgerliga kretsar, särskildt i västra Sverige, men äfven annorstädes, gjorde sig fortfarande ett starkt inflytande från den engelska och holländska möbelkonsten gällande.

Fig. 17. Nyckelskytt af försilfrad brons å skåpet pl. XXI.

Plansch XXI: 42 återger ett skåp från denna tid, af furu, faneradt med alrot; det består af en undre del med lådor i tre våningar, hvilande på låga firsidiga balusterben med kulfötter, förenade med kryss. Den öfre delen är indelad med tre pilastrar, mellan hvilka de höga dörrarna med profilerade fyllningar befinna sig; det i vinklar uppböjda krönande listverket är svagt förkroppadt öfver midtpilastern. Beslagen af försilfrad brons prydas med en krona, *fig. 17*, ett under denna tid ofta användt dekorativt motiv (jfr stolarna å *plansch XIX*). Skåpets inre är försedt med hyllor.

Samma form på den krönande listen visar skåpet *plansch XXII: 42*; det är ett slags kabinettskåp, bestående af tre delar, underskåp med urtagning i midten, mellanandel med utfällbar snedklaff och öfverskåp. Materialet är ek, fanerad å möbelns framsida med alm, de mörkare ränderna kring lådorna, ornamenten på klaffen och

Fig. 18. Nyckelskylt af mässing å skåp pl. XXII, 44.

Fig. 19. Lådhandtag af mässing å skåp pl. XXII, 44.

Fig. 20. Gångjärn af mässing å skåp pl. XXII, 44.

öfverskåpets midtdörr af plommonträ; beslagen med den karaktäristiska kronan äro af förgylld brons. — Kulfötterna äro nya. — Öfverskåpets midtparti innehåller fyra lådor, innanför klaffen finnes en inredning med ett öppet midtfack omgifvet af tre och tre lådor. Skåpet är inköpt i Dalarne.

Det andra skåpet å denna *plansch XXII: 44* är efter all sannolikhet af engelsk tillverkning. Exteriören öfverensstämmer mycket nära med ett dylikt skåp, afbildadt i P. Macquoid: *English furniture*. Det är ett »writing cabinet» af en form som uppträdde i England redan omkring år 1700. Nedre delen är formad såsom en

byrå, ofvanför klaffen höjer sig ett skåp med två spegelglasdörrar, rundade uppåt, och öfverst ett krön med svängd profil uppbärande tre st. vasformiga knoppar, synnerligen karaktäristiska för detta slags möbler; knopparna på detta skåp äro icke de ursprungliga. — Blindträet är af ek, faneret af valnöt med undantag af klaffen, som, troligen vid en reparation, blifvit fanerad med alrot. Beslagen, *fig. 18—20*, äro af mässing med graverade eller instampade ornament; karaktäristiska äro särskildt gångjärnsbeslagen, *fig. 20*, tre på hvarje dörr, med breda bladliknande fästen af en typ som är vanlig på de under 1600-talet från Ostasien importerade lackerade kabinettskåpen. — Inredningen är utomordentligt rik med en mängd lådor och fack af olika storlek, skilda åt genom tunna, delvis flyttbara träskifvor. Omedelbart under dörrarna finnas två små utdragsskifvor att ställa ljusstakar på; klaffen hvilar på utdragbara slåar, och listen närmast ofvanför de två öfre lådorna i underdelen utgör framsidan på en grund låda.

Fig. 21. Nyckelskylt af mässing å byrå pl. XXIII, 45.

Under denna period uppträder den form af förvaringsmöbel som sedermera och alljämt ännu förblifvit den vanligast använda, nämligen byrån, »dragkistan». — Den å *plansch XXIII: 45* återgifna byrån är utförd af furu med fanér af valnöt och alrot, beslagen, *fig. 21—22*, hafva graverade ornament. Fasaderna är indelade i ett midtparti och två smalare sidopartier, alla inåtsvängda och inrymmande fyra lådor; närmast under den öfre skifvan finnas tre grunda lådor. Uppsatsen är indelad på motsvarande sätt. — Det utmärkande för denna tids byråar äro de på detta sätt i vertikalplanet rikt buktade fasaderna, hvarå byrån *plansch XXIII: 46* ger ett annat exempel. Materialet är här furu med fanér af björk, beslagen äro af mässing och handtagen af en form som ofta återfinnes på engelska möbler från 1700-talets början. Nyckelskyltarna hafva en mera utprägladt osymmetrisk rokokoform.

Fig. 22. Lådbeslag af mässing å byrå pl. XXIII, 45.

På gränsen till rokokoperioden står den i *fig. 23* afbildade byrån, hvars framsida är buktad på liknande sätt som de nyssnämnda byråarnas; bronsbeslagen hafva

en utpräglad rokokokaraktär. Möbeln, som torde kunna dateras till 1700-talets midt, bär å ryggsidan en brännstämpel med bokstäfverna I. H. T., möjligen angifvande Johan Henrik Thiel, som blef mästare i Stockholms snickarämbete 1728.

Inflytelser från engelsk möbelkonst visa äfven de å *planschern* XXIV—XXV afbildade borden och stolarna. Den karaktäristiska formen på benen, »cabriole legs», som äfven under denna tid — redan i slutet af 1600-talet — uppträder i Holland, är att tillskrifva ostasiatiskt inflytande. Till en början hafva de en tämligen robust form med stor fot, jämbred svängd mellandel och rikt skulpterad öfverstycke; efterhand blifva formerna smäckrare, elegantare: foten liten, »smalbenet» finare och öfverdelen kraftigare, vidare utsvängd.

Fig. 23. Byrå, valnötsfanér, bronsbeslag; 1700-talets midt; höjd 0,84 m. N. M. 117697.

Spelbordet *plansch* XXIV; 47 är af ek med fanér af jakaranda; sargen visar en i plan rikt buktad profil, med två smålådor. Det mellersta benet kan dragas fram till stöd för fällskifvan, hvarigenom bordet blir firsidigt. Skifvan är klädd med grön filt, ny, och trissorerna under fötterna torde icke vara ursprungliga. — Det andra spelbordet, *plansch* XXIV; 48, är af furu med fanér af valnöt, benen af massiv valnöt; den släta sargen innehåller en låda med ett enkelt bronsbeslag, och skifvan är utfällbar, hvarvid den stödes af ett af de bakre, likaledes utfällbara benen. Skifvans kanter äro profilerade och i hörnen cirkelformigt utbuktade; dessa runda

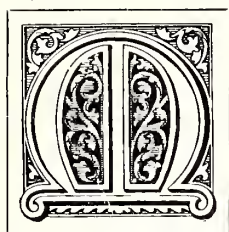
hörnpartier äro försedda med urholkade platser för ljusstakar, och å hvarje sida finnes en oval urholkning för spelpengarna.

Af stolarna å *plansch* XXV är den första, n:o 49, af valnöt med ett inlagdt ornament af ljusare trä å den smala balusterformade ryggbrickan; stolens form är karaktäristisk engelsk såväl hvad ben och kryss som hvad ryggen angår; sargen är stämplad E. T. Till jämförelse återgifves här, *fig. 24*, en engelsk stol från 1700-talets början. En annan i Nordiska Museets samlingar befintlig snarlik stol är stämplad R. H.; båda härstamma från västra Sverige, där det engelska inflytandet gifvetvis var starkast. — Stolen n:o 50 är af ask; grundformen är lik föregående, men fötterna hafva formen af en klo gripande om en kula, sargen är svängd och försedd med en liten mussla, och ryggens ståndare äro något nedom midten böjda i ett skarpt knä. — Den svängda sargen med mussleornamentet återfinna vi äfven i stolen n:o 51, af björk, målad i valnötsimitation, med rotting i sitsen. — På gränsen till allmogemöblerna står slutligen stolen n:o 52, likaledes af björk, målad i mörk mahognyfärg; dess grundform är besläktad med de föregående stolarnas, men fötternas form är en reminiscens från en äldre tid. Det enkla H-formiga krysset, utan slå mellan bakbenen, återfinnes på de karaktäristiska svenska rokokostolarna från 1700-talets midt.

*Fig. 24. Engelsk stol af valnöt,
1700-talets början.
Efter P. Macquoid: Engl. furniture.*

III. ROKOKON, 1750—1770.

ot slutet af det lysande karolinska tidehvarvet grundlades Stockholms nya slott eller rättare började det nya slottet uppföras på den gamla, år 1697 genom eldsvåda förstörda Vasaborgens grund. Karl XI:s galleri i norra slottslängan inreddes vid sekelslutet med tillhjälp af ett antal från Frankrike inkallade konstnärer i en stil, som kan kallas sen Louis XIV-stil. — Bland samtidigt inredda bostäder förtjäna äfven nämnas de tre praktrummen i Nikodemus Tessin d. y:s eget palats, nuvarande Öfverståthållarhuset i Stockholm, hvilka än i dag utgöra de yppersta och bäst bevarade profven i Sverige på fransk rumsinredningskonst från tiden omkring år 1700.

År 1707 afstannade arbetena på Stockholms slott och den stora ofreden med ty åtföljande penningbrist och osäkerhet medförde en allmän stagnation, märkbar icke minst på konstodlingens olika områden. Först ett årtionde efter Karl XII:s död, sedan den dyrköpta freden medfört lugnare förhållanden, började man kunna tänka på att återupptaga arbetena på slottsbyggnaden. Det gällde därvid först att fullborda det yttre i enlighet med de Tessinska planerna, och den gamle Nikodemus Tessin d. y. hade tillfredsställelsen att året före sin död, som inträffade år 1728, se arbetena på den stolta byggnaden åter i gång.

Under mellantiden hade emellertid den franska Louis XIV-stilen genom åtskilliga mellanstadier utvecklats till den stilriktning som bar Ludvig XV:s namn eller rokokon. »Époque de la Régence», den tid då »regenten», hertigen af Orléans, under Ludvig XV:s minderårighet, 1715—23, förde styrelsen i Frankrike, var den tid under hvilken rokokon föddes. — När man nu på 1730-talet började tänka på inredandet af salar och gemak i Stockholms kungliga slott, var det naturligtvis icke tänkbart att göra det i den stil och efter de principer som hade varit moderna 30—40 år tidigare, då byggnadsarbetena hade begynt. Man reste i stället direkt till Paris, smakens och modernas sedan länge erkända hufvudstad, för att där inhämta huru

man borde gå till väga. Genom den verksamhet, som i anledning häraf igångsattes i Stockholm i och för slottets inredning och möblering, blef den franska rokokon så att säga direkt importerad till Sverige.

På våren 1744, då tronföljaren Adolf Fredriks förmälning med Fredrik den stores af Preussen syster Lovisa Ulrika förestod, uttalade konung Fredrik I sin önskan att »i nåder vilja bebo det nya slottet», en önskan, som likväl icke gick i fullbordan. Kung Fredrik fick aldrig flytta in i det nya slottet, och ännu i tio år fick det svenska hovvet bo kvar i Wrangelska palatset på Riddarholmen, det s. k. Kungshuset. Kung Fredriks uttalade önskan och ännu mera den unga kronprinsessans litkomst satte emellertid ökad fart i arbetena på slottets iordningställande, och redan på hösten 1744 fick öfverintendenten Karl Hårleman befallning att afresa till Paris, med särskildt uppdrag att taga reda på »hvad som efter hans sista och för tolf år sedan företagna resa blifvit i möbelväg inventerad och förbättrad». — Hårleman köpte med sig hem modeller och mönsterblad till alla de olika slags föremål som behöfdes för slottsrummens inredning, ramverk, dörröfverstycken, spisomfattningar, möbler af alla slag, såsom byråar och sekretärer, länstolar och småstolar, möbelbeslag, lås etc. Rummen på Stockholms slott inreddes och möblerades nu under 1740—50-talen i den stil som dessa franska mönster och modeller representerade. År 1754 kunde hovvets inflyttning äntligen försiggå.

De till slottet inköpta franska modellerna utlämnades för att kopieras af konsthandtverkare i Stockholm, och härigenom spreds efter hand kunskapen om de franska rokokoformerna i allt vidare kretsar, först naturligtvis inom hufvudstaden och dess omnejd. De förnäma Stockholmsheemmens och slottens i Mälartrakterna både fasta och lösa inredning från 1750—60-talen kunna i många fall betraktas som direkta ättlingar af slottsinredningarna. — Det som var modernt inom de högsta kretsarna blef helt naturligt också snart modernt inom allt bredare lager, om också här vissa förenklingar vidtogos. Den borgerliga svenska rokokon hade gifvetvis ett tydligt sammanhang med den förnäma riktning, som stod de franska förebilderna närmare, men den erhöi likväl en något enklare, mindre elegant och förfinad prägel. Särskildt inom möbelkonsten kan man här konstatera en bestämd påverkan från Holland och England, länder med hvilka de borgerliga, handelsidkande kretsarna i Sverige sedan långliga tider stått i förbindelse.

Det råder därför ett mera obrutet sammanhang mellan möbelformerna från det närmast föregående tidevarvet och de som under rokokon förekomma inom borgerliga hem än inom de förnämare och högsta klasserna, där det franska rokokoinflytandet uppträdde på visst sätt mera oförberedt. Det samband mellan möbelkonsten och den samtida byggnadskonsten, som är utmärkande för renässanstiden

och delvis äfven för barocken, blir under rokokoperioden i det närmaste fullständigt upplöst. Rokokon framträdde icke såsom egentlig byggnadsstil, utan den framträdde och utvecklades framför allt på dekorationskonstens, rumsinredningens, möbelkonstens och konstslöjdens områden.

De å *planscherna XXVI—XXVIII* afbildade soffan (53), länstolarna (54—56) och taburetterna (57—58) utgöra karaktäristiska prof på den från Frankrike influerade förnämre möbelkonsten i Sverige vid 1700-talets midt. De äro utförda af björk, rikt skulpterade och förgyllda; utan att ingå på någon redogörelse för deras typiska rokokokaraktär vilja vi här endast påpeka grundformens svängda linjer, mussleornamenten på rygg, sarg och hörn och de små volutliknande ornament, som bilda benens nedre del; under dessa sitta små slitplattor. — Klädseln till möbler af detta slag är spänd öfver lösa, stoppade dynor med ramar som passa inom sargen och ryggramen, i hvilken sistnämnda de fasthållas af små regler å baksidan. Den å de här afbildade möblerna bibehållna originalklädseln är af s. k. tapisserie de Beauvais, väfnader utförda i Beauvais och enkom komponerade och afpassade till möbelklädselar, som voro en af Beauvais-fabrikationens specialiteter. Motiven, som äro olika å samtliga till garnityret hörande möbler (soffa, sex länstolar och två taburetter), framställa små grupper af fåglar och fyrfotadjur i Oudrys stil, omgifna af ramverk med ornament och naturalistiska blommor och blad, allt i rika färger.

Det i Frankrike för möbler af denna art vanliga träslaget var valnöt; det svenska materialet, björk, i den här ifrågavarande möblen gör att man med bestämdhet kan anse densamma tillverkad här. Trots en obestriddlig skicklighet hos snickaren och praktfull helhetsverkan komma dessa pjäser dock på långt när icke upp till de delikat utförda franska förebilderna, där skulpturen i skärpa och elegans stundom erinrar om väl ciselerad brons. — Nordiska Museet har erhållit möblen, som kan betraktas såsom en af museets största dyrbarheter, såsom gåfva af dr Artur Hazelius, som ärftt den efter sin fader, general J. A. Hazelius, hvilken i sin ordning inköpt den i Stockholm i midten af 1800-talet.

Förfärdigad i Sverige är väl också den ståtliga länstolen å *plansch XXIX: 59*, af rikt skulpterad och förgylld bok, ett för finare möbler här stundom användt träslag. Den bär å ryggkrönet inom en osymmetrisk rokokokartusch det svenska riksvapnets tre kronor samt å sargen framtill den femuddiga Nordstjärnan omgifven af strålknippen, ett af den svenska rokokon ofta användt dekorativt motiv. Dekorationen är för öfrigt ytterst rik; skillnaden mellan ben och sarg liksom döljes genom ett ornament, som låter den bärande delen mjukt öfvergå i den burna. Originalklädseln finnes icke i behåll, men har säkerligen utgjorts af något fasonerad siden. — Det å krönet förekommande riksvapnet ger anledning till antagandet att stolen för-

färdigats för något kungligt slottsmöblemang eller varit afsedd till något slags officiellt bruk. Något motstycke till den praktfulla stolen lär emellertid icke finnas på något af våra kungliga slott; till Nordiska Museet har länstolen, som under sargen bär märket N. 8 (måladt med röd färg), kommit från byggmästaren E. A. Bomans samlingar.

Närbesläktade med de föregående länstolarna äro de båda som äro afbildade å *plansch XXX: 60—61*. Länstolen n:o 60 är af bok, snidad och förgylld; dess former äro något smäkrare oeh dekorationen något sparsammare än på de föregående rikt utstyrda praktmöblerna. Ryggen har i behåll sin originalklädsel af blommigt siden i rika färger, som äro ännu bättre bevarade å dynans baksida; klädseln på sitsdynan liksom på armstöden är däremot utnött och dessa delar äro därför öfverklädda endast med ett hvitt fodertyg. — Länstolen n:o 61 är af björk och har ursprungligen varit målad i hvitt; den utgår tydligen från samma förnäma franska typ som t. ex. n:o 54—56: grundformerna äro desamma oeh dekorationen anbragt på likartadt sätt, men det hela är förenkladt, tamare, mindre pompöst. De små voluterna längst ned på benen finnas där, men de rika mussleornamenten å benens öfre del hafva utbytts mot ett slags bladornament och sargens midtmussla har icke samma djärfva linjer; en liknande förändring hafva ryggramens ornament undergått. Just genom dessa egenskaper representerar möbeln en säkerligen mycket utbredd, god svensk typ efter fransk förebild.

De båda småstolarna, n:o 62, 63, tillhöra ungefär samma klass som den sistnämnda länstolen. Stolen n:o 62 är af snidad och hvitmålad björk, rent fransk i formerna och dekorerad enbart med bladornament, som å benens öfre del hafva karaktären af små ovala kartuseher omgifna af bladverk. — Den andra stolen, n:o 63, står på öfvergången till de å följande *plansch* afbildade, hvilka karaktäriseras genom de smäkrare formerna i både underrede oeh ramdelar. Voluterna å frambenens fötter hafva krympt i hop, men äro dock fullt tydliga; benen äro försedda med tvänne kälningar, en framtill oeh en åt sidan, som följa den mjuka grundformen och i en båge direkt öfvergå i sargens kälningar. I svickelfältet å benets öfre del är anbragt ett litet ornament och sargens midt prydes af en kartusch. Ryggen med insvängda sidor oeh orneradt krön uppbäres af ett par korta kraftiga ståndare men har för öfrigt samma smäkra ramdelar som underredet. Materialet är bok, hvitmålad. Slutligen skiljer sig denna stol från de föregående därigenom att den är försedd med fast stoppning som går ända in emot sargens oeh ryggramens kälningar.

Det nära sambandet mellan fransk oeh svensk möbelkonst under rokokotidens hvarfvet framstår på ett påtagligt sätt genom *plansch XXXI*. De två öfre länstolarna,

n:o 64—65, äro signerade franska arbeten, de två andra, n:o 66—67, äro tillverkade i Sverige. — Materialet i länstolen n:o 64 är det i franska möbler af detta slag vanligast förekommande, nämligen oljeslipad valnöt. Stolens karaktär ligger i formernas oeh linjernas elegans med de smidiga kälningarna; dekorationen är mycket sparsam, å foten ett litet bladornament, i svicklarna å benens öfre del samt å sargens midt några vaekert skurna naturalistiska blommor. Å undersidan är den verkligt smakfulla möbelen signerad med en stämpel: FRC. REVZE, en signatur som stundom anträffas på till Sverige importerade franska möbler från detta tidehvarf. Mästaren torde vara identisk med den François Reuse som den 20 juli 1743 blef mästare i staden Paris' sniekarämbete (eommunauté des maîtres menuisiers et ébénistes). Måhända ligger anledningen till att just hans signatur ofta anträffas på möbler däruti att den stadga, som inskräppte skyldigheten för mästarna att signera sina arbeten, utkom just 1743, samma år som François Reuse blef upptagen i korporationen.

Signaturen FRC. REVZE förekommer äfven på undersidan af sargen till länstolen n:o 65, i hvars arkitektur enkelheten är drifven ännu längre. Den karaktäristiska kälningen som från benen mjukt flyter öfver i den smala sargen saknar här all extra dekoration; detsamma gäller ryggramen oeh de starkt utsvängda armstöden. Endast fötterna, af samma form som å föregående stol, äro försedda med ett litet bladornament. Sitsens bredd synes särskildt afsedd för damer, iklädda tidens modedräkt, den vida, öfver »poeher» burna klädningen. — Materialet är bok, målad i benhvitt; trissorerna på fötterna äro ej ursprungliga.

De två svenska länstolarna, n:o 66, 67, äro otvifvelaktigt utförda efter förebilder sådana som de nyssnämnda. Böjningen på sargen är ju alldeles densamma å de båda stolarna n:o 65 och n:o 66, men benen å den svenska stolen hafva ieke fullt samma mjukt elastiska form. Den är en s. k. »bergère» med hel stoppning i rygg oeh sidor; materialet är björk, målad i en ljust gul ton. — Den lilla nätta länstolen n:o 67 är likaledes utförd af björk; i det karaktäristiska svickelfältet å benens öfre del är anbragt ett litet enkelt bladornament.

Till möblemang af länstolar sådana som de ofvannämnda hörde äfven soffor oeh vanliga stolar utan armstöd, hvilka då helt naturligt företedde samma grundform oeh dekoration. Besläktad med länstolen n:o 67 är den i *fig. 25* afbildade stolen. Å fötterna synes här ett litet rudiment af voluter, hvarifrån bladornament utgå; stoppningen är liksom å de nämnda länstolarna fast både å sits oeh rygg.

Lika tydligt som de föregående stolstypernas sammanhang med franska mönster oeh modeller torde vara, lika påtaglig är de å *plansch XXXII* afbildade stolarnas härstamning från en viss grupp dylika möbler af holländskt-engelskt ursprung, som

förekom här under 1700-talets förra del (jfr plansch XXV). Hufvudformerna äro väsentligen desamma: fötternas form, de svängda, uppåt bredare benen, sargen, de höga, smala, i ett skarpt knä böjda ryggståndarna samt den balusterformigt kantfasonerade ryggbrickan, som nu vanligen är försedd med ett aflångt och något insvängdt hål i öfre delen; slutligen äro dessa stolar alltid försedda med kryss, H-formigt och sammansatt af svarfvade slåar, hvilket de franska rokokostolarna alltid sakna. — De ornament som smycka dessa stolar synas däremot vara påverkade af

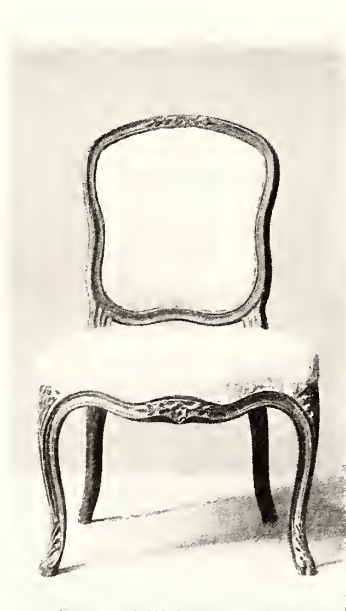

Fig. 25.

Stolar af björk, hvilmålade, 1750—60-talet. Fig. 25, fransk typ.

höjd: 0,88 m. N. M. 104414.

Fig. 26.

Fig. 26, holländsk typ, höjd: 0,97 m.

N. M. 116747.

den moderna franska riktningen; de utgöras vanligen endast af ett par af bladformer omgifna mer eller mindre symmetriska musslor å sarg och ryggkrön.

Dessa stolar, som kunna anses representera borgerlig svensk rokoko, förekomma synnerligen talrikt och i en stor mängd från hvarandra obetydligt afvikande variationer, hvarom plansch XXXII samt *fig. 26* gifva en föreställning. De äro alltid utförda af björk och målade, stundom i vitt, men lika ofta i någon ljus mellanfärg, blågrönt, ljusrött, gult etc. Dessa originalfärger hafva i senare tider ofta hlifvit öfvermålade med vitt, något som gifvit upphof till föreställningen om den hvita färgen såsom den enda riktiga å dessa möbler. — Klädseln är alltid anbragt öfver lös ramdyna i sitsen och består ej sällan af läder.

Länstolen n:o 68 har varit målad i en gulaktig färgton; benens öfre del är försedd med ett ornament i ett slags fjällmotiv. — De soffor som hörde tillsammans med stolar af denna typ voro liksom sammanbyggda af två eller flera bredvid hvarandra ställda länstolar och hade i öfrigt samma utstyrelse som stolarna.

Stolen n:o 69 har ett fjällornament å benens öfre del liknande länstolens, men är målad i ljusrödt; dynan är klädd med läder. — Stolen n:o 70 är målad i en varm blågrön färg med spår af förgyllning å sargens och ryggkrönets mussleornament. — Stolen n:o 71 slutligen, med bladornament å benens svängda del, är försedd med illa skadad lackering i hvitt och läderklädsel å sitsdynan. Å sargens insida bär denna sistnämnda stol tvänne märken, nämligen en pappersstämpel, klistrad fast, och en brännstämpel. — Den förra är Stockholms stolmakareämbetes

stämpel, tryckt i svart på en fyr-sidig papperslapp; den visar liksom stolmakareämbetets i Nordiska Museet befintliga sigillstamp, *fig. 27*, i midten en stol af rokokokaraktär och årtalet 1664 — sannolikt ämbetets stiftelseår. Omskriften är: STOLMAK. EMB. SIG. I STOCKHOLM.

Denna stämpel påbjöds den 28 Augusti 1765 och ger sålunda en ut-

gångspunkt för dateringen af de möbler å hvilka den återfinnes. Den anträffas jämförelsevis sällan på stolar i ren rokokostil, men däremot ofta på dylika i hvilkas former den gustavianska riktningen delvis eller fullständigt gjort sig gällande (jfr nedan). — Den andra här förekommande stämpeln är inbränd i träet på ett par ställen och visar bokstäfverna C. A. S., sannolikt mästarens initialer.

Den å *plansch XXXIII: 72—74* afbildade möbelen består af tvänne stora och breda länstolar och mellan dem en likaledes stor taburett, hvilkas sarger passa in emot hvarandra, så att de, sammanställda såsom å bilden, utgöra en slags hvilsäng. Formerna äro utprägladt franska, de skulpterade ornamenten elegant utförda; då materialet är björk, torde man kunna antaga att möbelen tillverkats i Sverige. — Ryggen har fast stoppning och sitsarna äro öfver en mycket tunn dylik klädsel belagda med höga svällande dynor fyllda med dun samt invid ryggarna med en s. k. pöl, en cylindrisk dyna. Originalklädseln har gått förlorad. Museet har erhållit dessa möbler som gåfva, hvarvid uppgafs att de härstammade från egendomen Trångsund i Huddinge socken, Södertörn, som under 1700-talet ägdes och beboddes af den framstående arkitekten, öfverintendenten Karl Fredrik Adelerantz († 1796). Denne

Fig. 27. Stockholms stol-

makareämbetes stämpel.

Fig. 28. Stockholms snickare-
ämbetes stämpel.

öfvertog efter Karl Hårleman († 1753) ledningen af inredningsarbetena i Stockholms slott och stod därför säkerligen i nära förbindelse just med de möbelsnickare som arbetade för slottet.

Soffan, å *plansch XXXIII: 75* är en kombination af soffa och dubbelsäng; de gångjärn, som äro synliga mellan sargen och den långa sitsmadrassen, äro fästade i en läm som kan utfällas utefter soffans framsida, hvarigenom plats erhålles för tvänne bäddar bredvid hvarandra. Soffan är gjord af furu, otvifvelaktigt svensk tillverkning; underredet med de volutprydda fötterna är närmast efter fransk modell. Öfre delen med de enkla, släta brädytorna har varit afsedd att helt döljas af fem st. lösa kuddar, tre i ryggen och två i sidorna. Möbeln är hvitmålad.

Såsom förvaringsmöbel hade kistan under 1600-talet efterträddts och alltmera undanträngts af skåpet, som under det följande århundradet i sin ordning skulle komma att undanträngas af byrån, den under 1700-talet utan jämförelse mest använda förvaringsmöbeln. — Skåp af 1600-talstyp, erinrande om det å *plansch XX* afbildade, men med ett högt krön i stället för den horisontala listen, brukade ännu under senare delen af 1700-talet utföras såsom mästestycken inom vissa svenska snickarämbeten, oaktadt de vid denna tid torde hafva varit omoderna. Inom Stockholms snickarämbete utgjordes mästestycket under 1760-talet ej sällan af ett skåp med tre »columner», möjligen af den typ som det å *plansch XXXIV: 76* afbildade skåpet. Sammanställningen af en byråliknande underdel med flera lådor och en öfverdel med två höga dörrar förekom redan under föregående tidehvarf. Krönets form utgör en öfversättning till rokokospråk af sådana krönformer som å skåpen n:o 42 och n:o 43. — Skåpet är utfördt af furu som blindträ, faneradt med jakaranda samt smärre delar, ränder och dylikt af rosenträ, buxbom och lönn. Inredningen är delvis af ek. De tre pilasterkapitälerna liksom det rika musslekrönet och sidoprydnaderna å öfverstycket äro af skulpterad och förgylld furu. — Underredet har tre lådor, i det att äfven den lilla vulsten längst ned mellan de korta svängda benen innehåller en låda. Beslagen af gjuten och förgylld brons äro af en typ som ofta förekommer på i Stockholm gjorda byråar från denna tid — nyckelskylt, fig. 38, handtag, jfr fig. 34. — I den mellersta lådans botten finnes Stockholms snickarämbetes stämpel inbränd, *fig. 28*. Denna stämpel påbjöds den 25 november 1768, efter hvilken tid skåpet sålunda är utfördt.

Bland öfriga under detta tidehvarf brukliga skåptyper skola vi här endast omnämna en grupp dylika som ofta förekommo i »stora salen» i de under 1700-talet talrikt uppförda små herrgårdarna på landet och sannolikt äfven i de borgerliga hemmen i städerna. — Eldstaden i dessa salar utgjordes ofta af en öppen spis med eldstadsöppningen omgifven af ett ramverk af sandsten eller kolmårdsmarmor med

rokokodekoration. Dessa spisar stodo vanligen i ett af rummets inre hörn och som motstyeke plaerades i det andra inre hörnet ett skåp, som liksom uppvägde spisen. Det i *fig. 29* afbildade hörnskåpet torde hafva varit ett dylikt; det är utfördt af furu med ett underskåp med något utsvängd fasadlinje och en öfre del med tvänne dörrar indelade med spröjsverk af samma slag som fönstrens. Skåpets yttre är måladt i hvitt, listerna på de nedre dörrarna och spröjsverket i de öfre i grönt (möjligen spår af förgyllning); det inre har i öfre afdelningen tre hyllor, i den undre en och är måladt i en vacker grön färg. På dörrarna sitta små enkla rokokobeslag.

Smaken för utländska vanor, för lyx och dyrbarheter i bohag och klädedräkt gaf redan under denna tid upphof till åtskilliga bekymrade uttalanden — t. ex. i samband med 1766 års öfverflödsförordning — men å andra sidan saknades ej heller författare som framhöllo det oberättigade i talet om öfverflöd och bristande patriotism i dessa afseenden. I en dylik skrift skildras rokokotidshvarvet bl. a. med följande för vårt ämne upplysande ord: »Vi äga byråar med svenska marmorskifvor i stället för de gamla, stora och orörliga samt med bildhuggeri sirade valnötskåpen, hvilka fordom prydde våra föräldrars sängkammare. I stället för engelska korg- eller läderstolar, som påfördes oss ifrån England direkt jämte annat lappri, äga vi stolar af egna stolmakare tillverkade . . .

Efter att hafva omnämmt den enkelhet och smak för svenska varor som gjorde sig gällande på ett par andra områden fortsätter författaren: »Vi äga dörrstyecken äfvenledes af svenska konstnärer förfärdigade, soffor, kommoder och skrifbord, allt genom svenska idoga händer tillkomna, blå och hvita i stället för gröna kakelugnar, tébord med porcelaineskifvor, gjorda vid Rörstrands eller Mariebergs fabriquer.» . . . »Detta», slutar författaren sin apologi, »torde vara nog att en gång för alla besvara nu varande skriket öfver vårt öfverflöd.»

Fig. 29. Skåp af furu, hvitmåladt, 1750—60-talet; höjd 2,37 m. N. M. 96685.

Huru det nu än förhöll sig med öfverflödet, faktum är att det svenska handverket och icke minst möbelsnickeriet under rokokotidehvarvet nådde en hög grad af fulländning både tekniskt och konstnärligt.

Bland de möbler som »genom idoga svenska händer» tillkommo under denna tid voro byråarna både de vanligaste och de på hvilka det mesta arbetet nedlades.

Fig. 30 Nyckelskytt af förgylld brons å byrå, pl. XXV: 77; längd 0,175 m.

Förebilderna till våra svenska rokokobyråar hafva vi utan tvifvel att söka i Frankrike, hvarifrån ju flera praktpjäser importerades bl. a. till det kungliga slottets i Stockholm möblering. Den förenkling, som gjorde sig gällande i afseende på sittmöblerna, märkes äfven här; i formens elegans, inläggningens rikedom och i beslagens fulländade

ciselering och det sätt hvarpå de organiskt sammansmälta med möbelns former kunna de svenska efterbildningarna väl icke jämföras med de franska ebenisternas mästerverk, men de äro därför hvarken smaklösa i detaljerna eller i saknad af en dekorativ helhetsverkan.

Den här ojämförligt vanligaste byråtypen är försedd med tre ungefär lika stora lådor, på korta ben och med den karaktäristiska bukiga fasaden; buakens profil har vanligen sin största utsvängning i jämnhöjd med den mellersta lådans öfverkant. — Den eleganta franska formen med endast två lådor på något högre ben förekommer väl också här, men är mera sällsynt. Samtliga i Nordiska Museets ägo befintliga rokokobyråar hafva tre lådor. — Denna grundtyp förekommer nu i en mängd olika variationer, beroende på hörnpartiernas anordning, fasadens indelning i tre »våningar» eller dess behandling som ett helt med en omgifvande ram, beslagens olika typer och sättet för deras anbringande.

Det material som användes är i de allra flesta fall furu som blindträ och såsom fanér jakaranda med ränder och dylikt af buxbom eller lönn; stundom förekommer äfven valnöt och fruktträ. — Skifvorna äro oftast belagda med »svenska marmorskifvor», af grågrön marmor från Kolmården, eller också fanerade och inlagda såsom möbeln i öfrigt. — Beslagen äro alltid af gjuten brons, ciselerad och vanligen förgylld, någon gång försilfrad. De torde delvis hafva importerats från Frankrike, men flertalet torde nog hafva tillverkats inom landet efter franska modeller.

De å *plansch* XXXV och XXXVI afbildade byråarna hafva samtliga fasaden tydligt indelad i tre afdelningar efter de tre lådorna, som skiljas åt genom beslagslister. Å den första byrån, n:o 77, äro dessa lister försedda med gjutna rokokoor-
nament och fästade, hvarje list i tre delar, med stift så att de höja sig öfver fanéret.

Fig. 31. Byrå, pl. XXXV: 77 sedd från sidan; höjd 0,85 m.

Å de tre andra byråarna, n:o 78—80, hafva de horisontala listerna karaktären af insänkta halfrunda räfflor belagda med en mässingsskena.

Byrån n:o 77 är fanerad med jakaranda med ränder af lönn, skifvan är af kolmårdsmarmor. De midt på hvarje låda anbragta nyckelskyltarna äro af fullständig barockkaraktär, *fig. 30*, med en bevingad maskaron, omgifven af symmetriska ornament, och de i bladformer ornerade lådhandtagen äro hvardera sammansatta

32

33

34

Fig. 32—34. Lådhandtag af förgylld brons.

32 å byrå, pl. XXXV: 77; längd 0,28 m. 33 å byrå, pl. XXXV: 78; längd 0,255 m. 34 å byrå, pl. XXXVI: 79; längd 0,225 m.

fasaden äfven i vertikal riktning, i det att mellandelen, där nyckelskyltarna sitta, omgifves af en å bilden endast svagt synlig inramning, hvars linjer följa fasadens bukiga profil. Dessutom hafva dessa tre byråar under den nedre lådan en sarg med utsågad profil, prydd med ett stort midtbeslag, *fig. 55—56*. — Hörnbeslagen å n:o 78 äro af samma typ som å n:o 77, under det att de små karaktäristiskt osymmetriska nyckelskyltarna, *fig. 39*, öfverensstämma med de å de två följande byråarna. Lådhandtagen äro här af en ovanligt rik och elegant form, *fig. 33*. — Å den öfre

af fyra särskilda delar, det egentliga handtaget med en utsvängd bygel, tvänne af fyra småblad sammansatta ändpartier och en karaktäristisk rokokokurva, *fig. 32*. De rundade hörnpartierna äro belagda hvardera med trenne olika, rikt genombrutna bronsbeslag, *fig. 31*; på hvardera gafveln sitter slutligen på det fält som motsvarar de två nedre lådorna ett stort, rikt genombrutet beslag, hvars öfre mussleliknande del återfinnes, ehuru omvänd i det öfre fältet, *fig. 31*. Den pompöst verkande möbelen är å baksidan signerad med brännstämpel: C. L. N., angifvande Carl Ludvig Neijber (Neijbert), som blef mästare inom Stockholms snickarämbete 1756 och dog 1798.

Den andra byrån, n:o 78, å denna plansch, är liksom de två följande, n:o 79—80, försedd med en i inläggningen markerad tredelning af

lådans öfverkant är inbränd en stämpel med namnet M. Engström. Mattias (Mats) Engström blef mästare i Stockholm 1758 och var snickarämbetets älderman 1779—1790.

De två följande byråarna, *plansch XXXVI: 79—80* äro enklare. Den förra, som är fanerad med valnöt, jakaranda och plommonträ, bär å öfre lådans kant en stämpel med bokstäfverna N K. Hörnpartierna äro här icke som å de föregående byråarna rundade utan i stället kölformigt utdragna och försedda med ett mindre beslag upptill, *fig. 51*, och nedtill, *fig. 52*, förenade genom en grund räffla i hörnets yttre affasade kant. Sargens midtbeslag är af karaktäristisk rokokoform, *fig. 56*, likaså nyckelskyltarna; lådhandtagen, *fig. 34*, med en liten sköldliknande mussla å öfre delen och fästena omgifna af vingliknande rokokoorament förekomma ofta på svenska möbler, t. ex. å skåpet n:o 76 å *plansch XXXIV*, byrån n:o 80 m. fl. — Den andra byrån n:o 80 å denna *plansch* är icke signerad; hörnen äro rundade och af en ovanligt kraftigt svängd profil; den öfre lådan är delad i två små bredvid hvarandra. Beslagen, *fig. 47*, äro i hufvudsak desamma som i byrån n:o 79.

En annan grupp rokokobyråar utgöra de som hafva fasaderna omgifna af en ram af beslag — eller endast markerad i inläggningen — utan någon i dekorationen framträdande skillnad mellan de olika »våningarna» resp. lådorna, *plansch XXXVII—XXXVIII*. Afsikten är här att hela fasadytan skall verka såsom en hel sådan och inläggningens mönster — om sådan finnes — fortsätter därför öfver hela ytan oberoende af lådgränserna.

35

36

37

Fig. 35—37. Lådhandtag af förgylld brons. 35 å byrå, pl. XXXVII: 81; längd 0,19 m. 36 å byrå, pl. XXXVII: 82; längd 0,126 m. 37 å bord, pl. XLII: 89; längd 0,14 m.

38

Fig. 38—39. Nyckelskyltar af förgylld brons. 38 å skåp, pl. XXXIV: 76; höjd 0,095 m. 39 å byrå pl. XXXV: 78; höjd 0,114 m.

39

öfre lådan, ingå beslag af fyra olika typer; en femte utgjorde det stora midtbeslag som förmodligen en gång prydt sargen. Rambeslagen bilda äfven handtag till öfre lådan, under det att de bägge andra lådorna hafva själfständiga dylika, *fig. 35*. Bland nyckelskyltarna återfinna vi å öfre lådan det beslag, *fig. 44*, som förekommer på gafveln till byrån n:o 77, *fig. 31*, och å de båda andra lådorna det å samma byrå använda nyckelskyltbeslaget, *fig. 30*, af barockkaraktär. — De kraftiga hörnbeslagen, *fig. 45*, äro af en ny typ. — Träytorna äro i alla möbelns fria sidor inlagda med ett rutmönster i jakaranda och plommonträ, skifvan behandlad på samma sätt; under skifvan befinner sig en utdragsskifva. Byrån är i öfre lådan signerad med bläck: af Linning 176.; tyvärr saknas den sista siffran. Christian Linning blef mästare i Stockholm redan 1744, var ämbetsålderman och dog 1779. Den här ifrågavarande byrån är typisk för hans arbetssätt.

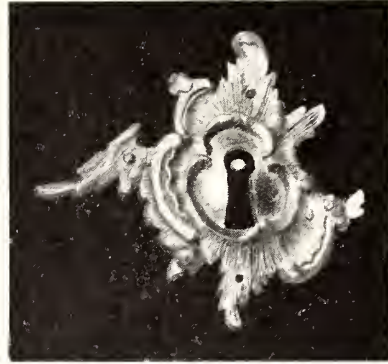
En annan i museet befintlig liten byrå med marmorskifva kan ehuru osignerad möjligen tillskrifvas Christian Linning. Beslagen, *fig. 40, 46, 54* äro anbragta på ungefär samma sätt som å den föregående endast med den viktiga skillnaden att inramningen af midtfältet här äfven är markerad i träinläggningen, som bildar ett slags underlag till beslagen.

Dylik i inläggningen markerad inramning företer också den lilla eleganta å *plansch XXXVII: 82* afbildade byrå, fanerad med jakaranda och lönn och med skifva af ljusgrå svensk marmor. Vi möta här beslag af nya typer ur rokokons kaleidoskopartadt växlaude formförråd, *fig. 36, 41, 48*. De kölformigt framsprin-

Närmast sammanhängande med de föregående är byrån n:o 81 å *plansch XXXVII: 81*; skillnaden mellan den öfre och den mellersta lådan markeras här genom en tämligen bred horisontal list, hvarigenom den bukiga underdelen lik som bildar sockel till den öfre insvängda lådan. Men för öfrigt omgifves fasaden i sin helhet af ett af kraftiga rokokobeslagsammansatt ramverk, hvaruti, oberäknadt nyckelskylten å

40

41

42

43

Fig. 40—43. Nyckelskylltar af förgylld brons. 40 å byrå, N. M. 58603; höjd 0,10 m.
41: å byrå pl. XXXVII: 82; höjd 0,083 m. 42: å skrifbord, pl. XXXIX: 85; höjd 0,059 m.
43: å bord, pl. XLII: 89; höjd 0,065 m.

gande hörnen äro belagda med en tunn och smal skena samt försedda med beslag upptill och nedtill. Fasadytan har en ovanligt mjuk och elegant böjning och omramas endast af ett smalt band bildadt af tvänne parallella linjer af lönn, hvilka i hörnen liksom förstärkas af ett par små halfcirkelformiga rokokobeslag; sargbeslaget (jfr *fig. 58*) är här i olikhet mot å de föregående byråarna anbragt å den nedre lådan, och dess flikar och utsprång följas äfven af de nämnda två linjerna. — Brännstämpeln i öfre lådan visar namnet L. NORDIN, angifvande såsom mästare Lars Nordin, som upptogs i Stockholms snickarämbete år 1752, fick titeln hofschatullmakare och afled 1786. — En i det närmaste identiskt lika dekorerad byrå, signerad af Stockholmssnickaren Christopher Wilcom, som var verksam endast 1763—1765, finnes på Krageholms slott i Skåne, hvarför typen sålunda kan hänföras till 1760-talet.

Å *plansch XXXVIII* afbildas slutligen en byrå och en sekretär som båda förete denna af beslag inramade fasadyta, men beslagen äro här af en annan och smäckrare karaktär, bildande en sammanhängande bordyr rundt omkring, åtföljd af en i inläggningen markerad linje, som i mjuka böjningar inramar och ytterligare framhåfver beslaget. Beslagen, *fig. 57*, äro å de båda pjäserna alldeles identiska, med undantag af hörnbeslagen; nyckelskyltarna igenkännas å byråarna n:o 78—80, *fig. 39*. Lådhandtagen å byrån n:o 84 äro ofullständiga. — Ytorna äro fanerade med jakaranda och plommonträ m. m. i rutmönster.

Byrån n:o 84 är signerad på första och mellersta lådornas kanter dels med Stockholms snickarämbetes stämpel, *fig. 28*, dels med en stämpel som betecknar Johan Henrik Reimers d. ä., mästare 1754 † 1773; ämbetsstämpeln antyder att möbelen blifvit tillverkad efter år 1768.

Sekretären eller skrifbyrån, n:o 83, är ofvan den byråliknande underafdelningen försedd med en uppsats med snedklaff, i hvars profiler byråns form återklingar; närmast under klaffen finnes en tunn skifliknande låda med små knappformiga handtag, användbar både till förvaringsrum och till stöd för klaffen när denna öppnas och nedfälls i horisontal ställning. Beslaget å klaffen, nyckelskylt och ett par omgifvande bladornament, äro af samma slag som å den öfversta byrålådan. — Klaffens inredning är af valnöt och försedd med en liten midtdörr omgifven af fack och grupper af smålådor i svängda former. — Signaturen, en stämpel med bokstäfverna NK, är inbränd å öfversta byrålådans kant; jfr byrån n:o 79.

Sekretärerna visa öfvergångsformer från den med snedklaff försedda byrån till sekretären med två lådor och höga ben samt till det med klaff försedda bordet. — Ett skrifbord af sistnämnda slag är den synnerligen eleganta möbel som är afbildad å *plansch XXXIX*: 85. De måttfullt svängda benen med fotbeslag af samma typ som byråarna n:o 79, 80 och 84 öfvergå mjukt i sargens rika profilering, som har en urtagning i midten omgifven af stora buktade ytor; sargen innehåller tre och tre olika stora lådor i två afdelningar öfver hvarandra, och ofvanför dessa vidtager snedklaffen med sina mjuka sidoprofiler. Möbelen är fanerad med jakaranda med rutmönster å snedklaffen samt smala ränder af buxbom. Beslagen, *fig. 42, 49*, äro ytterst sparsamma, hvilket i hög grad bidrager till den förnäma hållning som utmärker denna möbel. — Klaffens inre är genom vertikala mellanväggar deladt i tre afdelningar innehållande sammanlagdt tre fack och elfva smålådor med rikt svängda framsidor, fanerade med rosenträ i en ljusare och en mörkare färgton. Själfva klaffen, som nedfälld hvilat på tvänne utdragsslåar, är på insidan klädd med grönt skinn med pressade och förgyllda ornament. — Skrifbordet, som uppgifves hafva tillhört hertig Fredrik Adolf, f. 1750, Gustaf III:s broder, är förfärdigadt

af den förut omtalade hofschatullmakaren Lars Nordin, som blef mästare i Stockholm 1752 och dog 1786, och som veterligen år 1770 utförde möbler för »hertig Fredrik Adolfs nya rum».

En mellantyp mellan skrifbyrån och skrifbordet bilda de vanligen små sekretärerna med två lådor på höga ben under klaffen, en typ hvarå sekretären å *plansch*

Fig. 44. Nyckelskylt af förgylld brons å byrå, pl. XXXVII: 81; längd 0,23 m.

XL: 86 utgör ett prof. Fanéret består här af valnöt med jakaranda och plommonträ, inlagdt i rutor å lådor och klaff, i sneda ränder å ben och sarg. Å öfre lådans kant finnes Stockholms snickarämbetes stämpel, som visar att möbeln tillverkats efter 1768 samt initialerna P. G. B., hvilka torde kunna tolkas: Petter Gyllenberg, som blef snickarmästare i Stockholm år 1767. — Beslag, liknande de å den öfre lådan, torde äfven hafva funnits på den nedre.

Under det att byrårar och sekretärer från rokokotidelvarfvet äro talrikt bevarade till våra dagar, äro borden jämförelsevis sällsynta. Det lilla å *plansch XL: 87* afbildade bordet är ett spelbord af i hufvudsak samma anordning som det från 1700-talets förra del härstammande bord af detta slag som finnes afbildadt å *plansch XXIV: 48*. Benen äro nedtill försedda med en senare påsatt fot, det bakre vänstra benet kan utfällas så att det bär den utfällbara hälften af skifvan. Denna, hvars kant är utsågad i svängda profiler, har i hörnen cirkelrunda plattor för ljusstakar och å hvarje sida en oval urtagning för spelpengarna. Skifvans midt är klädd med skinn. Materialet är furu med fanér af masur, körsbärsträ m. m. Den lilla lådan i sargen bär å undersidan stockholmsnickaren Carl L. Neijbers signatur: C. L. N.

Af svensk härkomst är säkerligen också det eleganta bordet å *plansch XLI: 88*. Det är af en utpräglad rokokoform, med svängda ben, som uppåt mjukt öfvergå i den låga sargens böjda profillinjer, samt en aflång skifva, hvars ena lång-

45

46

47

48

Fig. 45—48. Hörnbeslag af förgylld brons. 45 å byrå, pl. XXXVII: 81; höjd 0,36 m. 46 å byrå, N. M. 58603; höjd 0,275 m. 47 å byrå, pl. XXXVI: 80; höjd 0,24 m. 48 å byrå, pl. XXXVII: 82; höjd 0,24 m.

sida är inåtsvängd (konkav), den andra utåtböjd. Materialet är furu och björk som blindträ med fanér af jakaranda. Bronsbeslag förekomma af tre olika slag; hörnbeslag, *fig. 50*, af elegant, symmetrisk form; fotbeslag, *fig. 53*, samt beslag å sargens långsidor, *fig. 58*, af samma typ som det som finnes anbragt på den lilla byrån å plansch XXXVII: 82, af Lars Nordin. Skifvan har i midten varit klädd med tyg eller skinn, nu ersatt af svart vaxduk, och i sargen finnas tre stycken lådor, en på hvardera kortsidan och en på den konvexa långsidan; den sistnämnda lådan, utförd af furu- och cederträ, är mycket grund. Lådorna uppbäras af grofva furuslåar som löpa mellan sargerna. — Skifvan befinner sig på blott 65 centimeters höjd öfver golvet men kan höjas medelst fyra med hak försedda järntenar, en i hvardera hörnet. Bordet torde hafva varit afsedt till något slags ritbord,

49

50

51

Fig. 49—51. Hörnbeslag af förgylld brons. 49 å skrifbord, pl. XXXIX: 85; höjd 0,154 m. 50 å bord, pl. XLI: 88; höjd 0,175 m. 51 å byrå, pl. XXXVI: 79; höjd 0,195 m.

sannolikt för barn. Det bär på de slåar som uppbära lådorna trenne två gånger inbrända stämplar, *fig. 59*, = drottning Lovisa Ulrikas monogram och »Kronan Drottning-Holm», som visa att det tillhört möblemanget på detta kungliga slott. — Till museet har det kommit genom köp på en af de Hammerska auktionerna i Stockholm år 1905. — Möjligen kunde man våga hypotesen att det förfärdigats efter ritning af den af Lovisa Ulrika mycket anlitade arkitekten Jean Erik Rehn till ritbord åt Gustaf III och hans bröder, hvilka under 1750-talet undervisades i ritkonsten just af hofintendenten Rehn; några bestämda bevis för ett sådant antagande kan jag dock icke prestera.

De bord som användes till skrifbord hade i hufvudsak samma karaktär och storlek som detta, utom att de naturligtvis voro högre; vid ena kortsidan befann sig vanligen en i svängda former byggd uppsats med fack och lådor, erinrande om sekretärernas klaffinredning, som ju också motsvarade samma ändamål. Dylika bord utfördes både liksom det nyssnämnda ritbordet i ädla träslag med fanerade inläggningar och bronsbeslag, men också af enklare trä afsedt för målning; ett bord af senare slaget, med gustavianska beslag, se *fig. 60*.

Plansch XLII återger ett väggbord, n:o 89, af furu, faneradt med valnöt och rosenträ med bronsbeslag, nyckelskylt, *fig. 43*, och lådhandtag, *fig. 37*, af elegant form, samt tvänne af de för tiden karaktäristiska små kommoderna, af hvilka den

ena, n:o 90, är fanerad med jakaranda, plommonträ m. m. med inläggning i rutmönster å dörrar och sidofält; de beslag som suto på möbeln när den kom till museet voro senare tillkomna och hafva aflägsnats. Den andra kommoden, n:o 91, är fanerad med ett under denna tid i Sverige icke så ofta förekommande träslag, nämligen mahogny, utom benen som äro utförda af massivt dylikt trä. Beslagen synas alltför stora för den lilla spensliga möbeln och hafva antagligen blifvit senare

52

53

54

Fig. 52—54. Fotbeslag af förgylld brons, rokoko. 52 å byrå, pl. XXXVI: 79; höjd 0,190 m. 53 å bord, pl. XLI: 88; höjd 0,156 m. 54 å byrå, N. M. 58603; höjd 0,18 m.

påsatta; fotbeslaget jfr fig. 52, och sargbeslaget fig. 58. Skifvan är af grågrön svensk marmor.

I ett sof- och toalettrum torde också det å *plansch XLIII* afbildade bordet, n:o 92, en gång hafva haft sin plats. Förebilderna till ett bord sådant som detta torde icke vara att söka inom den franska möbelkonsten, snarare inom den engelska eller holländska, ehuru vi icke heller där kunna peka på några direkta motsvarigheter. — Det är ett toalettbord med för detta ändamål afsedd form och inredning; sargen är urtagen å midten, för att man bekvämt skall kunna sitta vid bordet. Den i ett

rikt blomstermönster — *plansch XLIII: 93* — inlagda skifvan är delad i tre delar, af hvilka de båda sidodelarna kunna fällas utåt gaffarna, mellandelen bakåt. Mellandelen är å insidan försedd med en spegel och utgör lock till en här befintlig låda. Sidopartierna hafva dubbla lock, af hvilka det undre täcker en öppen låda; under dessa finnas till höger två och till vänster en utdragslåda som kan låsas med reglar i midtpartiet. Ofvanför urtagningen befinner sig en stor låda och däröfver en med grönt kläde klädd skifva att draga ut. Det hela är ytterst inventiöst inrättadt och väl utfördt i tekniskt afseende. Materialet är furu som blindträ, utom i ben och lådor som äro af ek, fanéret är hufvudsakligen af jakaranda jämte något fruktträ, skifvans rika blomstermönster är inlagdt i flera olika färgade träslag, däribland buxbom m. m. — På undersidan af den lilla utdragbara skifvan i midtpartiet sitter en papperslapp, hvarå med bläck är skrivet: »Johan Niclas Eckstein Stockholm December 1763». Denne blef mästare inom Stockholms snickarcämbete 1758 och dog 1776.

Bland de möbler af svenskt fabrikat som särskildt framhöllos af den ofvan citerade författaren voro också »tébord med porcelaineskifvor, gjorda vid Rörstrands och Mariebergs fabriquer». Dessa skifvor eller brickor voro icke af »porcelaine» utan af ogenomskinlig fajans och dekorerades på olika sätt och i olika färger, blått och hvitt eller polykromt. Den äldsta dylika skifva som Nordiska Museet äger är dat. 1742 och förfärdigad vid Rörstrand, de yngsta äro från slutet af den gustavianska tiden. Skifvorna uppburos af ställningar, små bord med fyra ben och sarg hvari skifvan föll in; dessa ställningar voro liksom tidens öfriga möbler af förnämre eller enklare slag, i senare fallet, liksom det å *plansch XLIV: 94* afbildade bordet, utförda af björk, afsedd att målas. Skifvan, n:o 95, är af fajans från Rörstrand och dekorerad i blått och hvitt.

Ett särskildt slag af bord äro konsol- eller väggborden af förgyllt och skulpterad trä, hvilka äro att betrakta såsom direkta efterföljare till barocktidshvarfvets pompösa väggbord, jfr *plansch X—XI*. På grund af att dessa voro afsedda att stå in till en vägg var deras ena långsida enklare eller stundom icke alls dekorerad. Rokokon tog här steget fullt ut och slojade icke blott dekorationen utan äfven de bägge bakre benen, hvarigenom bordet för att kunna stå måste medelst krokar eller hakar i sargen fästas invid väggen. Sedan de båda främre benen sålunda förlorat sin egenskap af själfständigt bärande delar och blifvit endast stödjande, hade man fria händer i afseende på deras formgifning och rokokon utvecklade också här hela sin eleganta och graciösa nyckfullhet. Å *plansch XLV* äro trenne dylika bord afbildade. Benen äro starkt indragna nedåt, så att möbelen får karaktär af en stor konsol. Benens hufvudform är rokokons vanliga svängda S-form, sammansatt af olika delar och rikt dekorerad med de karaktäristiska mussle- och bladornamenten, hvilka äfven utbreda sig i rik omväxling öfver den ofta genombrutna sargen. Ned till äro benen oftast förenade med ett mellanstycke, en reminiscens af det fyrbenta bordets kryss, som ofta antager de mest utsväfvande och fantastiska rokokoformer.

Samtliga de här afbildade konsolborden äro af furu och björk, ett tämligen säkert bevis för att de äro svenska arbeten; i Frankrike användes vanligen ek eller valnöt. Skifvan å det lilla bordet, n:o 96, är af trä, måladt i marmorimitation, å bordet n:o 97 af hvit marmor och å det stora bordet, n:o 98, af grågrön svensk marmor. »Krysset» mellan benen å detta bord prydes af en sköld med greffliga ätten Meijerfeldts vapen, hvarför det kan antagas vara gjordt för greve Johan August Meijerfelt, f. 1725, † 1800, som var gift med den såsom en af »de tre gracerna vid Gustaf III:s hof» bekanta Lovisa Augusta Sparre af Sundby.

Konsolborden användes oftast i förbindelse med en spegel, som hängde på väggen ofvanför bordet och visade en dekorativ behandling af samma slag och med

liknande motiv som detta. — Någon med de nyssnämnda konsolborden sammanhörande spegel finnes icke i museets samlingar. — Gifvetvis kunde speglarna också förekomma ensamma, utan tillhörande konsolbord; ej sällan förekommo de parvis.

Spegelramarna voro i de allra flesta fall utförda af snidadt och förgylldt trä, en del smärre ornament och detaljer ofta i pastellage. Hufvudformen erinrar om

55

56

Fig. 55—56. Sargbestag af förgylld brons, rokoko. 55 å byrå, pl. XXXV: 78; längd 0,31 m. 56 å byrå, pl. XXXVI: 79; längd 0,180 m.

barockspeglarna med deras höga krön, som emellertid nu är öfversatt till rokokons nyckfulla formspråk. Just i dessa ramar till speglar och målningar framträder rokokostilen kanske i sin allra mest karaktäristiska form med den ornamentala rikedom som använd på det mest fyndiga och omväxlande sätt. Ett genomgående element utgör det höga öfre krönet, som nu i de flesta fall är böjdt framåt, så att det kan beskådas äfven af den som står mycket nära spegeln; detta krön är oftast genombrutet i rika mussle- och kurvformer med inflätade naturalistiska detaljer. En motsvarighet till krönet bildar det ornament som pryder ramen nedtill, äfven det ofta genombrutet, men alltid enklare utstyrdt än det öfre.

Samtliga de här å *planscherna XLVI—XLIX* afbildade speglarnas ramar äro af furu. I ramen till den ståtliga spegeln *n:o 99* äro i träet infällda små slipade spegelglas, och å baksidan bär den Stockholms hallstämpel för år 1761, hvilket sannolikt också kan anses som tillverkningsåret. Hallstämpeln utgjorde ett bevis för att ett före-

57

58

Fig. 57—58. Sargbeslag af förgylld brons, rokoko. 57 å sekretär pl. XXXVIII: 83; längd 0,23 m. 58 å bord, pl. XLI: 88; längd 0,26 m.

mål godkänts af hallrätten till försäljning, hvilket väl liksom guldsmedernas kontrollstämpling i allmänhet skedde omedelbart efter sedan föremålet blifvit färdigt från verkstaden eller, om det gällde utländska saker, infördt i landet. — Spegeln *n:o 100*, som är af ungefär samma storlek som den föregående, har ramen närmast glaset belagd med aflånga glasskifvor med små i pastellage upplagda blomsterornament. — *Plansch XLVII: 101* visar en spegel af ovanligt stora dimensioner med ett synnerligen rikt genombrutet och orneradt krön, där rokokoornamenten äro omgifna af rent naturalistiska blad, blommor och granatäpplen.

Den utomordentligt praktfulla spegel, som är återgifven på *plansch XLVIII: 102*, är den ena af ett par; ramarnas höga krön äro hvar för sig osymmetriska men sinsemellan omvända, så att de tillsammans utgöra ett symmetriskt helt. Dessa krön äro måhända de mest utpräglade prof på rokokostil som Nordiska museet äger. Trävirket i ramarna är furu, belagdt med pastellage, förgylldt och försilfradt; blom-

Fig. 59. Brännstämplar å bord, pl. XLI: 88.

morna på krönet äro målade i färger och afse tydligen att imitera blommor af äkta porslin af sachsisk tillverkning som stundom användes på detta sätt. Ramen bär å baksidan på flera ställen bokstäfverna S. B., hvilka möjligen kunna tolkas såsom Samuel Bomansson, en spegelmakare i Stockholm som omtalas i manufaktur-

fondens räkenskap på 1760-talet. — Till sin allmänna karaktär är denna spegel icke lik de vanliga svenska rokokospeglarna. *Plansch XLIX* slutligen visar trenne prof på i Sverige vanliga smärre speglar, hvilka ofta torde hafva förekommit parvis. Ramarnas krön visa variationer på samma grundtema — jfr äfven de stora speglarna å *plansch XLVI—XLVII*. Å spegeln *n:o 103* är ramen inlagd med blått glas belagdt med små förgyllda blomsterornament samt å baksidan försedd med Stockholms hallstämpel för år 1770 och initialerna N. M. betecknande spegelhandlaren N. Meunier i Stockholm, som enligt manufakturfondens ofvan citerade räkenskap exporterade speglar 1766—1770, men sannolikt var verksam både före och efter denna tidsperiod. — Af de båda andra speglarna är den mellersta, *n:o 105*, hallstämplad i Stockholm år 1776 (eller möjligen 1778: den sista siffran otydlig) samt signerad med bokstäfverna C. G., den andra, *n:o 104*, hallstämplad i Stockholm år 1775. — Af samma karaktär som spegelramarna voro ramarna till en viss grupp under denna tid förekommande spegellampetter, hvilka likaledes ofta voro hallstämplade.

Af stor betydelse för rummens karaktär voro gifvetvis ramarna kring taflor och porträtt, hvilka ofta voro försedda med en rikt skulpterad och förgylld dekoration, besläktad med den som förekommer på praktfullare stolar eller å de ofvan omtalade konsolborden. *Fig. 61* återger en rokokoram af en typ som ofta inramar de för tiden så karaktäristiska pastellporträtten. Enklare ramar hade ornament utförda i pastellage eller graverade i träet samt förgyllda.

Till möblerna kunna slutligen, om man så vill, äfven räknas de för rummens karaktär likaledes viktiga vägguren, af hvilka här förekomma hufvudsakligen tvänne olika typer, konsolur och kartell. Dessa slags föremål torde hafva hört till dem som i mycket stor utsträckning importerades, särskildt från Paris. Dessa franska saker

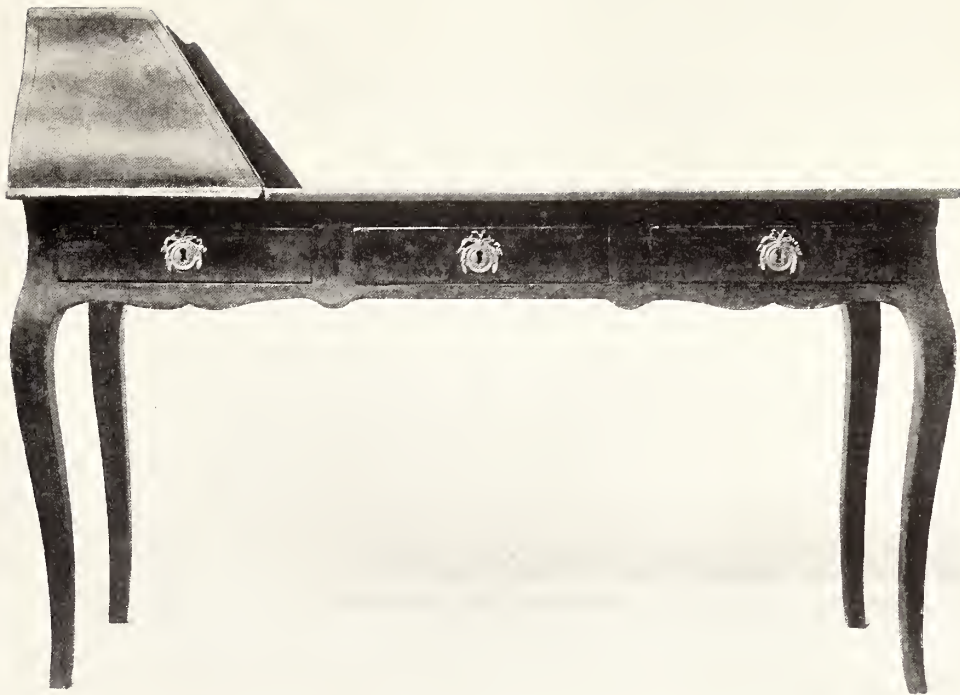

Fig. 60. Skrifbord af furn, brunmåladt, 1760-talet; beslagen från 1780-talet; höjd 1.03 m. N. M. 115979.

voro rikt försedda med fint ciselerade bronsbeslag eller också hvad kartellen angår helt och hållet utförda af brons. Äfven i Sverige förekommo väggur af detta slag, men ofta imiterades bronzen här i skulpterad och förgylldt trä.

De tre här å *plansch I* afbildade vägguren äro samtliga af svensk tillverkning. N:o 106 är ett konsolur med foder af furu med målade ornament i färger mot hvit-lackerad botten samt därjämte skulpterade och förgyllda ornament som afse att imitera bronsbeslag; nedanför urtaflan sitter ett ornament af förgylld brons af en typ som ofta återfinnes på svenska konsolur från denna tid: i midten en figur som i sin högra hand håller ett vädurskinn, i den vänstra en tupp. Fodrets inre är måladt i en lysande röd färg. Urtaflan är signerad »Petter Malm, Stockholm», verket dessutom med tillverkningsnumret »n:o 38». — Petter Malm blef antagen till mästare i Stockholms urmakarämbete år 1766 och dog 1796. Det låga tillverkningsnumret ger vid handen att det ifrågavarande konsoluret tillkommit under Malms första mästartid, i slutet af 1760-talet.

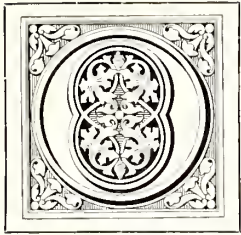
Det andra konsoluret, *n:o 107*, är likaledes utfördt af trä, som är måladt i sköldpaddsfärg med kvistar och blad i guld, men beslagen äro här af verklig brons, såväl å konsolen som å själfva uret. Taflan är signerad »Nils Berg, Stockholm», och å verket är graveradt tillverkningsnumret »*n:o 124*». Nils Berg, som åren 1745—1751 var gesäll vid den s. k. Stockholms manufabrique, fick år 1751 Kommerskollegii tillstånd att utöfva urmakaryrket och dog år 1796.

Vägghendylen, *n:o 108*, är ett förträffligt prof på de imitationer i skulpteradt och förgylldt trä efter de franska bronsoriginalen som förekomma i Sverige. Rokokoformerna äro här behandlade med schvung och fart, om också icke med den finess i detaljerna som bronzen kunde möjliggöra. Materialet är helt enkelt furu; den gamla förgyllningen förlänar pendylen en förnäm glans. Taflan är signerad: »Eric Lindgren, Stockholm.» — Erik Lindgren d. y. blef mästare i Stockholms urmakarämbete 1751 och fick år 1758 privilegium på inrättandet af en urfabrik, som drefs i ganska stor skala till mästarens död år 1786.

Fig. 61. *Tafvelram, förgyllt, 1750-talet; höjd 0,905 m. N. M. 58611.*

IV. GUSTAVIANSKA TIDEN, 1770—1810.

ppositionen mot rokokostilens svängda former och nyckfulla ornamentik framträdde i Frankrike redan under 1750-talet och erhöll ett kraftigt stöd genom de upptäckter som gjordes i det antika Pompeji, där utgräfningsarna hade begynt redan 1748. Man påträffade här föremål af alla slag tillhörande bostadens inredning och möblering, hela den omgifning, hvori Pompejis invånare vid midten af det första århundradet efter Kristi födelse rört sig. Det var en formvärld så helt olika rokokons. — Så småningom spreds kunskapen om och intresset för denna formvärld, och rokokostilen, »style Louis XV», efterträddes af den riktning som i Frankrike kallades »style Louis XVI», Ludvig XVI:s stil. Denna riktning hade gjort sig kraftigt gällande redan under Ludvig XV:s lifstid, och dess segergång var redan befästad, när hans efterträdare år 1774 besteg Frankrikes tron.

Den unge svenske kronprinsen Gustaf (III), som af sin moder, drottning Lovisa Ulrika, hade ärft ett lifligt intresse för allt hvad konst hette, besökte på sin första utländska resa, 1770—71, Frankrike och dess hof, där madame Du Barry just då förde spiran. Gustaf III hyste en liflig önskan att följa med sin tid, och hans ministrar i Paris hade i uppdrag att utan dröjsmål noggrant inberätta alla nyheter i modeväg, rörande klädedräkt, rumsinredning etc., som tid efter annan framträdde i »världens hufvudstad». Efter förmåga sökte Gustaf III införa franska moder och seder vid sitt eget hof, och med den ledande och tongifvande ställning som konungahofvet intog utöfvade det ett bestämmande inflytande i vida kretsar.

De rumsinredningar, som under 1770-talet utfördes på de kungliga slotten, äro tydligen tillkomna under inverkan af den nya smakriktningen. Rokokons sirligt svängda ramverk och lekfulla ornamentik med musslor, gallerverk och blommor få gifva vika för räta linjer och vinklar, strängare, mera lagbundna former och en sparsammare dekoration, där antikens inverkan är tydligt märkbar. — Vid inredandet och möblerandet af slotten på landsbygden, af de förnäma hemmen i städerna och

efter hand äfven af de borgerliga bostäderna följde man också under detta tidehvarf snart exemplet.

Den nya stilriktningen framträdde först på prydnadsföremålens område, och redan tidigt uppträdde ljusstakar, bronsföremål, servissaker, ramar o. dyl. af tämligen utpräglad novantik form. Hvad möblerna angår, förefaller det som om sittmöblerna, soffor, länstolar, stolar och taburetter tidigare blifvit ombildade efter den nya stilens fordringar än förvaringsmöblerna. Till en början uppträda de antikiserande stilelementen sida om sida med rokokons, och man torde böra tänka sig rummen i de svenska hemmen under 1770-talet möblerade med föremål tillhörande såväl den äldre som den yngre riktningen. Många af de till vår tid bevarade bukiga rokokobyråarna hafva sannolikt blifvit förfärdigade under detta årtionde, under det att stolarna och i allmänhet sittmöblerna från samma tid förete en blandstil med detaljer i rokoko och à l'antique på ett och samma föremål.

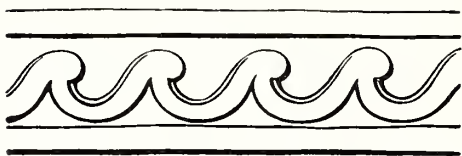

Fig. 62. Ornamentsdetalj å hvilsäng, pl. LI: 109; höjd 0,024 m.

Fig. 63. Brännstämpel å hvilsäng, pl. LI: 109.

Allteftersom de i den äldre stilen utbildade möbelsnickarna och stolmakarna alledo och yngre krafter trädde i deras ställe, försvunno rokokoföremålen, och under det senare årtiondet af Gustaf III:s regering var den nya stilen befastad och reminiscenserna af den gamla helt och hållet utplånade. — Den franska revolutionen medförde på det område, hvarom här är fråga, ett ännu konsekventare och fullständigare upptagande af antikens former och deras anpassande för moderna behof, men i Sverige förblef den »gustavianska» stilen i hufvudsak härskande under hela vår »ancien régime», och det var först den franske marskalken Bernadottes hitkomst såsom svensk kronprins år 1810, som bragte oss den franska empire-stilen i dess fullt utvecklade form. — Man kan sålunda i fråga om den gustavianska perioden i Sverige tala om ett tidigare skede, 1770-talet, en öfvergångstid då gammalt och nytt förekomma vid sidan af hvarandra; ett »hög-gustavianskt» skede, 1780-90-talen; och ett sengustavianskt, omfattande 1700-talets sista och 1800-talets första årtionden. Dessa olika skeden karaktäriseras af ett gradvis skeende närmande intill de antika stilidealen sådana man under denna tid uppfattade dem.

Den å *plansch LI: 109* afbildade hvilsängen utgör ett karaktäristiskt exempel på den blandning af rokoko och novantika element som är utmärkande för öfvergångsperioden. Underredet med den raka sargen och de raka, nedåt afsmalnande

oeh räfflade benen har den nya stilens karaktär, under det att de båda svängda gaflarna med sin rika dekoration omedelbart ansluta sig till rokokon. Gaflarnas sidostycken prydas af bladornament, i kälningarna ligga en rad små roeaille-musslor, oeh upptill avslutas hvarje sidostycke med ett kraftigt hoprulladt volutornament; det böjda öfverstycket är räffladt, liksom sammansatt af en knippa smidiga stänglar, sammanhållna genom ett rikt skulpteradt ornament af naturalistiska blad oeh blommor. Mot denna lekande rokokornamentik kontrasterar på ett ingalunda obehagligt sätt det à l'antique utförda underredet, där sargens regelbundna bandornament afbrytas af de små, med en symmetrisk blomma prydda kuber, som bilda fästen för benen. Dessa, fyra å hvarje långsida, äro upptill prydda med en fris med ett våglinjeornament («postes»), *fig. 62*, synnerligen karaktäristiskt för tidelvarvet, samt utefter sin nedre del försedda med fyra grunda räfflor; klädseln, säkerligen siden, har tyvärr gått förlorad, oeh trissorna på fötterna äro senare ditsatta. — Den särdeles smakfulla möbelen, som är helt och hållet förgylld, är utförd af björk oeh efter all sannolikhet ett svenskt arbete. Den är icke signerad, men på en af tvärsåarna under sitsen finnes en stämpel, innehållande bokstäfverna P. S. A. under hertiglig krona, *fig. 63*, prinsessan Sofia Albertinas ägarmärke. Denna furstinna, Gustaf III:s syster, hade likaledes ärft moderns smak för vackra saker, oeh att döma af de talrika utsökta föremål, som, spridda i olika samlingar, finnas i behåll efter henne, tyckes hon hafva ägt ett synnerligen elegant bo. Nordiska Museet äger ännu ett föremål med hennes stämpel, en byrå i Louis XVI-stil, antagligen holländskt eller engelskt arbete.

En blandning af rokoko- och novantika former förete äfven de å *plansch LII* afbildade möblerna, af hvilka soffan, *n:r 110*, oeh den ena af stolarna, *n:r 111*, tillhöra samma möbelgarnityr. Äfven här är det i möblernas öfre partier som vi påträffa rokokoelementen, i soffans rygg med de halfeirkelformigt insvängda gaflarna hvilkas främre delar t. o. m. äro försedda med ett litet volutornament af samma art som å vissa länstolstyper från rokokon. Sargen, soffans oeh stolarnas, är visserligen enkel nog, men uppifrån sedd bildar den en mjuk båglinje, oeh de små midtornamenten äro ingenting annat än rokokoreminiscenser omformade à l'antique, karaktäristiska för 1770-talet. Underredet däremot är i den nya stilens anda, de småekra, nedåt afsmalnande, räfflade benen avslutas uppåt med det karaktäristiska kubiska partiet, prydt med en regelbunden blomma (jfr å hviltsängen *n:o 109* liksom å alla de å följande planscher, *LIII—LVI*, afbildade sittmöblerna). Materialet är äfven i dessa möbler björk, snidad oeh förgylld, men snideriet är icke på långt när af den skärpa oeh fulländning, som å den å föregående *plansch* afbildade hviltsängen. Stolen *n:r 112* är hvitmålad. — Samtliga de här nämnda möblerna tillhöra den förnämre grupp som nära öfverensstämde med franska förebilder.

Äfven den mera enkla, borgerliga kategori af sittmöbler, som representeras af de i föregående afdelning å plansch XXXII återgifna stolarna, rönte under det tidigare gustavianska skedet inverkan af Louis XVI-stilen. Härom gifva *planscherna LIII och LIV* en god föreställning; samtliga här afbildade stolar hafva att uppvisa den blandning af gamla oeh nya stilelement som framhållits såsom utmärkande för denna öfvergångsperiod. — Att de närmast böra ses i samband med de nyssnämnda rokokostolarna å plansch XXXII framgår bl. a. däraf att de samtliga, utom den sista i serien, äro försedda med ett kryss af alldeles samma karaktär som dessa, sammansatt af svarfvade slåar ställda i H-form mellan benens nedre del.

Ryggarnas form visar likaledes en nära öfverensstämmelse med de nämnda rokokostolarnas samt en efter hand skeende omdaning, som tenderar till allt fullständigare rätlinighet i enlighet med den nya riktningens fordran. Starkast framträdande är rokokokaraktären i en stolsrygg sådan som *n:r 113* med sin kantfasonerade, balusterformiga brieka oeh de svängda ståndarna; *n:o 114* har i hufvudsak samma ryggform, oeh bägge hafva de den för rokokomöbler utmärkande mjuka böjningen på sargen. — Det andra stolsparet å samma plansch, *n:r 115, 116*, står närmare den nya riktningen: å stolen *n:o 115* är den karaktäristiska rokokobriekan i ryggen omgifven af en fullständigt rätvinklig ram, i *n:o 116* har äfven midtbriekan blifvit rätlinig, oeh slutligen har sargens böjda linje ersatts med en rät. — Å samtliga dessa stolar är det benen som representera det nya stilelementet — jfr benen å *n:o 109—112*. Såsom ett offer åt det gamla kan betraktas den i hörnen rundade form, som de små firsidiga öfre delarna af benen erhållit. I den utvecklade gustavianska stilen äro dessa hörnpartier alltid kubiska — jfr plansch LV.

Ett annat samband med rokokon betyder slutligen färgen; samtliga de å plansch LIII—LIV afbildade stolarna äro af björk, afsedd att målas. När stolarna kommo till museet, voro de alla målade i hvitt, men å flera af dem visade sig vid undersökning att de ursprungligen varit målade i en annan färg, *n:o 113* i ljusblått, *n:o 115* i ljus gult, *n:o 117—118* i jakarandafärg. Dessa ljusa mellanfärger måste anses utmärkande för rokokon, under det att hvitt — eller för dyrbarare stolar, liksom förut, förgyllning — var den gustavianska färgen.

Stolen *n:o 113* är försedd med Stoekholms stolmakarämbetes stämpel, hvilken, enligt hvad ofvan å sid. 37 sagts, utgör ett bevis för att stolen tillverkats af en medlem af Stoekholms stolmakarämbete efter år 1765. — De öfriga stolarna äro osignerade. Ett godt vitsord om att dateringen till 1770-talet är riktig erbjuder den nära öfverensstämmelsen mellan stolen *n:o 115* oeh den lilla taburetten *fig. 64*: den senare är nämligen försedd med stolmakarämbetets stämpel samt dessutom med signaturen »C. F. Flodin, 1776».

Till detta årtionde få vi också på typologiska grunder räkna de å *plansch LIV* afbildade stolarna, som visa en liknande utvecklingstendens som de nyssnämnda å *plansch LIII*. I de två öfre, *n:r 117, 118*, öfverväga rokokodetaljerna, krysset, ryggens form, sargens böjda linje, de rundade hörnen och armstöden å länstolen. Stolen *n:r 119*, en s. k. puderstol, närmar sig mera den nya riktningen, men har ännu sina fasonerade och genombrutna ryggbrickor och sitt kryss. Å länstolen, *n:r 120*, slutligen är det endast ryggens midtstycke som erinrar om rokokon; ryggramen i öfrigt är rätlinig och prydd med en liten pärlrand, sargen är likaledes fullständigt rak, med de karaktäristiska kubiska hörnpartierna, och benen sakna kryss; det lilla kvadratiske ornamentet på sargens midt är också en ombildad kvarlefva från rokokon.

Fig. 64. Taburett af björk, hvilmålad, daterad 1776;
höjd: 0,38 m. N. M. 114643.

Denna länstol bildar sålunda en direkt öfvergång till de å följande *planscher LV—LVI* afbildade stolstyper, där alla rokokoreminiscenser äro försvunna och som vi därför kunna hänföra till det hög-gustavianska skedet, 1780—90-talet. — Samtliga dessa möbler äro utförda af björk här i landet efter franska förebilder. De räta linjerna äro förhärskande, och den sparsamma dekorationen visar från antiken upptagna motiv, det regelbundna flätade bandornamentet å sarg och ramstycken å länstolen *n:r 121*, det s. k. kymat eller bladlisterna å motsvarande delar af de tre andra å *planschen* afbildade stolarna, *n:r 122—124*, pärlränderna å stolen *n:o 126*. — Den elegans i hufvudform och den skärpa och finess i de skulpterade detaljerna, som utmärka de samtida franska stolarna, mäktade man icke heller under denna tid åstadkomma här i landet. Det oaktadt kunna vi påstå, att möbelsniekeriet under

det gustavianska tidehvarfvet stod på en väl så hög ståndpunkt som under rokokon och i vissa afseenden t. o. m. öfverträffade hvad man då åstadkom.

Länstolen n:o 121 är förgylld och klädd med ett siden från början af 1800-talet, i vinrödt med mönster i hvitt; å sargens insida bär den Stockholms stolmakar-ämbetes förut omtalade pappersstämpel. — Länstolen n:o 122 är målad i en ljus mahognyfärg och klädd med skinn; den torde kunna hänföras till senare delen af den gustavianska perioden.

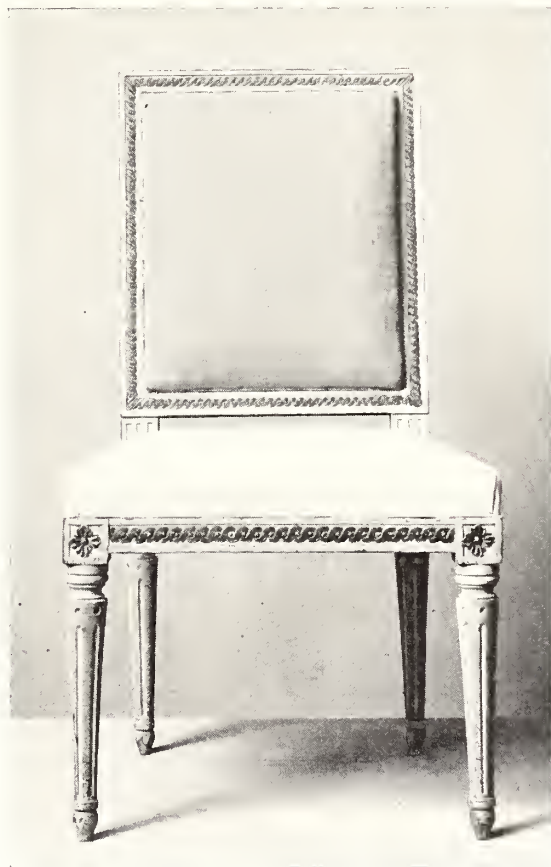

Fig. 65. Konsolbord af björk, förgylldt, med skifva af kolnärdsarmor, 1780-talet, sign. M. L. B.; höjd: 0,817 m. N. M. 116765.

De två å nedre delen af plansch LV afbildade stolarna, n:o 123, 124, äro båda hvitmålade, försedda med stolmakarstämpeln samt den inbrända signaturen M. L. B., angifvande den tillsvidare okände mästaren, af hvilken författaren känner ett rätt stort antal sittmöbler, de flesta af alldeles samma modell. — Hans stämpel återfinnes äfven på ett litet elegant konsolbord i gustaviansk stil af snidadt och förgylldt trä i Nordiska museets ägo, *fig. 65*, som jämfördt med konsolborden å plansch XLV, ger en god föreställning om den gustavianska stilens sätt att ombilda rokokoformerna.

Initialerna M. L. B. passa icke in på någon af mästarna inom Stockholms snickar-
ämbete under denna tid, och mannen torde därför vara att söka bland stolmakar-
ämbetets ledamöter.

Något enklare, men i öfrigt närstående sittmöbelstyper visas å *plansch LVI*. Den lilla
soffan *n:r 125* är ju ingenting annat än en förstorad länstol; liknande soffor af betydligt

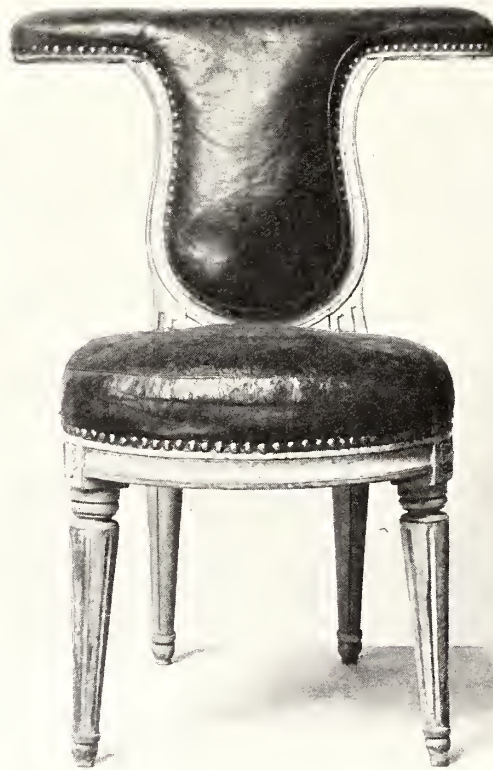

*Fig. 66. Stol af björk, hvitmålad, med förgyllda
ornament, 1780-talet; höjd: 0,959 m. N. M. 116752.*

större längd förekommo äfven. — Stolen *n:r 126*, af björk, är förgylld och har
sarg och ryggram prydda med en liten pärlrand. En i museets ägo befintlig stol af
mycket närstående typ, *fig. 66*, har i stället för pärlranden ett ornament af flätade
band samt är försedd med en mästärstämpel innehållande bokstäfverna I. L. G.,
sannolikt betecknande en mästare af Stockholms stolmakarämbete. Från ungefär
samma tid är den i *fig. 67* afbildade stolen, hvars egendomliga form betingas af
att den är en s. k. biblioteksstol: man satt grensle öfver eller stod med knäet på

sitsen och lutade armbågarna mot den åt sidorna utdragna ryggen, på hvars baksida befinner sig en liten ställbar pulpethylla, hvarå en bok kan hvila. — Länstolen *n:r* 127 slutligen är af »bergère»-typ, utförd af björk, som betsats i en mörk färg afsedd att imitera ädlare trä.

Plansch LVII återger några stolar från slutet af den gustavianska perioden, då ett

*Fig. 67. Stol af björk, hvitmålad, med skinnklädsel.
1780-talet; höjd: 0,875 m. N. M. 78850.*

starkt engelskt inflytande gjorde sig gällande här, icke blott på möbelkonstens utan äfven på andra områden. — Den engelska möbelkonsten hade under 1700-talet gått sina egna vägar och, utan att helt undgå det franska inflytandet, under ledning af en rad framstående konsthandtverkare nått en själfständig nationell utveckling, där namn sådana som Chippendale, Sheraton, Adam, Heppelwhite representera lika många med hvarandra besläktade stilnyanser.

Stolen *n:r* 128 är af valnöt, målad i en mörk rödbrun ton, benen äro af en

med de föregående stolarna besläktad typ med de små kvadratiska partierna i sargen ofvanför hvarje ben, hvilka dock här äro prydda med ett rätlinigt rutverk i stället för den förut vanliga lilla blomman. Sarg och krön äro försedda med ett litet elegant ornament i relief; sits och rygg äro flätade med rotting. — Ännu mera utprägladt gustavianska äro benen å följande stol, *n:r 129*; de små hörnkuberna hafva här å de yttre sidorna ett ornament bestående af en pålimmad profilerad platta, liknande de samtida mässingsbeslagen å förvaringsmöblerna (se nedan sid. 73). Materialet är al, målad i mahognyimitation, och under sargen sitter Stockholms stolmakarämbetes stämpel.

Af mera engelsk hållning äro de båda nedtill å planseh LVII afbildade stolarna: *n:r 130* af mahogny med ytterst enkla, förnäma former, och ett litet skulpteradt ornament å ryggkrönet, samt *n:r 131* af björk, hvitmålad och med Stockholms stolmakarstämpel under sargen, ett svenskt arbete, där den engelska förebilden blifvit i detalj följd.

Den nya, af antiken inspirerade stilriktning, som under 1770-talet började ombilda den svenska rokokon, liksom den tidigare hade ombildat den franska, synes såsom ofvan antyddes, tidigare hafva gjort sig gällande i afseende på sittmöblerna än i afseende på förvaringsmöblerna. Först under senare delen af 1770-talet började man i Stockholm förfärdiga byråar, i hvilka den nya stilriktningen framträder, om också uppblandad med en och annan reminiscens från rokokon.

Den förste snickarmästare som i Stockholm arbetade i denna stil var Georg Haupt, Gustaf III:s bekante hofschatullmakare. Öfver Haupt har öfverintendenten John Böttiger författat en monografi, tryckt i Meddelanden från Svenska slöjdföreningen 1902, (Sthlm 1901), den enda monografi som finnes öfver någon svensk möbelsnickare; under hänvisning till detta för kännedomen om svensk möbelkonst under den gustavianska tiden så utomordentligt viktiga arbete, skall jag här endast i korthet anföra några data angående Georg Haupt. — Han var född i Stockholm år 1741, son till en snickare, hvars fader, likaledes snickare, på 1660-talet inflyttat till Stockholm från Nürnberg. År 1754 inskrefs Georg Haupt på fem år som lärpojke i mästern Johan Conrad Ecksteins verkstad, och efter tilländalupen lärotid blef han år 1759 utskrifven såsom gesäll. Den möbelstil han hade lärt känna i den Ecksteinska verkstaden var helt naturligt den under 1750-talet här allenahärskande rokokon.

Enligt vedertaget bruk begaf sig Georg Haupt, sannolikt i början af 1760-talet, ut på gesällvandring för att lära känna världen och fullkomna sig i sitt yrke, och han kom under denna resa både till Frankrike och England och först år 1770 återvände han till Stockholm, i hvars snickarämbete han i slutet af samma år blef mästare. Redan året förut, 1769, hade han under vistelse i England mottagit kunglig fullmakt som hofsnickare hos Adolf Fredrik. — Den unge mästaren etablerade sig nu i

början af år 1771 som borgare i Stockholm och gifte sig på våren med snickarmästaren Kristian Linnings dotter. I sin egenskap af »kongl. hofschatullmakare och ebenist» fick Haupt nu utföra en mängd arbeten för hofvets räkning, hvarjämte naturligtvis upphöjelsen skaffade honom en stor privat kundkrets. Lång blef

68

69

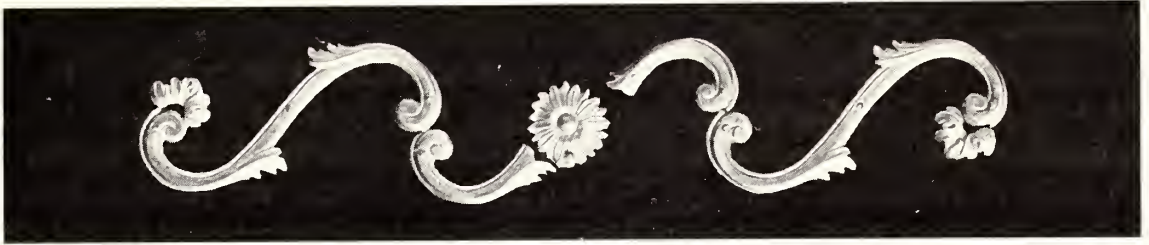
70

Fig. 68—70. Frisbeslag af förgylld brous, gustavianska. 68 å byrå, pl. LVIII: 132; höjd: 0,056 m. 69 å sekretär, pl. LXII: 138; höjd: 0,072 m. 70 å dokumentskåp, pl. LXIV: 140; höjd: 0,056 m.

emellertid icke hans bana, ity att han redan 1781 vid endast ett par och fyrtio års ålder afled.

Man känner icke i hvilken atelier Haupt arbetade under den tid han vistades i Frankrike, men sannolikt var det hos någon af de talrika framstående ebenisterna i Paris — Böttiger nämner förslagsvis Jean-Francois Leleu —, och tydligt är att Haupt

tagit starkt intryck af den på 1760-talet moderna riktningen inom det franska möbelsnickeriets, så starkt, att han helt och hållet öfvergaf den svenska rokokon, hvares former han lärt känna under sin lärotid i Stockholm. — En god grund hade han dock lagt redan hos mästern Eckstein, nämligen i afseende på tekniken, som

71

72

Fig. 71—72. Frisbestag af förgylld brons, gustavianska. 71 å byrå, pl. LIX: 133; höjd: 0,069 m. 72 å byrå, pl. LX: 136; höjd: 0,081 m.

ju redan under rokokon stod på en hög ståndpunkt i Stockholm. Med Haupt i spetsen bibehöll man här under det gustavianska tidehvarvet och i vissa afseenden utvecklade denna tekniska skicklighet.

Det äldsta daterade och signerade arbete af Georg Haupt, som finnes i behåll är det stora och praktfulla mineralskåpet, som Gustaf III år 1774 lät såsom gåfva öfverlämna till prins Louis Joseph af Condé och som ännu såsom franska statens egendom befinner sig på hans slott Chantilly utanför Paris; skåpet, som finnes afbildadt i öfverintendenten Böttigers ofvannämnda monografi, var utfördt efter en nu i Nationalmuseum befintlig ritning af hofintendenten Jean Eric Rehn. — Bland unika, på kunglig beställning utförda arbeten af Haupt må också erinras om den till kronprinsen Gustaf (IV) Adolfs dop år 1778 förfärdigade vaggan, som nu befinner sig i Lifruskammaren.

Af vanliga möbler har han utfört byråar, sekretärer, skrifbord, sybord, tebord, skåp m. m. I sin år 1901 uppgjorda förteckning öfver signerade Hauptmöbler når dr Böttiger siffran 38, men säkerligen hafva de under det senaste årtiondet nyupptäckta signaturförsedda möblerna ieke obetydligt ökat denna siffra, hvartill komma det stora antal föremål som på stilistiska skäl, ehuru osignerade, kunna tillskrivas Haupt.

Till de i flera afseenden mest lyckade af mäster Haupts arbeten kunna räknas hans byråar, hvilka förekomma hufvudsakligen i två typer, en större med framspringande midtparti omgifvet af tvenne sidopartier och en mindre med fasaden i en enda af ramverk omgifven yta. — Den å *plansch LVIII: 132* afbildade byrån tillhör den senare typen; den plana fasaden med tre lådor är indelad i två fält, ett öfre omfattande öfversta lådan, som bildar ett slags fris och är dekorerad med ett bronsbeslag i form af ett flätadt, veekadt band med små rosetter, *fig. 68*, och ett större nedre fält omfattande de två nedre, djupare lådorna. Detta stora fält är omgifvet af en ram i inlagdt arbete, i hvars fyra hörn de enkla cirkelrunda lådhandtagsbeslagen *fig. 74*, sitta; från dem utgå guirlander mot midten, som prydes af en eirkelrund medaljong, omgifven af en krans och omslutande en fljtblåsande amorin, allt utfördt i marketeri i olika träslag: botten af björk med inläggningar af bok, eitron, grönfärgad lönn i medaljongens fond, rosenträ m. m. — Den nedre lådans underkant är utsvängd nedåt och prydd med ett stort symmetriskt beslag, *fig. 102*. Hörnpartierna äro sneddade och bilda jämbreda pilastrar, upptill försedda med ett hörnbeslag, *fig. 96*, som bildar ett slags konsol under den af hvit italiensk marmor utförda skifvan. Alla de nu beskrifna delarna af möbeln ansluta sig till den moderna, af antiken påverkade riktningen, men i de svängda benen har man att se en liten reminiscens af rokokon. Benen som utgöra en direkt fortsättning nedåt af de släta hörnpartierna prydas nedtill af ett bronsbeslag i bladform samt därofvänför af ett beslag, *fig. 99*, som smyger sig intill benets eleganta böjning. Ett rokokodrag är äfven den böjda linje som förenar nedre lådkanten med benens kontur. Sidorna hafva den för Haupt karaktäristiska anordningen med en rektangulär ram, omslutande ett fält med en halfcirkelformig utvidgning nedåt, *fig. 73*. — Den eleganta möbels förnäma verkan förhöjes ytterligare genom de vackert stämde, af en gemensam guldton sammanhållna färgerna i träinläggningen, något hvari Haupt var en mästare. — Å öfversta lådan läses signaturen »förfärd. af Georg Haupt 1779. Kungl. hof Schatullmakare». Enligt uppgift, lämnad när byrån år 1885 inköptes till Nordiska Museet, har möbeln antagligen en gång tillhört professorn vid Konstakademien, Louis Masreliez († 1810), en af de förnämste befodrarna i Sverige af »le goût antique».

Den stil som Georg Haupt, såsom antagligen den förste här i landet, företrädde blef naturligtvis inom kort modern, och flera andra Stockholmsnickare började att arbeta i samma anda, utan att dock i allmänhet nå upp till Haupts kvalitet hvarken i tekniskt eller konstnärligt afseende.

Plansch LIX återger tvenne byrår af den större Haupttypen, förfärdigade af med Haupt samtida mästare. Den allmänna karaktären öfverensstämmer med Haupts arbeten, men både linjer och färgverkan äro underlägsna. Fasaderna äro i horison-

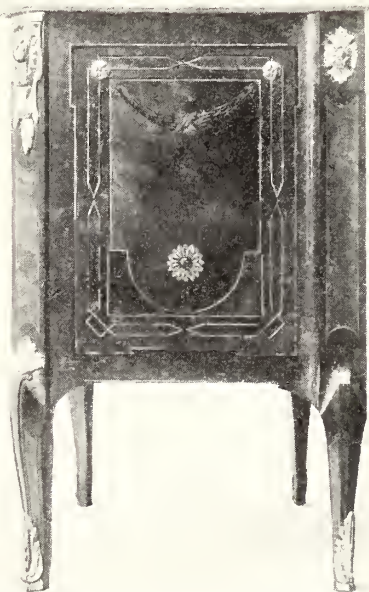

Fig. 73. Byrå, dat. 1779, pl. LVIII: 132, sedd från sidan; höjd: 0,83 m.

tal riktning indelade såsom den lilla byrån n:r 132, i vertikal riktning med ett något framspringande midtparti och tvenne sidopartier, hvardera med en i inläggningen markerad fyllning; beslagstyperna äro likartade och sättet för deras anbringande likaså. — Den öfre byrån, n:r 133 å planschen, är fanerad med jakaranda med inläggningar af lönn och rosenträ, midtpartiet med en blomstervas, sidopartierna med bevingade amoriner som strö blommor. Beslagen utgöras af fris å öfre lädan, *fig. 71*; lådhandtag, *fig. 74*; rosetter, *fig. 90*; fotbeslag, *fig. 100* och sargbeslag, *fig. 101*. Skifvan är af grå marmor. Möbeln är osignerad och mästaren obekant; hans underlägsenhet i förhållande till Haupt märkes icke minst på de okänsligt formade svängda benen.

Byrån nr 134 å samma plansch företer samma indelning, men är fanerad med ljus valnöt, jakaranda m. m. Det vanliga frisartade beslaget å öfre lådan är här ersatt med ett i inläggning åstadkommet mönster med en midtmussla, omgifven af ett våglinjeornament (»postes»); i öfrigt äro beslagen af samma karaktär som å föregående byrå. I bottnen på öfversta lådan läses den med bläck skrifna signaturen: »giord af Jonas Hultstén». Denne blef mästare i Stockholm 1773 och arbetade i allmänhet under starkt inflytande af Haupts konst, men stod långt under denne i färdighet och elegans.

74

75

76

77

78

79

80

81

Fig. 74—81. Lådhandtag af brons, guslavianska. 74 å byrå, pl. LIX: 133 m. fl. höjd: 0,06 m. 75—76 å sekretär (N. M. 1710⁴); höjd: 0,07 m. och 0,058 m. 77 å byrå, pl. LX: 135; höjd: 0,06 m. 78 å byrå, pl. LXI: 137; höjd: 0,052 m. 79 med emalj, å sekretär, pl. LXIII: 139, höjd: 0,07 m. 80 å skrifbyrå pl. LXVI: 142, höjd: 0,07 m. 81 å byrå (N. M. 105215); höjd: 0,06 m.

De byråar, som här omtalats och till hvilka talrika motstycken, både signerade och osignerade finnas i behåll, tillhöra med sina rokokodetaljer en öfvergångstyp mellan rokokon och den fullt utbildade gustavianska riktningen, något som därför icke behöfver betyda att icke typen lefvat kvar äfven under ett något senare årtionde.

I de bägge å *plansch LX* afbildade byråarna är däremot den gustavianska riktningen fullt utbildad och rokokoreminiscenserna försvunna. Fasaderna äro omgifna af ett ramverk, utfördt i marketeri såsom de föregående, dock utan särskildt framhållet midtparti. Hörnen äro sneddade, men olikheten ligger i benens form: den eleganta svängda rokokofoten är utbytt mot ett enkelt, fyrsidigt, nedåt afsmalnande ben, hvars öfre del prydes med ett litet karaktäristiskt beslag med tre s. k. droppar, *fig. 104*, ett från antiken lånadt ornament. — Byrån *n:r 135* är fanerad och inlagd med jakaranda, plommonträ m. m. och har marketeriet delvis kompletteradt med målning; beslaget å nedre lådans underkant är det samma som å byråarna å föregående *plansch*, och öfre lådans beslagsfris är ersatt af en lambrequinartad bård i marketeri; lådhandtag se *fig. 77*, nyckelskyltar, *fig. 85*. Skifvan är af grågrön svensk marmor. Öfversta lådan bär i bottnen en stämpel med namnet »Hultstén», samme mästare således som utfördt byrån *n:r 131*. — Den andra byrån,

Fig. 82. Handtag af brons å dokumentskåp, 1780-talet, pl. LXIV: 140; höjd: 0,15 m.

n:r 136, visar i marketeriets mönster med sina à-la-grecquer kring ramverket en mera utprägladt antikiserande karaktär; den är fanerad med jakaranda, rosenträ, valnöt, lönn och ebenholts. Beslag af den typ, som pryder öfre lådans framstycke, *fig. 72*, återfinnas stundom på möbler af Haupt, men byrån som är osignerad kan likväl därför icke tillskrifvas denne; rosetter, *fig. 91*; hörnbeslag, *fig. 95*; sargbeslag, *fig. 103*.

Af ovanligare form är den eleganta, å *plansch LXI: 137* afbildade byrån. Den har blott två lådor och hvilat på höga, smäckra ben af den för stilen utmärkande formen, de främre ställda efter de sneddade hörnpartierna, hvilkas konsolbeslag äro af samma typ som de af Haupt använda — jfr *fig. 96—67*. Marketeriets mönster är fullständigt à l'antique, med en i grönt trä utförd à-la-grecque å öfre lådan och å den nedre en oval medaljong med ett hufvud i profil samt bottenytan i rutverk

med små rosetter eller blommor. Fanéret, på blindträ af furu, består af poppel, jakaranda och lönn, delvis grönfärgad; beslag se *fig. 78, 83, 105*. Skifvan är af grå-röd marmor. — Byrån är ej signerad och torde vara utförd af någon Stockholms-snickare under slutet af 1780-talet.

En af Georg Haupts specialiteter var sekretärer, af hvilka flera olika typer förekomma: med cylindrisk klaff, med snedklaff och med rak, vertikal klaff af den typ som å *plansch LXII: 138*. Fasadens utstyrsel är i hufvudsak lik de små byrå-

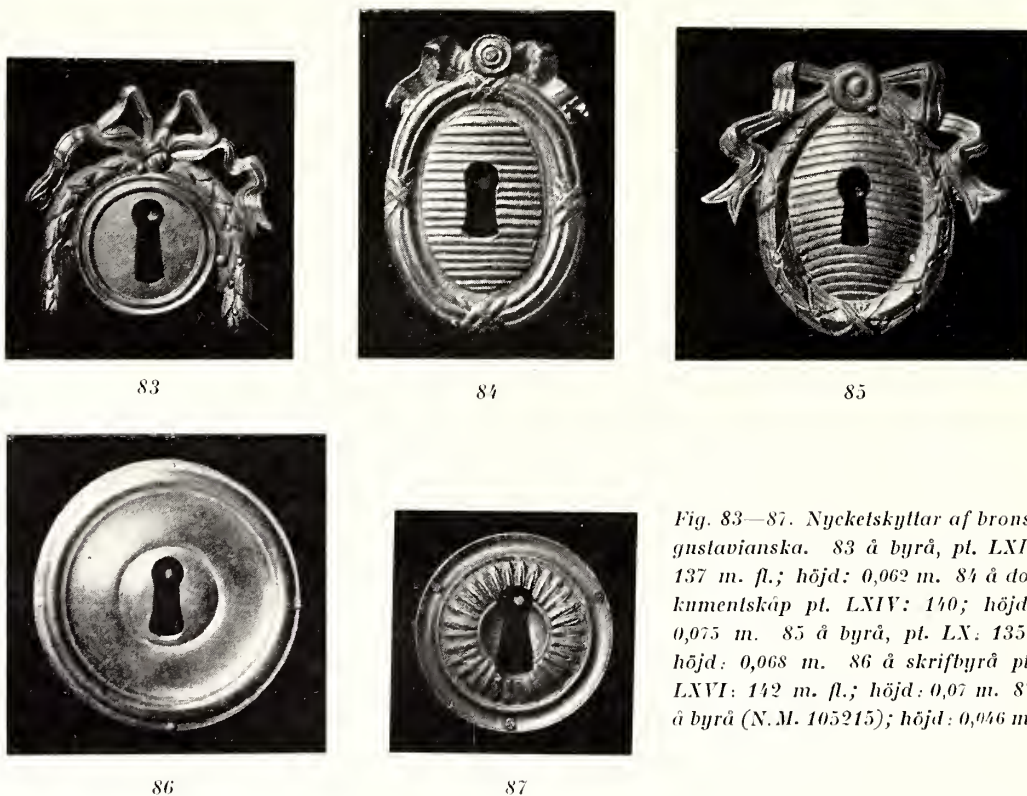

Fig. 83—87. Nyckelskyttlar af brons, gustavianska. 83 å byrå, pt. LXI: 137 m. fl.; höjd: 0,062 m. 84 å dokumentskåp pt. LXIV: 140; höjd: 0,075 m. 85 å byrå, pt. LX: 135; höjd: 0,068 m. 86 å skrifbyrå pt. LXVI: 142 m. fl.; höjd: 0,07 m. 87 å byrå (N. M. 105215); höjd: 0,046 m.

arnas, ehuru under klaffen försedd med en liten låda samt upplyftad på de höga firsidiga, alltför smäckra benen. Å öfre lådan är anbragt ett af de af Haupt ofta använda beslagen, s. k. »postes» med en midtmussla, *fig. 69*; öfriga beslag jfr *fig. 83, 88, 92, 93, 96*. Denna möbel, som undergått en alltför hårdhänt restaurering, innan den kom i Nordiska Museets ägo, är fanerad med lönn, hvitbok, citronträ m. m., inläggningen är kompletterad med svart kitt. — Lådinredningen innanför klaffen är af enklaste slag, och å andra lådan till vänster har mästaren skrivit sin signatur med bläck: «fait chez George Haupt, Ebeniste du Roy à Stockholm 1780».

Det intresse för »le goût antique» som säkerligen väcktes hos Gustaf III redan vid hans besök i Frankrike 1770—71 erhöll ytterligare näring genom den resa till Italien som han företog åren 1783—84. Efter hemkomsten lade konungen år 1786 grunden till det väldiga slott som han ämnade bygga på Haga. Denna storartade byggnadsplan blef aldrig verklighet, och den enda större byggnad som under Gustaf III:s tid uppfördes på Haga var det s. k. lilla slottet eller konungens paviljong, uppförd åren 1787—1790. Rummens fasta inredning utfördes här efter teckningar af

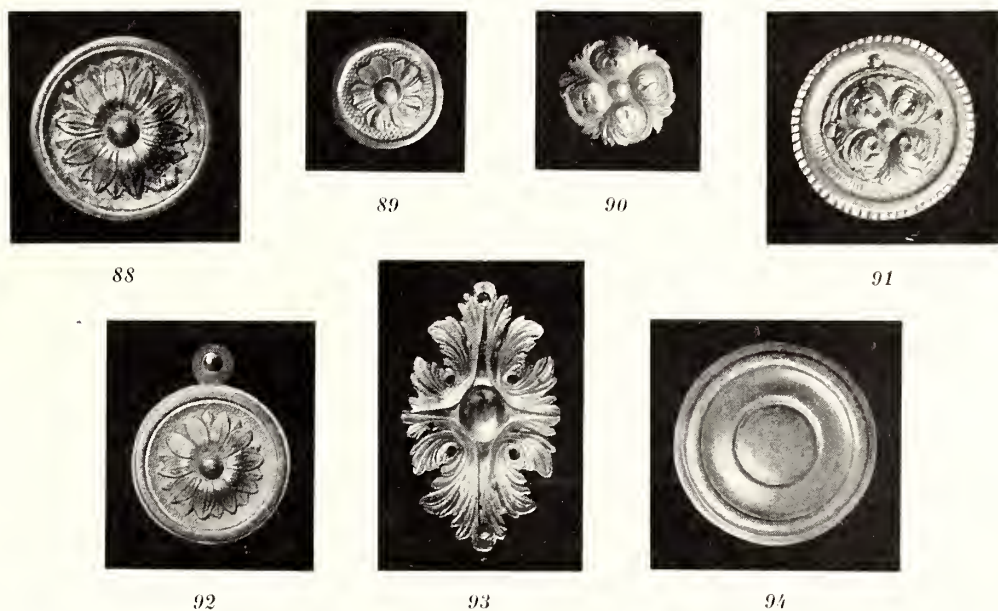

Fig. 88—94. Rosettbeslag af brons, gustavianska. 88 å sekretär pl. XLII: 138; höjd: 0,043 m. 89 å byrå pl. LIX: 134; höjd: 0,03 m. 90 å byrå pl. LIX: 133 m. fl.; höjd: 0,03 m. 91 å byrå pl. LX: 136; höjd: 0,043 m. 92—93 å sekretär pl. LXII: 138 m. fl.; höjd: 0,049 m. och 0,072 m. 94 å skrifbyrå pl. LXVI: 142 m. fl.; höjd: 0,05 m.

Louis Masreliez. — Detta namn har satts i förbindelse med den lilla utsökta möbel som är afbildad å *plansch LXIII: 139*. Louis Masreliez har möjligen komponerat denna sekretär, hvars dekoration å hörnpilastrarna, frisen och den öfre afdelnings rulldörr starkt erinrar om hans stil. — Hvem som utfört snickeriarbetet är ej bekant, men man kan tänka på någon af de yngre krafter som upptogo Haupts mantel, Gottlieb Iwersson, mästare 1778, † 1813, eller kanske snarare Gustaf Adolf Ditzinger, mästare 1788, † 1800. Åtskilliga detaljer i sekretären erinra om dylika å af Ditzinger utförda och signerade arbeten. — Möbeln består af två hufvud-delar, en undre med två lådor, omgifna af de pilasterformade hörnpartier som nedåt öfvergå i benen, och en öfre indragen, med ett midtparti med åt sidan

95

96

höjd: 0,15 m.

97

98

Fig. 95—98. Hörnsbeslag af brons, gustavi-
anska. 95 å byrå pl. LX: 136; höjd: 0,21
m. 96 å byrå pl. LVIII: 132 m. fl.; höjd:
0,195 m. 97 å byrå pl. LXI: 137 m. fl.

skjutbar ridådörr och tvenne sidopartier med dörrar. Hyllan framför den öfre delen är försedd med en framåt utfällbar klaff, klädd med rött skinn med guldpressningar. Öfverst befinner sig ofvan en kälning en af gallerverk omgifven hylla. — Fanéret utgöres af poppel, jakaranda och rosenträ samt färgad och ofärgad lönn (i friser och pilastrar); benen äro af jakaranda. Beslagen äro ytterst sparsamt anbragta, i pilasterräfflorna å öfverdelen, smala pärtränder kring frisen och pilastrarna i underdelen, i benens räfflor samt de två åttkantiga lådhandtagen *fig. 79*, hvars midtplattor äro af blå och hvit emalj. — Öfverdelen har innanför dörrarna en rik inredning med fack och smålådor.

Det stora dokumentskåpet å *plansch LXIV: 140* erinrar hvad hufvudformen angår direkt om det ofvan omtalade af Haupt utförda mineralskåpet på Chantilly och har också ehuru osigneradt tillskrifvits Haupt. Den tunga, i rutor af valnöt och jakaranda inlagda öfverdelen med den stora klaffen hvilat på ett lågt bordliknande ställ med två lådor, af hvilka den öfre är dekorerad med ett rikt »postes»-ornament

99

LIX: 133, m. fl.; höjd: 0,293 m.

100

Fig. 99—100. Folbestag af brons, gustavianska. 99 å byrå pl. LVIII: 132; höjd: 0,36 m. 100 å byrå pl.

af brons *fig. 70*; benens förkroppningar prydas af runda beslag liknande byrålådshandtagen, *fig. 74*. Klaffens stora bronsguirland är anbragt utan det samband med marketeriets mönster som annars brukar förekomma. Å sidorna sitta stora ringformiga handtag, *fig. 82*, af vacker brons; nyckelskylt se *fig. 84*. Den krönande kälningen innehåller en låda, och klaffens inre är försedt med en mängd fack med skjutbara hyllor. — Möbelen har tillhört Gustaf III:s lifmedikus Nils Dahlberg († 1820).

Skaldens ord om det skimmer som låg öfver Gustafs dagar kommer i tankarna, när man jämför den höggustavianska tidens möbelkonst, dess rika inläggningar och vackra beslag med den karga stilriktning som var utmärkande för den sengustavianska tiden. Den festliga glansfullheten och elegansen ersättas af nykter enformighet som godt stämmer öfverens med öfverflödsförordningarnas tidevarf. — I stället för inläggningar i omväxlande, färgrika träslag använde man nu som material för förvaringsmöbler så godt som uteslutande den mörka mahognyn utan några som helst inläggningar. De släta mahognyttorna

inramades af smala mässingslister i räta vinklar; nyckelskyltar, *fig. 86*, och lådhandtag, *fig. 80*, voro enkla, cirkelrunda, hvarjämte sidopilastrar och ben stundom försågos med räfflor klädda med raka, smala mässingsskenor — jfr *fig. 110*: ett ofta användt beslag var de små »dropparna» *fig. 104—107*, ett antikt motiv som kommit i bruk redan under 1780-talet. — Möblernas, byråarnas, sekretärernas, skrifbordens och småbordens hufvudformer erinra f. ö. starkt om den egentliga gustavianska tiden med sina sneddade hörnpartier, sina firsidiga, nedåt afsmalnande ben o. s. v.

Plansch LXV: 111 återger en synnerligen typisk svensk möbel från detta tidevarf, 1700-talets sista eller 1800-talets första årtionde. Det är en sekretär med midtklaff, en låda öfver och tvenne lådvåningar under klaffen; formen står på öfvergången

till den under följande tidevarf vanliga chiffonieren, en möbeltyp som dock äfven fanns här redan under denna period. De sneddade hörnen äro försedda med trenne smala, halfrunda räfflor, och de smäckra benen prydas upptill af de karaktäristiska tre »dropparna». Materialet är fanér af mörk mahogny öfver blindträ af furu och skifvan är af grågrön svensk marmor. Inredningen är som vanligt delad i tre afdelningar med lådor och fack.

101

102

Fig. 101—102. Sargbeslag af brons, gustavianska. 101 å byrå pl. LIX: 133 m. fl.; längd: 0,345 m. 102 å byrå pl. LVIII: 132; längd: 0,365 m.

Samtida med denna sekretär är den å *plansch LXVI: 142* afbildade skrifbyrån, med tre lådor i den byråliknande underdelen och upptill snedklaff med rik inredning. En jämförelse med den å *plansch XXXVIII: 83* afbildade rokokoskrifbyrån, och den här ifrågavarande ger en påtaglig föreställning om stilutvecklingen från omkring 1770 till år 1792, då denna senare skrifbyrå är daterad. Rokokons mjuka behagfullhet har efter en tid af blott två årtionden efterträds af den sengustavianska stelheden. — Möbeln är af mörk kubamahogny med lister och beslag af mässing:

sidopilastrarna äro räfflade men sakna mässingsskenor och motsvaras i sargen af en räfflad fris. Benens förkroppningar äro försedda med ett cirkelrundt beslag, *fig. 94*, liknande nyckelskyltarna — jfr stolen n:r 129 — samt med de tre »dropparna». — Klaffen kan fällas ned och hållas i horisontalt läge medelst ett par inuti möbelen dolda mässingstenar, liksom å chiffoniererna, i stället för de förut brukliga utdragsslåarna. Inredningen har ett midtparti med en liten dörr med spegel på in-

Fig. 103. Sargbestag af brons, gustavianskt, å byrå, pl. LX: 136; längd: 0,305 m.

sidan samt fack och på sidorna lådor, fyra å hvarje sida. I mellersta lådan till vänster står med bläck: »Gottlieb Iwersson Kungl. Maj:ts Slots Snickare och Schattullmakare i Stockholm 1792». — Gottlieb Iwersson, skåning till börden, blef mästare i Stockholm 1778 och lefde ända till 1813; han är att betrakta såsom »Hauptens ende verklig medtäflare» och hörde särskildt efter Hauptens död till de mest anlitade möbelsnickarna i hufvudstaden.

Å *plansch LXVII* äro afbildade en till samma riktning hörande byrå och ett skrifbord. Byrån, *n:r 143*, som täckes af en hvit marmorskifva, har i den öfre lådan klaff och inredning med smålådor; i en af dessa läses signaturen: »C. Tolfström 1794». Carl Tollström (eller Tolfström) blef jämte sex andra medlemmar af den s. k. ebenistsocieteten år 1791 af kommerskollegium förklarad för mästare i Stockholms snickarämbete. En mindre dylik byrå, *fig. 110*, är signerad af stockholmsnickaren Erik Nyström och hallstämplad 1788. — Skrifbordet, *n:r 144*, som är af synnerligen vackra och eleganta proportioner och har skinnklädd skifva, är icke signeradt. *Fig. 111* återgifver en samtida och på liknande sätt dekorerad kommod.

Gottlieb Iwersson har äfven signerat det å *plansch LXVIII: 145* afbildade mahognyskrifbordet, som är att hänföra till senare delen af hans verksamhetstid, 1800-talets

första årtionde — han dog som nämndes 1813. Tydlig är dess form att sammanställa med det engelska inflytande som gjorde sig gällande på den svenska möbelarkitekturen under slutet af det gustavianska tidehvarvet och hvarå de å plansch LVII afbildade stolarna utgöra andra exempel. Bordets sarg, hvilken liksom krönet på öfverbyggnaden är försedd med s. k. tandsnitt, ett från den antika arkitekturen hämtadt motiv, innehåller en stor och under den två smärre lådor, mellan hvilka

104

105

106

107

Fig. 104—107. Beslag, »droppar», af brons, gustavianska. 104 å byrå pl. LX: 135; längd: 0,07 m. 105 å byrå, pl. LXI: 137; längd: 0,048 m. 106 å bord pl. LXIX: 146; längd: 0,05 m. 107 å byrå (N. M. 15752), 1780-talet; längd: 0,057 m.

och pl. XXXIV: 76. — I den stora lådan finnes en med grönt kläde klädd skifva, och i lådans botten sitter en graverad papperslapp hvarå: »Gottlieb Iwersson Kungl. Slotts Snickare och Schatullmakare i Stockholm».

För att finna samtida till det å plansch LXIX: 146 afbildade bordet, måste vi gå ett par årtionden tillbaka i tiden. Bordet, hvartill det å plansch XLIII afbildade toalettbordet i rokoko utgör en motsvarighet är fanerad i jakaranda, rosenträ och lönn och prydt med beslag af rent gustaviansk form, jfr fig. 83, 98, 106; kring den tredelade skifvan löper ett lågt à-la-grecquegaller. Inredningen är i hufvudsak densamma som i det förut nämnda (sid. 50) toalettbordet i rokoko från år 1763.

De båda småborden å denna plansch, n:r 147—148, äro att sammanföra med de å planscherna LXV—LXVII återgifna möblerna af mörk mahogny med smala mässingslister och enkla, cirkelrunda nyckelskyltbeslag. Bordet n:r 147 är ett sybord med oval skifva, låda i sargen och krysshylla mellan de smäckra firsidiga benen. Bordet n:r 148 är ett mellanting mellan sybord och sekretär eller »dam-

ordning som återfinnes redan på det å plansch XXXIX: 85 afbildade rokokoskrifbordet. En nyhet äro de små konsolartade ornamenten i vinklarna mellan benen och sargen och i urtagningen; nyckelhålen äro markerade med elfenben, och handtagsbeslagen af mässing, fig. 109, äro af en form som återfinnes äfven å andra möbler från denna tid, t. ex. en viss typ af skåp fig. 112, af en form som utgör en gustaviansk variant af en under hela 1700-talet förekommande skåptyp; jfr pl. XXI: 42

skrifbord». Närmast under den af låga kanter omgifna skifvan finnes en utdrags-skifva klädd med grönt kläde samt därunder en stor och två mindre lådor, den förstnämnda med rikt fördelad inredning. Benens öfre del har de tre »dropparna», och i vinklarna mellan ben och sarg sitta små konsolliknande genombrutna ornament. Bordet är signeradt: »And. Lundelius i Stockholm» och bär därjämte Stockholms hallstämpel, sannolikt från år 1792 (de två sista siffrorna äro otydliga). Anders Lundelius blef förklarad för mästare år 1791 på samma villkor som Carl Tollström (se ofvan sid. 77).

Mot slutet af det gustavianska tidehvarfvvet öfvergaf man stundom användningen af mässingsbeslag och ersatte dessa med mer eller mindre rikt snidade rosetter eller plattor af trä. Syborden *n:r 149* och *150* å *plansch LXX* hafva bibehållit den gustavianska formen med oval skifva, smäckra, fyr-sidiga, nedåt afsmalnande ben samt kryss. Det förra bordet är af mörk mahogny med ett slags ovala bladrossetter å sargen ofvanför hvarje ben samt ett litet konsolornament i vinkeln under sargen. Det senare är faneradt i ljusare mahogny och försedt med mässingsgaller kring skifvan. Vid kryssets fästepunkter äro benen kubiskt förkroppade och prydda med pålimmade plattor af svärtadt trä i st. för beslag. — Bordet *n:r 151* slutligen å denna plansch är ett blomsterbord, som står på öfvergången till empirestilen. Benen med rutformig krysshylla och de pålimmade runda mahognyplattorna i stället för beslag äro af gustaviansk form; den långsmalt ovala öfverdelen med sin elegant svängda kontur, sammansatt af smala böjda pinnar af mahogny, innehåller en cistern af koppar målad i ljusgrönt.

Liksom under rokokotidehvarfvvet använde man äfven under det gustavianska tebord med skifvor af fajans, tillverkade vid Rörstrand och Marieberg. Den sistnämnda fabriken som grundlagts 1758 upphörde efter en lång tid af förfall fullständigt 1788, och under hela den egentliga gustavianska tiden torde det därför hafva varit Rörstrand ensamt som tillverkade dessa skifvor. Ställningarna utfördes dels i björk, som stundom målades i hvitt eller i blått och hvitt, *fig. 113*, dels under den

108

109

Fig. 108—109. Lådhandtag af mässing. 108 å skrifbyrå pl. LXVI. 142; längd: 0,184 m. 109 å skrifbord, pl. LXVIII: 143; längd: 0,097 m.

senare tiden i mahogny. Det här å *plansch LXXI: 152* afbildade tebordet har ställning af mahogny i enkel sengustaviansk stil med beslag, en rosett och »droppar» å hörnen; skifvan, målad i sepia, framställer en utsikt öfver Strömsholms slott, synligt till höger.

Den blandning af rokoko- och novantika stilelement, som under början af den gustavianska tiden kan iakttagas på de egentliga möblerna, gör sig helt naturligt äfven märkbar på andra närstående föremål. Exempel härpå erbjuder den å *plansch*

Fig. 110. Byrå, mahognyfanér, mässingsbeslag, skifva af kolmårdsmarmor; af Erik Nyström, Stockholm, 1788; höjd 0,834 m. N. M. 93879.

LXXII: 154 återgifna stora spegeln i ram af snidad och förgylld furu. Liksom rokoko-speglarna har äfven denna ett rikt genombrutet krön, hvars hela uppbyggnad starkt erinrar om rokokon, ehuru den fått en påklädnad à l'antique; det stora volutförmiga krönande ornamentet, bakom hvilket några rent naturalistiska lagerkvistar sticka upp är ren rokoko, under det att de massiva och regelbundna guirlanderna liksom det flätade bandet å den horisontala frisen äro hämtade från antikens dekorativa förråd sådant man på 1770—80-talet kände det. Samma ornament, som äfven omger ramens öfriga delar, återfinnes bl. a. på stolar — jfr länstolen nr 121.

De tre speglarna å följande *plansch LXXIII*, representera förträffligt de skiftningar som den gustavianska stilen undergick från början af 1770-talet till början

af 1800-talet. De äro nämligen hallstämplade respektive 1770, 1787 och 1802. En mellantyp representerar den i *fig. 114* afbildade spegeln, som är försedd med Stoekholms hallstämpel från år 1792. — *N:r 155* är en lampett med två ljusarmar böjda »à la greeque». Krönet utgöres af en urna, från hvilken utgå ett par strängt symmetriska guirlander, ett karaktäristiskt novantikt ornamentsmotiv. Rokokon representeras här endast af dekorationen å ramens nedre del. Materialet är liksom i de båda följande speglarna skulpterad och förgylld furu; å ramens baksida fin-

Fig. 111. Kommod, mahognyfanér, mässingsbeslag, hvit marmorskifva, 1790-talet; höjd: 0,749 m. N. M. 116194.

nes Stoekholms hallstämpel för år 1770. — Spegeln *n:r 156* är helt fri från alla slags om rokokon erinrande detaljer; ramen omgifves af ett par s. k. staforment, under krönet löper ett antikt kyma, och den lilla skölden högst upp omgifves af en symmetrisk bandrosett. De rent naturalistiska ornament, som omgifva den lilla reliefmedaljongen å krönet, och hvartill motsvarigheter finnas å ramens nedre del verka främmande för tiden, men äro otvifvelaktigt ursprungliga. Spegeln, som har i behåll både sitt gamla glas och sin gamla förgyllning å ramen, är å baksidan försedd med Stoekholms hallstämpel för år 1787 samt den med brännstämpel anbragta signaturen C. G. F., angifvande den tills vidare okände mästaren. — Den tredje

spegeln slutligen, *n:r 157*, har ram af förgylld furu med bladlister och andra ornament af gjuten och pålagd massa samt prydes dessutom upptill och nedtill af målningar i färger under glas; upptill en figurscen, en man och en kvinna i antika dräkter, som offra på en trefot. Denna spegel, till hvilken motstycken förekomma under

*Fig. 112. Skåp, fanér af al, alm m. m. mässingsbeslag, 1790-talet.
höjd: 2,21 m. N. M. 91319.*

följande stilperiod, är försedd med Stockholms spegelhallstämpel för år 1802 samt en rund mästarstämpel med namnet L. Lundén.

Ovala lampetter af den form som *n:r 158*, å *plansch LXXIV*, förekomma under det gustavianska tidehvarfvet hallstämplade från 1780-talet och fram på det första

årtiondet af 1800-talet; ramarna äro utförda af furu, snidad och förgylld. Senare gjordes samma form äfven i mahogny, men då utan de naturalistiska blommorna och bandrosetten å krönet eller lagerbladen nedtill.

Importen till Sverige af franska urfoder af brons synes hafva varit vida mindre under det gustavianska tidehvarvet än under det föregående. Däremot förfärdigades dylika foder liksom förut af skulpterad och förgylld trä, men nu naturligen i den gustavianska stilens former. *N:r 159* återger ett dylikt foder till en väggpen-

Fig. 113. Serveringsbord, ställt af björk, måladt i blått och hvitt, 1770—80-talet; höjd: 0,715 m. N. M. 97798.

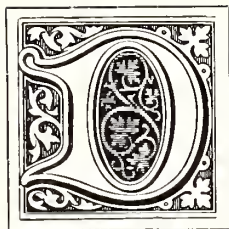
dyl, förfärdigadt af snidad och förgylld furu, i hvars ornamentala former vi återfinna det novantika inslytandet. Krönet öfver urtaflan har karaktären af ett hoptryckt kapital af jonisk ordning med stafprydd ekinus mellan de inrullade voluterna och därofvänför en abakusplatta bärande en bladprydd urna; de räfflade sidopartierna likna de samtida stolsbenen och uppbära ett par rosenquirlander, som falla ned mot det arkitektoniskt formade nedre partiet, afslutadt med tre »droppar». — Urfodren tillverkades under denna liksom under närmast föregående period dels af i urmakarnas tjänst anställda snickargesäller dels ock af särskilda »futtoral»-makare.

De å *plansch LXXV* afbildade eldskärmarna äro båda af utprägladt gustaviansk karaktär. *N:r 160* är af furu med snidade och förgyllda ornament, kring ramen pärlrand och bladlist, å fötterna akantusblad; i ramen är inspänt ett broderi på hvitt siden af silke i flera färger, framställande »la vertueuse athénienne», en kvinna i antik dräkt offerande vid en trefot. Den andra skärmen, *n:r 161*, är enklare; det rektangulära skärmladet kan höjas och sänkas utefter den järnstång som uppbär det. Broderiet i silke är signeradt: »Brodé par Henriette Marg. de Weidenhjelm L'an 1791».

Fig. 114. Spegel, ram af furu, förgylld; hallstämplad 1792; höjd; 1,0¹ m. N. M. 117554.

V. EMPIREN, 1810—1850.

en franska möbelkonsten sådan den utöfvades af de stora ebenisterna under Ludvig XVI:s tid var en konst för slott och palats, för hofvet och aristokratien, och den delade därför också det öde som drabbade »l'ancien régime». Tiden närmast efter den stora revolutionen, 1700-talets sista årtionde, blef en tid af tillbakagång för hela det franska konsthandtverket, och först när de nya förhållandena vunnit mera stadga, kunde en ny verksamhet åter komma i gång och uppblomstra. Den nya konststil som då framträdde var empiren eller kejsarstilen, uppkallad efter det ur revolutionen framgångna napoleonska kejsardömet.

Efter revolutionen sökte man medvetet och så skarpt som möjligt markera att ett nytt och bättre skede i mänsklighetens utveckling hade inträddt; man införde som bekant t. o. m. en ny tideräkning. Inom alla områden ville man så fullständigt som möjligt bryta med l'ancien régime. Inom konstens olika grenar, arkitekturens, bildkonstens, konsthandtverkets, skulle en ny stil framträda, som skulle visa att pånyttfödelsen här varit lika genomgripande som på de politiska och sociala områdena. Men man kunde icke skapa af intet. Antiken blef då den bland gångna kulturperioder som man fann värdig att utgöra grundvalen och lämna förebilderna för den nya tidens konstodling.

Som bekant hade antiken redan under l'ancien régime och just under årtiondena närmast före den stora revolutionen, först i Frankrike och därefter i den öfriga världen spelat en dylik pånyttfödande roll, ombildat de svängda och nyckfulla rokokoförmerna till den eleganta stil som i Frankrike kallades »style Louis XVI», i Sverige gustaviansk stil. Det afbrott i utvecklingen som man nu ville markera blef därför i själfva verket ingalunda så djupgående som man önskade och som man trodde att det blef. Både Louis XVI-stilen och empiren hämtade sina förebilder från den romerska antiken, sådan man kände den genom utgräfningarna i Pompeji och Herkulaneum och genom bevarade minnesmärken, byggnader och skulpturverk.

Men »Louis XVI-stilen hade lekt med antiken, empiren tog den au grand scé-

rieux». Det rader en bestämd skillnad i det sätt på hvilket man under l'ancien régime uppfattade antiken och för sina egna behof använde dess former och det sätt hvarpå empiren gjorde det. Louis XVI-stilens eleganta sirlighet efterträddes af empirens allvarliga och tunga prakt, som helt naturligt nådde sin höjdpunkt och sin fulla utveckling först när den nya riktningen verkligen blifvit »kejsardömet» stil.

Inom den egentliga konsten är afbrottet på visst sätt tydligare märkbart än inom konsthandtverkets, där en mängd öfvergångsformer kunna påvisas. Denna utveckling går från ett ytligt upptagande och anpassande af antika detaljformer till ett alltmera konsekvent och genomfördt skapande i antikens stil och anda. Där man icke så godt som direkt kunde kopiera antika föremål, såsom ifråga om en mängd smärre prydnadssaker af brons eller förgyllt trä, kandelabrar, ljusstakar, gueridoner, vaser, servisföremål, smärre bord o. s. v., blef det den antika arkitekturens former som blefvo de grundläggande. Om någonsin ordet »möbelarkitektur» är berättigadt, så är det ifråga om empirens möbler. De antika kolonnerna med baser, kapitäl och entablement, pilastrar af rent arkitektoniskt slag förekomma här, listverk och plattor hafva stenarkitekturens former, och stundom afslutas förvaringsmöblerna med en hel liten byggnad à l'antique med terrass, kolonnad etc. Det karaktäristiska materialet för dessa tunga möbler är mahogny med beslag af förgyllt brons.

I Sverige vann den franska empirestilen allmän spridning och herravälde först i samband med den franske marskalken Bernadottes hitkomst såsom Sveriges kronprins år 1810, och stilen har därför här med en viss rätt kallats Karl Johans-stil. Det för hans räkning nyinredda Rosersbergs slott utgör jämte det något senare uppförda och inredda Rosendal de mest genomförda prof i Sverige på empirens rumsinrednings- och möbelkonst. Om också först Karl Johans hitkomst gjorde empiren till den erkända moderiktningen här i landet, så hade dock redan under de närmast föregående årtiondena här uppträdt föremål som visa att marken var förberedd. Den sengustavianska stilriktningen har att uppvisa en mängd detaljformer af tydlig »empire»-karaktär; särskildt är detta påvisbart ifråga om en mängd smärre prydnadsföremål af olika slag, föremål af marmor och brons o. dyl., men äfven bland möblerna är förhållandet märkbart.

Tidigast framträdde den nya stilens inverkan på sittmöblernas område: liksom under föregående stilöfvergångsperioder kunna vi äfven nu påvisa talrika stolar där element från de båda riktningarna förekomma sida vid sida, och i själfva verket är det ofta vanskligt att afgöra huruvida en dylik möbel bör sammanföras med de gustavianska eller med empire-föremålen.

Af de å *plansch LXXVI* afbildade stolarna hör den första, *n:o 162*, nära sam-

man med stolar från den gustavianska tiden, men den är försedd med detaljer som göra att man äfven kan hafva skäl att sammanföra den med empiremöblerna. Hufvudformen är densamma som i den å plansch LV afbildade stolen n:o 124 ; benen äro af den karaktäristiska gustavianska formen med de små kubiska förkroppningarna i sargens hörn, och sargen liksom ryggramen prydes med ett s. k. kyma. Men i stället för den gustavianska stolens fasta ryggstoppning har denna stol trenne smala ständare eller stänglar, uppåt och nedåt afslutade med stiliserade blomkalkar — lotusstänglar med sina blommor — ett motiv, som i likhet med en mängd dylika, hämtade från den gamla egyptiska konsten, blef upptaget i det franska ornamentsförrådet redan i slutet af 1700-talet. Napoleons egyptiska fälttåg år 1798—99 hade härvidlag spelat en viktig roll och gjort både den gammalegyptiska konsten och den samtida Orienten på modet. Den här ifrågavarande stolen, som är af hvitmålade björk, är försedd med Stockholms stolmakarämbetes pappersstämpel, fig. 27, samt den inbrända signaturen E. Ö. M., hvilken torde beteckna stolmakaren Erik Öhrmark, verksam i Stockholm under slutet af 1700- och början af 1800-talet.

Mera konsekvent genomförd är empirekarak-
tären i de trenne andra stolarna å denna plansch,
n:o 163—165. De nedåt afsmalnande benen äro
omgifna af snidade nedåtriktade blad och i hör-
nen försedda med en liten kubisk förkroppning,
en erinran om den gustavianska tiden; sargen prydes af kyma. De bakre benen äro
helt släta och utsvängda bakåt, och ryggens fem ständare, i de två första stolarna,
n:o 163—164, i form af lotusstänglar, uppbära ett liggande, firsidigt ryggstöd böjdt i
halfrund, så att det liksom omfattar den sittandes rygg. Typen, som hör till em-
pirens mest använda stolsformer, utgör en modernisering af en antik stolstyp. Den
utgör en öfversättning till trämaterial af en form som ursprungligen torde hafva
varit utförd i metall, brons. Materialet är i stolen n:o 163 färgyllt björk, och
å sargen finnes Stockholms stolmakarstämpel och signaturen I H S; n:o 164 är
af hvitmålade alm. Stolen n:o 165 slutligen har både de främre och de bakre be-
nen svängda såsom den antika katedralen, sarghörnen markeras af små runda
profilerade plattor och sargens liksom ryggens horisontala linjer prydas med kyma;
de fem ryggständerna hafva karaktär af små kolonner. Materialet är björk, hvit-

Fig. 115. Taburett af björk, hvitmålade, 1800-
talets början; höjd: 0,46 m. N. M. 116757.

målad, och under sargen träffas Stockholms stolmakarämbetes stämpel samt å baksidan signaturen I F H.

De å *plansch LXXVII* återgifna sittmöblerna tillhöra i hufvudsak samma typ som de närmast föregående. Stolen *n:o 166* har tydliga gustavianska reminiscenser i sargens flätade bandornament och de kubiska, af en blomma prydda förkroppning-

Fig. 116. Länstol, 1800-talets början, pl. LXXVIII: 171, sedd från sidan; höjd: 0,855 m.

arna i sargens hörn — jfr länstolen *n:o 121*, — men ben och rygg visa utpräglade empireformer. Ryggens midt består af ett litet postamentliknande parti, prydt med ett par delfiner i relief, som förbindes med det böjda öfre ryggstödet medelst ett kryss. Ryggstyckets kant är dekorerad som sargen.

Den andra stolen, *n:o 167*, och soffan *n:o 168* höra till samma möblemang; benens förkroppningar äro här prydda med pålimmade rosetter, sarger och lister med kyma och ryggens bakre postamentliknande parti med ett par sittande grip-
par

i st. för delfinerna. Soffan är en med nödvändiga förändringar gjord förstoring af stolen. Till möblemanget hör äfven en taburett *fig. 115*, dekorerad på samma sätt.

Flertalet af de å de bägge sista planscherna afbildade möblerna äro målade hvita, hvilket liksom under den gustavianska tiden var det vanliga för enklare möbler. Praktfullare möbler, stolar och soffor, men äfven väggbord o. d. förgylldes nu liksom förut. Den å *plansch LXXVIII: 169*, afbildade soffan, och den till samma garnityr hörande länstolen, *n:o 170*, båda af björk, äro nu målade i hvitt med ornamentala detaljer i bronsgrönt, men hafva ursprungligen varit helförgyllda. Benen hafva den karaktäristiska empireformen med öfre delen omgifven af nedåtriktade blad, sargen prydes med en bladlist utförd i pastellage, och i stolens hörn återfinna vi de små kubiska rosettprydda förkroppningarna. Soffans gaflar äro bildade af gripapar, skurna i trä, sittande på en sockel, hvars framsida prydes af en maskaron; öfverst på soffgaflarna liksom å länstolens armstöd sitta lejonmasker. Soffans rygg bildas endast af tre st. lösa dynor; länstolens ryggparti är starkt svängdt och bakåtlutadt.

Länstolen *n:o 171* är likaledes af björk och helt förgylld. Ryggen är starkt bakåtlutad, *fig. 116*, och bildar med de bakre benen en böjd linje, synnerligen utmärkande för empiren; de framspringande armstöden uppbäras af slinxhermer, åter ett af dessa ofta förekommande egyptiska stilelement.

Jämte stolar och andra sittmöbler af skulpteradt och förgylldt trä använde man äfven dylika af mahogny, det för empiren karaktäristiska träslaget, med eller utan bronsbeslag. Några fullt typiska stolar af detta slag från stilens glansperiod i Sverige under 1800-talets andra och tredje årtionden finnas icke i Nordiska Museet. De här å *plansch LXXIX* afbildade stolarna tillhöra alla ett något senare skede, 1830—40-talet, som skulle kunna betecknas såsom sen-empiren. De tunga franska empireformerna blefvo, under inverkan af engelsk möbelkonst, lättare och smäckrare, åtminstone hvad stolarna angick. Länstolen *n:o 172* och stolen *n:o 173* tillhöra samma garnityr; benen äro utsvängda både framåt och bakåt, ryggens svängda

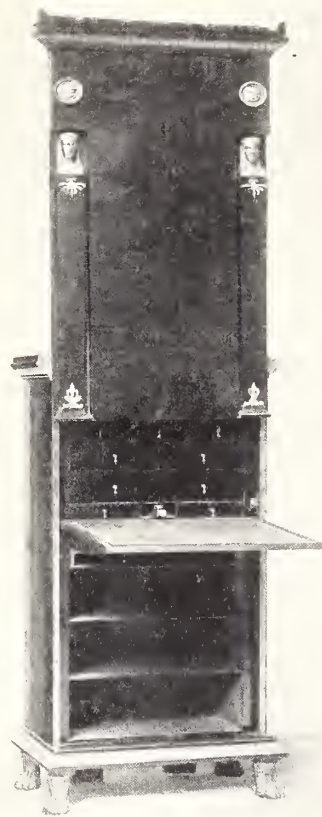

Fig. 117. Sekretär, pl. LXXXII: 181, med uppdragen framsida och utfälld klaff.

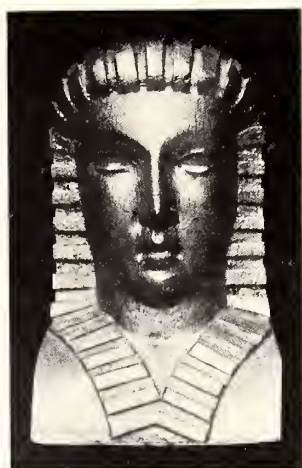
ståndare uppbära ett böjdt öfverstycke med hörnornament i relief samt äro på midten förenade med ett skulpteradt mellanstycke. Den bibehållna originalklädseln är af gult ylledamast i ett rikt fasoneradt mönster. Möbler af detta slag voro ytterst vanliga som salongsmöbler i borgerliga och äfven förnämligare hem under 1830-talet; signerade och daterade dylika finnas äfven från 1840-talet.

Af väsentligen samma karaktär är den enkla stolen *n:o 174*, likaledes af mahogny med släta ytor. Stolen *n:o 175* erinrar om engelska stolar från denna tid: materialet är mahogny och originalklädseln af gult siden.

Fig. 118. Byrå, mahognyfauér, bronsbestag; af Johan Fredrik Weissenburg, Stockholm, 1810-talet; höjd: 0,881 m N. M. 117713.

Ett präktigt prof på Karl XIV Johans-tidens praktfulla möbelkonst utgör den å *plansch LXXX: 176* afbildade soffan, af mahogny med bronsbeslag och originalklädsel af rödt siden med mönster i gult. Formerna äro tunga, arkitektoniska; de raka benen af massiv mahogny, de främre med förgyllda lejon tassar, stå på låga fyr-sidiga plattor och gå fram till och baktill upp så att de omsluta den raka gavleväggen upptill rundad, likaledes af massiv mahogny. De bakre benen stiga ytterligare upp och bilda postament till ett par små urnformiga knoppar af skulpterad och förgylld furu. Sargen, infälld mellan de främre benen, och ryggstycket mellan de bakre ståndarna äro likaledes af mahogny; ryggstycket har ett krön med en mjuk

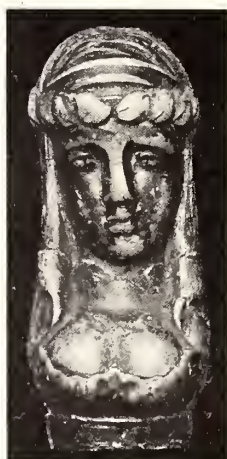
119

123

121

120

Fig. 119—123. Sfinxhufvuden. 119 af förgylldt trä å sekretär, pl. LXXXII: 181; höjd: 0,116 m. 120 af förgylldt trä å byrå fig. 118; höjd: 0,10 m. 121 af brons å sekretär, pl. LXXXIV: 183; höjd: 0,078 m. 122 af brons å skrifbord, pl. LXXXV: 184; höjd: 0,092 m. 123 af förgylldt trä å chiffonnier (N. M. 81746); höjd: 0,145 m.

122

båglinje, avslutadt åt sidorna med små volutornament af förgylld furu samt å midten prydt med ett symmetriskt bronsbeslag, *fig. 153*. Sidenklädseln, som tyvärr är rätt illa skadad, är såväl hvad mönster som färger angår synnerligen typisk, och möbeln ger en god föreställning om empiremöblernas praktfulla karaktär.

Sofforna å *plansch LXXXI* förskrifva sig alla från sen-empiren och äro samtida med de å *plansch LXXIX* afbildade stolarna. Soffan *n:o 177* är af mahogny, dess fötter hafva karaktär af socklar, som uppbära den tunga sittplattan samt sockelpartier för de som ymnighetshorn formade gaslarna, prydda med reliefornament. Det från sargens midt utgående ornamentet, imiterande i radierande veck spändt tyg, är likaså af mahogny. Klädseln af gult siden är af samma tyg som å stolen *n:o 175*,

med hvilken soffan hör tillsammans. Af mahogny är äfven soffan *n:o 178*, hvars ben erhållit den okonstruktiva hornform som ofta förekommer på möbler från denna tid, en form som är tänkbar i metall men synnerligen olämplig, när den utföres i trä. Sargen är prydd med en liten astragal och de S-formigt svängda gaflarna med ornament i relief. Soffan hör tillsammans med stolarna *n:o 172—173* och är liksom dessa klädd med gul ylledamast i ett rikt fasonerat blom-mönster. Soffan *n:o 179* är af björk med inläggningar af lönn. Det oändamålsenliga i benens form

124

125

126

127

Fig. 124—127. Kapitäl af brons å sekretär, pl. LXXXVI: 185; 124, doriskt, höjd: 0,03 m. 125, joniskt, höjd: 0,049 m. 126, korintiskt, höjd: 0,051 m. 127, korintiskt, höjd: 0,035.

är här ännu starkare framträdande. Ryggen är försedd med ett litet midtkrön med ett solfjädersliknande ornament, som äfven återfinnes på armstöden och å sargen.

Allt det var den antika stenarkitekturens former, som utgjorde förebilderna för empirens möbelarkitektur, är framför allt märkbart på tidens förvaringsmöbler, hyllor, sekretärer, chiffonierer. Ett synnerligen karaktäristiskt exempel härpå ger den å *plansch LXXXII* afbildade hyllan, *n:o 180*. De främre sidostöden utgöras af smäckra kolonnetter af mahogny stående på cylindriska socklar som utgöra hörnen till det tunga bottenpartiet. Kolonnetterna äro försedda med baser och kapitäl af förgylld brons och uppbära ett öfver kapitälén förkroppadt entablement med under den öfre listen placerade plattor (tandsnitt), ett från den antika arkitekturen hämtadt motiv.

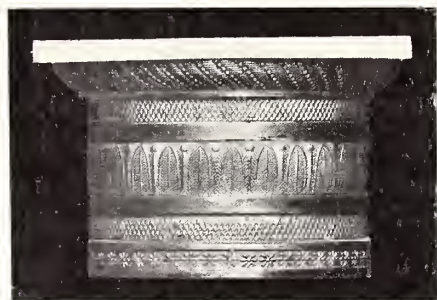
Uppåt afslutas hyllan med trappstegsformigt på hvarandra lagda plattor af mahogny, bildande ett slags terrass eller postament för någon lös prydnad, en urna, en staty eller dylikt. Bakväggen är belagd med spegelglas mellan ett par sidopilastrar, som gifva stöd åt de tre hyllorna. En erinran om en dylik möbels förhållande till antiken utgör också dess benämning: »athénienne». Materialet är mörk mahogny af djup färgglans, dels massiv, dels som fanér på blindträ af furu. Möbelns tillverk-

128

129

130

Fig. 128—130. Kapitäl af brons. 128 å chiffonnier, pl. LXXXIX: 188; höjd: 0,091 m. 129 å toalettboardspegel, pl. XCV: 201; höjd: 0,075 m. 130 å eldskärm, pl. XCIX: 210; höjd: 0,048 m.

ningstid torde kunna sättas till omkring 1820. — Ett karakteristiskt prof på dessa kolonnmöbler utgör äfven den lilla, i *fig. 131* afbildade kommoden.

Stenformer visar äfven den egendomliga möbeln, *n:o 181*, å samma plansch. Det är en sekretär hvars framsida kan skjutas upp så, som *fig. 117* visar, och med tillhjälp af ett par motvikter kan ställas i hvilken höjd man vill. Den släta fasadytan flankeras af ett par sfinxhermer, *fig. 119*, utförda liksom de små bladornamenten å pilastrarna af förgyllt trä; å det förkroppade partiet ofvanför sfinxhufvudena sitta ett par ovala handtagsbeslag af brons, *fig. 132*. Det hela hvilar på en låg fotställning af

förgyllt trä med kraftigt skulpterade klotfötter samt avslutas upptill med ett profileradt listverk med bladstaf och små arkitektoniska akroterier i hörnen. Det inre innehåller en utfällbar skrifskifva och ofvanför denna en inredning med smålådor i fyra våningar; under skifvan finnas öppna hyllor.

Sin rikaste utveckling når emellertid den arkitektoniska möbelkonsten i sekretärer och chiffonnier, som ofta avslutades med en hel liten byggnad och äfven inuti klaffen voro arkitektoniskt indelade. Med sin mängd af fack, lådor och lönlådor utgjorde dessa möbler en motsvarighet till de under tidigare perioder brukliga kabinettskåpen.

Fig. 131. Kommod, mahognyfanér, bronsbeslag, marmorskifva; höjd: 0,79 m. N. M. 92733.

Redan den sengustavianska riktningen vid tiden för sekelskiftet år 1800 närmade sig i detta afseende intill empiren med dess om stenarkitektur erinrande former. Denna den gustavianska tidens sista, i empiren öfvergående stilsfas företrädes på ett utmärkt sätt af den å *plansch LXXXIII: 182* afbildade chiffonniern. De låga firsidiga, nedåt afsmalnande fötterna äro rent gustavianska; det å dem hvilande underpartiet indelas af pilastrar i tvenne sido- och ett något indraget mellanparti. Sidopartierna utgöra tvenne dörrar, som dölja handtagen till de två lådorna i underdelen. Denna bildar sockel till det något indragna öfre partiet med klaffen, som omgifves af fyra stycken fristående refflade kolonnetter af dorisk ordning, uppbärande sitt entablement med låda och triglyfer i hörnen. Gesimsen är försedd med tandsnitt, och den öfre plattan omgifves på tre sidor af en liten balustrad med små hörnpelare. Beslagen å lådorna äro af utpräglad empirekaraktär, *fig. 138*.

Möbeln, hvars stil nära öfverensstämmer med arbeten af den förutnämnde hofschatullmakaren Gottlieb Iwersson, har ett ytterligare intresse därigenom att den förfärdigats till mästerstycke i Stockholm. Å undersidan af mellanstycket mellan de två lådorna i underdelen bär den nämligen följande inskrift: »Giord i Stockholm till Mästerstycke af I. L. Fårsmän 1802». Enligt Stockholms snickarämbetes protokoll blef Johan Lucas Forssman mästare i Stockholm den 24 Mars 1802.

På öfvergången mellan den gustavianska riktningen och empiren står äfven den i *fig. 118* afbildade byrån af mahogny med pilastrar med sfinxhufvuden, *fig. 120*,

vid sidorna och beslag af en med den nyssnämnda chiffonnierens, *fig. 138*, öfverensstämmande typ. Den är signerad af snickaren i Stockholm Joh. Fredrik Weisenburg, mästare 1795, † 1842. Signaturen är anbragt på en tryckt etikett i en af lådorna och upptager äfven mästarens adress »huset n:o 10 vid Bryggargränd»: adressnumret är med bläck ändradt från n:o 27, en omnumrering som genomfördes i Stockholm år 1810 hvarför således vår byrå måste vara tillkommen efter detta år.

132

133

134

Fig. 132—134. Lådhandtag af brons, empire. 132 å sekretär, pl. LXXXII: 181; längd 0,081 m. 133 å sekretär, pl. LXXXIV: 183; höjd: 0,067 m. 134 å skrifbord, pl. LXXXV: 184; höjd: 0,037 m.

I den å *plansch LXXXIV: 183* afbildade sekretären är det arkitektoniska ytterligare framhållet genom användningen af marmor för pilastrar och kolonnetter. Pilastrarna, som flankera klaffen, uppbära små sfinxhufvuden af brons, *fig. 121*, å hvilka ett regelrätt entablement hvilar, inneslutande en låda. Öfverbyggnaden har karaktären af en öppen kolonnhall, med kolonner af hvit marmor och bronskapitäl, som omgifves af tvenne små altaner med gallerverk. Beslagen utgöras af låd- och dörrhandtag i form af lejonhufvuden, *fig. 133*, samt å klaffen och öfversta lådan nyckelskyltar, *fig. 138*, identiska med dem som äro använda å den ofvan å *plansch LXXXIII* afbildade chiffonnier från år 1802. Klaffytan inramas af en smal pärland i brons och prydes på midten af en inlagd mussla af ljusare, delvis brändt trä. Sek-

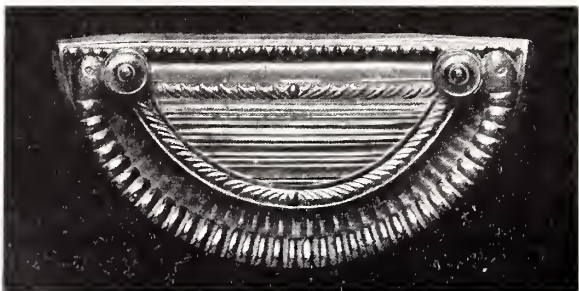
retären är icke signerad, men den bär i botten på en af lådorna i öfverbyggnaden en blyertsinskrift, som möjligen har tillkommit medan möbeln ännu stod i arbete hos mästaren. Inskriften lyder: »intet månede Herr Joh. Petter Berg kunna tala

135

136

137

Fig. 135—137. Lådhandtag af mässing. 135 å chiffonnier (N. M. 81746); längd: 0,112 m. 136 å chiffonnier, pl. LXXXVII: 186; längd 0,103 m. 137 å chiffonnier (N. M. 89512); längd: 0,105 m.

osanning, då Hofschatullmakarn sade mig i måndags at mina galler vore påbörjade, oaktadt ingen på dess Atelje set det ringaste detal likväl är det i dag Torsdag d. 15. augu 1811 frågas derföre om et sådant förhollande af Herr Hofschatullmakarn kan vara beskedligt och snällt». — Denna inskrift kan ju tolkas på många sätt: måhända är den skriven af någon kund, som varit inne i verkstaden för att höra efter någon beställning; han har icke träffat mästaren själf och då halft på skämt skrivit ned sin lilla reprimand på en låda hörande till den under arbete varande sekretären. År 1811 som tillverkningsår synes icke oantagligt. Huruvida »herr Johan Petter Berg» och »hofschatullmakaren» beteckna samma person eller icke är osäkert. Johan Petter Berg hade blifvit mästare i Stockholm 1802 och lämnade staden 1814; han var veterligen icke utnämnd till hofschatullmakare. Den ende som vid här ifrågavarande tid förde denna titel var väl Gottlieb Iwersson († 1813). Har han eller Johan Petter Berg förfärdigat vår sekretär?

Det ligger nära till hands att vilja tillskrifva det å följande *plansch LXXXV: 187*, afbildade skrifbordet samma mästare som den nyss omtalade sekretären. Skrifbordets öfverbyggnad prydes af ett par slinxhermer, *fig. 122*, af marmor och brons och flankeras af ett par små kolonner af en med sekretärens nära öfverensstämmande karaktär och de smala

pärtränderna å skrifbordets dörrar återfinnas ju å sekretärens klaff. Skrifbordets båda underskåp hvila på fötter af sengustaviansk form — jfr sekretärens typiska empire-fötter i form af förgyllda klor —, skifvan är belagd med svart skinn med guldpresningar, och öfverbyggnaden har den för empiren utmärkande arkitekturkarakteren med pilastrar, listverk med beslag, *fig. 134*, och tandsnitt samt balustrad-

138

139

140

Fig. 138—140. Nyckelskylltar af brons, empire. 138 å chiffonnier, pl. LXXXIII: 182 m. fl.; längd: 0,147 m. 139—140 å chiffonnier, pl. LXXXIX: 188; längd: 0,295 m. och 0,195 m.

omgifna altaner. Materialet är mahognyfanér med furu som blindträ; lådhandtag se *fig. 134*.

Den å *plansch LXXXVI: 185* återgifna sekretären är uppförd i tre våningar, alla flankerade af smäckra marmorkolonneter ställda för hörn; kolonnetterna stå på firsidiga socklar af mahogny och äro försedda med baser och kapital af förgylld brons. I öfverensslämmelse med den redan under antiken vedertagna rangordningen

kolonnerna emellan äro bottenvåningens kolonner doriska, mellanvåningens joniska och den öfversta våningens korintiska, *fig. 124—127*. Bottenvåningen med två dörrar innehåller ett spelverk som kan dragas upp och då utför Ouvertyren till Mozarts berömda år 1785 komponerade opera »Figaros bröllop». Mellanvåningen täckes af en klaff, försedd med ett nyckelbeslag af samma karaktär som den nedre afdelningens dörrar *fig. 143*. Innanför klaffen finnas lådor och fack i två afdelningar öfver hvarandra, med ett kolonnomgifvet midtparti i den nedre afdelningen, hvartill en trappa leder upp, allt genomfördt arkitektoniskt. Å själfva klaffens insida är en inlagd snäcka med inskriptionen »Bell». Den öfversta våningen å sekretären har ett något högre uppskjutande midtparti — jfr de å de båda föregående planscherna afbildade möblerna — med ett par korintiska pilastrar som uppbära entablement och gallerverksbalustrad. De tre dörrarna i denna afdelning äro försedda med ovala »fönster», omgifna af bronsramar. I den mellersta ovalen är infälldt ett kopparstick i färger, framställande en ung kvinna vid en fontän och signeradt »A. Buck 1815, London». Materialet är furu med fanér af mörk, flammig mahogny, och möbelen torde vara förfärdigad i Sverige vid tiden omkring 1820.

Tidehvarfvets allra mest karaktäristiska förvaringsmöbler voro emellertid chiffonniererna, som vanligen voro tyngre och bredare och ej så rikt utstyrda i det yttre som sekretärerna, men däremot i det inre liksom dessa voro försedda med en massa fack och lådor och ett stundom sinnrikt system af lönlådor. Under det att sekretärerna väl närmast voro salongs- eller damrumsmöbler, användes chiffonniererna såsom herrumsmöbler; båda typerna äro att betrakta som arftagare till en tidigare periods kabinettskåp. Till följd af den allmänna förekomsten finnas helt naturligt chiffonnierer af mycket olika rikedom i utstyrelsen, från de enklaste till de praktfullaste.

Den å *plansch LXXXVII: 186* afbildade chiffonniern är af enkel typ; den består af tvenne afdelningar, en undre med tre lådor och en öfre med klaff, och är försedd med lådhandtag, *fig. 136*, af mässing, hvilka liksom de korta, fyrsidiga, nedåt afsmalnande benen visa sengustavianska former. Materialet är mahogny med smala inlagda ränder af lönn i de sneddade och svagt rundade hörnpilastrarna samt å benen. Klaffinredningen är likaledes mycket enkel med ett par små fack med dörrar vid sidorna och tvenne rader lådor i midten. I den mellersta lådan till vänster är inklustrad en graverad papperslapp med oval ram, hvarå läses: »C. F. Ekström, Snickare och Schatullmakare i Stockholm». Karl Fredrik Ekström blef mästare i Stockholms snickarämbete 1795 efter att såsom mästerstyecke hafva förfärdigat en chiffonnier och ett spelbord; han dog 1839. Den här återgifna chiffonniern torde kunna hänföras till tiden omkring 1820.

Chiffonnieren å *plansch LXXXVIII: 187*, erinrar om borgerliga danska empiremöbler med sina delvis graverade, i lön utförda inläggningar å klaffen och öfversta lådan. Den är också signerad: »Tillverkad hos I. A. Udbye, Stockholm, 1816». Johan Andersson Udbye var en snickare af dansk härkomst, som år 1814 hade blifvit mästare i Karlshamn, hvarifrån han inflyttade till Stockholm, där han år 1816 upptogs till mästare och ämbetsbroder. Chiffonnieren, som sålunda är tillkommen

141

142

143

144

145

Fig. 141—145. Nyckelskyllar af brons, empire. 141 å sekretär, pl. LXXXVI: 185; längd: 0,088 m. 142 å toalellbord, pl. XCV: 201; längd: 0,078 m. 143 å sekretär, pl. LXXXVI: 185; höjd: 0,08 m. 144—145 å chiffonnier, pl. LXXXIX: 188; höjd 0,062 m. och 0,055 m.

under mästarens första Stockholmstid, är liksom den föregående i två delar för att lättare kunna flyttas; formerna äro ytterst enkla och raka, den öfversta lådan bildar ett slags krön, prydt med en naturalistiskt hållen vinranka i inlagdt arbete. I klaffens halfcirkelformiga, insänkta bågält är, likaledes i inlagdt arbete, framställd en »herdinna», sittande invid ett offeraltare. Klaffens inre är försedt med ett system af lönnlådor, och midtpartiets lilla dörr prydes med en sittande kvinnofigur i inläggning.

Ett utomordentligt exempel på empirens arkitektoniska möbelkonst erbjuder den å *plansch LXXXIX: 188* återgifna chiffonieren. Den är liksom de föregående utförd af furu med fanér af mahogny. Den nedre profilerade lådan bildar en sockel för möbelns öfre del, som flankeras af de tvänne smäckra hörnkolonnetterna hvilka stå på särskilda socklar — jfr hyllan n:o 180 — och uppbära ett rikt profileradt och i hörnen förkroppadt entablement. Kolonnetterna äro balusterformigt afsnörda på midten och försedda med baser, midtbeslag och korintiska kapitäl, *fig. 128*, af gjuten och förgylld brons. Nyckelskyltarna, likaledes af brons äro af fyra olika

146

147

148

149

150

151

152

Fig. 146—152. Maskaron- och rosettbeslag af brons, empire. 146 å sekretär, pl. LXXXIV: 183; höjd: 0,028 m. 147 å chiffonnier, pl. LXXXVII: 186; längd 0,049 m. 148—149 å toalettbord-spegel, pl. XCV: 201; höjd: 0,026 m. och 0,032 m. 150 å spegel, pl. XCVI: 202; höjd: 0,039 m. 151 å eldskärm (N. M. 108857); höjd: 0,05 m. 152 å eldskärm, pl. XCIX: 210; höjd 0,033 m.

typer *fig. 139, 140, 144, 145*. — Ofvanpå det i arkitektoniska stenformer utförda entablementet befinner sig en liten elegant, af kopplade kolonner omgifven halvcirkelformig byggnad med en af tunnhvalf täckt kolonnad i midten med väggar af spegelglas. Kolonnerna äro af mahogny, försedda med baser och kapitäl af brons, och tandsnittsrean ofvanför entablementets fris är utförd i inlagdt arbete af ebenholts och pärlemor. Tunnhvalfvets »slutsten» är af pärlemor. Den lilla byggnaden står på ett underlag (stylobat) med två trappsteg, och mot hörnen utskjuta »terrasser», allt af mahogny. — Innanför kolonnaden finnas dörrar, och på ömse

sidor om midthalfvet utgöra byggnadens tak lock till här befintliga lådor; äfven »terrasserna» kunna aflyftas. — Klaffen döljer en synnerligen rik inredning af rent arkitektonisk karaktär med en svängd fasad, indelad medelst sex st. små kolonner i fem afdelningar, de yttersta med lådor, de mellersta med dörrar. Till den mellersta af dessa leder en »trappa» med lönlådor, och på kolonnernas kapital hvilar

153

154

155

Fig. 153—155. Frisbeslag af brons, empire. 153 å soffå, pl. LXXX: 176; längd: 0,455 m. 154 å skrifbord, pl. LXXXV: 184; längd: 0,41 m. 155 å toalettbord-spegel, pl. XCV: 201; längd: 0,279 m.

ett entablement samt fem st. lådor. — De små dörrarnas handtag äro af brons i form af pilkoger à l'antique.

Under det att man under empiren i fråga om vissa möbelgrupper, särskildt förvaringsmöblerna, med nödvändighet måste skapa nytt i antikens anda och med användande af antika, vanligen arkitektoniska detaljformer, så kunde man i fråga om andra slag af möbler mera direkt kopiera antika förebilder, hvarigenom man

ofta nådde ur skönhetssynpunkt lyckligare resultat. — Redan under Louis XVI-perioden hade man i Frankrike kopierat efter antika fynd en mängd smärre föremål, trefötter, gueridoner, kandelabrar och ljusstakar m. m., och äfven i vårt land förekommo dylika föremål redan under det gustavianska tidehvarvet. De antika förebilderna voro alltid utförda i metall, brons, och för förnämligare kopior och små föremål, t. ex. ljusstakar o. dyl. användes äfven nu detta material, men därjämte ersattes den gjutna och förgyllda bronsen ofta, särskildt i fråga om något större föremål med skulpterad och förgylld trä. — Dessa ofta synnerligen eleganta förgyllda föremål representera den ena sidan af empiriens möbelkonst, de förut om-

156

157

Fig. 156—157. Krönbestag af brons, empire. 156 å eldskärm (N. M. 108857); längd: 0,205 m.
157 å eldskärm, pl. XCIX: 210; längd: 0,336 m.

talade tunga, arkitektoniska mahognypjäserna den andra. — Till den förra gruppen kunna vi också räkna en del af sittmöblerna, både de hvitmålade och de förgyllda — jfr plansch LXXVI—LXXVIII.

De båda å *plansch XC* återgifna trefötterna, n:o 189—190, utgöra goda prof på denna af antiken direkt påverkade möbelkonst. Förebilden har varit det antika offerbordet, trefoten. — De tre benen, med små bockfötter, hafva å n:o 189 karakteren af smala, raka pilastrar med tvenne räfflor, som till sin nedre del äro fyllda af en staf med ett bladornament — jfr benen å sekretären n:o 139 — som förekommer här å andra möbler redan under 1790-talet. Benen uppbära en nedåt

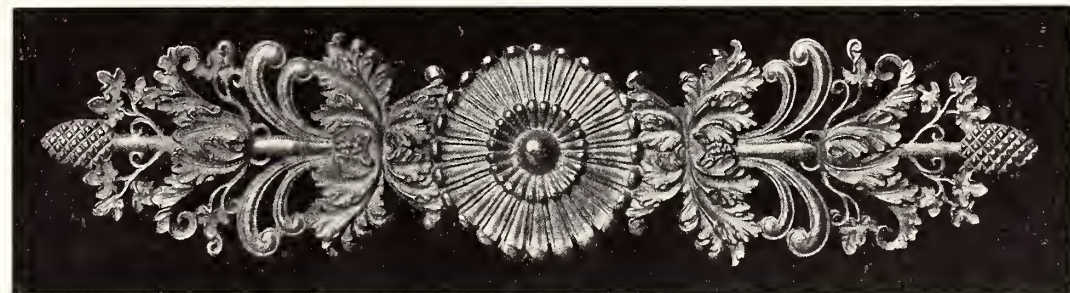
klotrund skal med sarg, prydd med bladlist och trenne vackert skurna bockhufvuden samt öfver runda knoppar upphängda lagerguirlander. Skålens öfre del är indragen och kälningen prydes af guirlander och rosetter i pastellage. Öfverst avslutas det hela af ett högt, spetsigt lock med pärlrand och räfflor. — Något praktiskt ändamål har den lilla eleganta, tyvärr något skadade, prydnadsmöbeln icke haft. Dess former

158

159

160

Fig. 158—160. Frisbeslag af brons, empire. 158—159 å eldskärm (N. M. 108857); längd: 0,40 m. och 0,437 m. 160 å eldskärm, pl. XCIX: 210; längd: 0,234 m.

äro bestämda af det material, metall, hvori förebilden varit utförd; såsom trä-former äro de däremot i hög grad olämpliga. Materialet är furu, helt och hållet förgyllt. Hvad tillkomsttiden angår, torde den vara att hänföra till en jämförelsevis tidig del af den novantika perioden, 1700-talets slut—1800-talets början.

Af en mera utpräglad empire-karaktär är det lilla blomsterbordet, n:o 190, utfördt af skulpterad och förgyllt björk, med pålagda ornament i pastellage. Trenne kraftiga ben med klofötter och med akantusrankor och palmetter dekorerad öfre del uppbära här tre st. sittande, bevingade sfinxer. På dessas hufvudprydnader och

på spetsarna af deras uppåtriktade vingar hvilat den cirkelrunda sargen prydd med rosetter och palmettornament; i denna sarg hvilat en grund, rund skål, som sannolikt en gång innehållit en annan dylik af koppar, afsedd för blommor. I Nationalmusei konstslöjdafdelning finnes ett nästan identiskt lika bord af björk delvis förgyllt, delvis bronseradt i mörkgrönt. Skålen innehåller där en skål af järnbleck med kupigt lock genombrutet i en mängd små hål, afsedda för att sticka ned blomstjälkar igenom.

I nära öfverensstämmelse med antika förebilder utfördes äfven de höga smäckra ljusborden, gueridonerna, en möbeltyp som ju användes redan under 1600-talet och alltid förekom parvis. *Plansch XCI* visar prof på fyra stycken olika gueridoner från

Fig. 161. Bestag å eldskärm (N. M. 108857); höjd: 0,085 m.

empiretiden. De hafva samtliga form af höga kandelabrar på tre klotter, hvilande på en tresidig fotplatta, som är målad i svart marmor-imitation, de tre klotterna uppbära en cirkelrund fot, från hvilken skaftet höjer sig, prydd med akantusblad, andra bladornament i relief eller räfflor. Högst upp hvilat den lilla cirkelrunda skifva, på hvilken en kandelaber eller ljusstake skulle stå. — Den första gueridonen, *n:o 191*, å planschen är af furu, helt förgyllt, och den öfre plattan uppbäres af en sittande grip; på plattan står den till gueridonen hörande lösa kandelabern eller ljushållaren af trä med sex st. ljusarmar af förgyllt brons. — *N:o 192* är af björk, den spiralvridna delen af skaftet är målad i bronsgrönt, resten förgyllt. — *N:o 193* är likaledes af björk, helförgyllt och plattan bäres här af en svan med uppspända vingar och böjd framsträckt hals. — *N:o 194* slutligen är af furu, helt förgyllt, med präktigt skurna akantusblad kring skaftets nedre del.

Af samma material, skulpterad och förgylldt trä, gjordes äfven bord af olika slag, särskildt vägg- eller spegelbord, en möbeltyp som vi påträffa här redan under barocktidhvarvet och sedan, förändrad efter moderiktningarna, kunna följa genom både rokokon och det gustavianska tidehvarvet. Äfven nu kunna öfvergångsformer påvisas, där element tillhörande den gustavianska riktningen förekomma sida om sida med rena empireformer. Som prof på fullt utvecklad empirestil kan tjäna ett litet väggbord, *fig. 163*, i Nordiska Museet med sargen dekorerad endast på tre sidor. Benen, erinrande om de samtida stolarnas, stå på en platta målad i marmorimitation,

Fig. 162. Beslag å eldskärm (N. M. 108857); höjd: 0,168 m.

och skifvan utgöres af svensk porfyr, ett material som jämte hvit marmor under detta tidehvarf fann en vidsträckt användning.

Bord af denna typ voro afsedda att stå intill väggen, ofta mellan ett par fönster, och väggytan ofvanför täcktes då vanligen af en spegel, hvars ram med sin nedre del hvilade mot bordskifvan. — Spegelramarna utfördes liksom under tidigare stilperioder vanligen af skulpterad och förgylldt trä. Man kunde icke här liksom t. ex. i fråga om gueridoner, trefötter o. dyl. utan vidare kopiera antiken, hvilket gjorde att äfven här de antika arkitektoniska formerna kommo till användning.

Ramen å den stora spegeln, *plansch XCII: 196*, har formen af tvenne smäckra, räfflade kolonner, som stå på ett sockelparti och uppbära ett profileradt entablement

med ett halfcirkelformigt bågfält såsom krön. Å sockeln och i bågfältet äro anbragta troféornament i relief. Materialet är furu med ornament dels skurna i trä, dels utförda i pastellage. Å baksidan är spegeln försedd med Stockholms hallstämpel, tyvärr med fullständigt oläsligt årtal, samt en brännstämpel: C. P. S., angifvande spegelmakaren.

Äfven å de bägge andra å denna plansch afbildade speglarna, *n:o 195* och *197* äro ramens arkitektoniska grundformer tydligt skönjbara. Å den förra utgöres den nedre delen af en sockel, på hvilken sidokolonnerna, formade som »fascēs» (spöknippor) lindade med korslagda band, hvilat, och ofvan ett smalt listverk höjer sig en »attikavåning» med förkroppade pilastrar; attikans midtfält är dekoreradt med relieffornament à l'antique utförda i pastellage. — Krönet å spegeln *n:o 197* har formen af ett vid sidorna afskuret tympanon (gafvelfält) med reliefförnering, en lyra omgifven af ett par ymnighetshorn. Sidopilastrarna utgöras äfven här af »fascēs», en stiliserad knippa af spön ombundna med korsade band. Dylika fascēs med instuckna bilor, som buros af de romerska rättstjänarna, de s. k. liktorerna, användes under empiren som dekorativt motiv på en mängd olika sätt, till vertikala delar i ramar, till dörrromfattningar, till arkitektoniska stöd etc. — En mindre, i museet befintlig spegel, *fig. 164*, af ungefär samma typ som de å planschen afbildade är hallstämplad 1826.

På gränsen till väggfast inredning står den å *plansch XCIII: 198* afbildade ståtliga spegeln med tillhörande bord. Det helas karaktär af stenarkitektur har i denna karaktäristiska möbel ytterligare betonats genom att träet, furu, målats i imitation af grön marmor och ornamenten i guld, imiterande förgylld brons. Den undre plattan af furu är målad som porfyr, bordsbenen hafva karaktär af sfinxhermer med förgyllda hufvuden, å hvilka bordets sarg hvilat med sin tunga skifva af Älf-dalsporfyr. På denna stå ramens kopplade kolonner, som uppbära ett öfver kapitäl förkroppadt listverk. Kolonnerna stå mot en i hvit marmorimitation målade bakre ram som omfattar spegelglaset och upptill prydes af ett förgylldt palmettornament. Öfverst höjer sig ett krön, bestående af en förgylld strålskifva med radierande ornament, omgifven af en rundbåge.

Närbesläktad med denna, ehuru af enklare karaktär, är den ena af de å *plansch XCIV* återgifna speglarna med bord, *n:o 199*; bordet är här endast obetydligt framspringande, och de bakre benen äro ersatta af en väggplatta målade i marmorimitation med ett förgylldt lejonhufvud inom rektangulär ram. Bordskifvan är af trä, måladt som hvit marmor. Spegeln inramas af förgyllda pilastrar med pålagda ornament af pastellage, målade i bronsgrönt, och ornamentet ofvanför glaset utgöres af ett Hermeshufvud med vingprydd hjälm, omgifvet af tvenne palmetter.

Bordet framför den andra spegeln, *n:o 200*, har halvcirkelformig skifva af hvit marmor med sarg af förgylldt trä, hvilande på en bevingad drake, som står på en golfplatta, likaledes halvcirkelformig och målad i mörk marmorimitation. Spegeln, som ej är fast förbunden med bordet utan hänger fritt å väggen, har ram af furu med skulpterade ornament, förgyllda och bronserade. — Å baksidan sitter en papperslapp med graverad inskrift: »Jon Frisks Spegelfabrik huset *n:o 76—77* vid Stora Kyrko Brinken i Stockholm.»

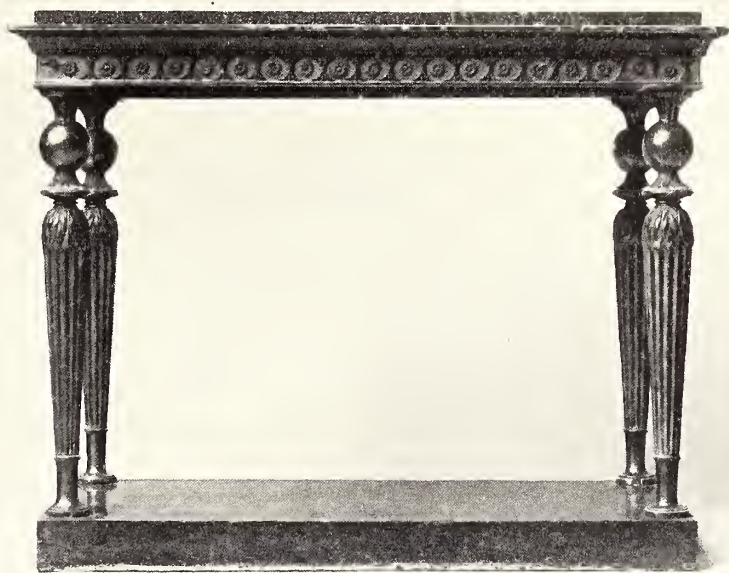

Fig. 163. Väggbord, furu, förgylldt, skifva af porfyr; höjd: 0,82 m. N. M. 34694.

Utom af förgylldt eller i marmorfärg måladt trä utfördes speglar med och utan tillhörande bord äfven af mahogny med bronsbeslag, den andra för empiren karaktäristiska materialkombinationen. Liksom ifråga om egentliga förvaringsmöbler var det äfven här den antika stenarkitekturens former som lågo till grund.

Plansch XCV: 201 återger ett toalettbord med tillhörande spegel af synnerligen eleganta och karaktäristiska former, utfördt af mahogny som fanér öfver furu. Bordets åtta ben, formade som korintiserande kolonner med baser och kapitäl af förgylldt trä, stå på en framtill halvcirkelformigt urholkad fotplatta: kolonnerna kräfde i anslutning till den antika arkitekturen ett underlag att stå på. Rent arkitektonisk är äfven spegelomfattningen, ett par slanka mahognykolonner med baser och kapitäl,

fig. 129, af brons uppbärande ett entablement med förkroppningar och bronsbeslag, *fig. 148, 149, 155*, i frisen samt öfverst en lågspetsig gafvel. Spegeln omslutes af en smal listram och är rörlig kring ett par något ofvanför midten anbragta tappar. — Jämte de lådor som synas i skifvans små »terrasser» och i sargen — med nyckel-skylltar, *fig. 142* — utgöra äfven sargens yttre sidopilastrar lådor, ehuru utan handtag.

Af liknande karaktär ehuru enklare äro de båda å *plansch XCVI* afbildade speglarna med tillhörande bord. *N:o 202* är fanerad i mahogny öfver blindträ af furu. Ramens kolonnetter äro svarta med skulpterade och förgyllda ornament, likaså de små urnorna högst upp. Midtkrönet, som avslutas af en lågspetsig gafvel, prydes af ett af de för empiren karaktäristiska ornamenten af tunt förgylldt mässingsbleck, *fig. 165*, framställande en kvinna lekande med Amor, i antik reliefstil.

Den andra spegeln, *n:o 203*, är af björk, betsad i svartbrunt. Ramens kolonnetter hafva förgyllda baser och kapital; sockeln, förkroppningarna och krönets tympanonfält äro försedda med förgyllda beslag i antik reliefstil, *fig. 166*.

Plansch XCVII återger tvenne bord från senempiren, senare delen af Karl XIV Johans regeringstid, och närmast samtida med de å *plansch LXXXI* afbildade sofforna. De arkitektoniska stenformerna återfinnas äfven här. Skifvan uppbäres å bordet *n:o 204* af en kraftig midtkolonn, och sargen har karaktär af därpå hvilande stenblock: vid sidorna finnas fällbara klaffar. Midtkolonnen står på en platta som i sin ordning hvilar på fyra svängda

Fig. 164. Spegel, ram af furu, förgyllt; hallstämplad 1826; höjd: 0,79 m. N. M. 94029.

fötter. Under högempiren, 1810—20-talet, låg plattan vanligen närmare golfvet och uppbars af fyra låga, förgyllda tassfötter. — Materialet är björk, ett träslag som under detta tidevarf ofta användes dels brunbetsadt, dels endast polerad.

Bordet *n:o 205* är fanerad i mahogny med inlagda ränder af ljusare trä; de två benen äro af svartad furu.

De fyra småborden å *plansch XCVIII* härstamma likaså från empireperiodens senare skede i Sverige. Bordet *n:o 206* af mahogny öfver blindträ af furu är ett sybord med oval skifva, hvilken liksom sargen är inlagd med ljusare trä. Foten har for-

men af en på en oval platta stående lyra, en af empiren gärna använd dekorativ form. — *N:o 207*, likaledes af mörk mahogny, erinrar med sina elegant svängda former om engelska förebilder. Locket kan fällas upp och här finnas en mängd fack för alla slags utensilier, saxar, nåletuier, fingerborg etc. etc., tillsammans ett 60-tal föremål. I sargens nedre del finnes en låda och därunder nedhänger mellan bordets ben en med grönt siden öfverklädd låda eller korg. — Bordet *n:o 208* är af björk, betsad i brunt, med svärtade ben; de utåtsvängda fötterna erinra om de samtida soffornas. Bordet har tillhört Emelie Flygare-Carlén. — *N:o 209* slutligen

Fig. 165. Krönbeslag af spegel, pl. XCVI: 202; höjd: 0,125 m.

är likaledes ett sybord af furu, fanéradt i ljusare mahogny; den svarfvade, spiralvridna delen af foten är af bok. De svängda fötterna prydas af akantusblad i relief.

Äfven i en möbel sådan som eldskärmen å *plansch XCIX: 210*, återfinner man de karaktäristiska arkitektoniska stenformerna. De volutformigt svängda fötterna uppbära kubiska socklar och tvenne smäckra kolonner med baser och kapitäl, *fig. 130*, af brons, hvilka i sin ordning uppbära små kubiska förkroppningar med beslag, *fig. 152*, och »pots-à-feu», urnor ur hvilka lågor slå upp. Mellan kolonnerna är skärmen infälld, hvilande på en balk och uppåt afslutad med ett gafvelkrön båda med reliefbeslag af brons, *fig. 157, 160*. Det i silke utförda, färgrika broderiet är täckt af en glasskifva, och å baksidan är spändt grönt siden. — En annan i museet befintlig liknande eldskärm har beslag återgifna i *fig. 151, 156, 158, 159, 161, 162*.

Den första af de å *plansch C* afbildade eldskärmarna, *n:o 211*, är att hänföra till en tidig period af novantiken, 1700-talets slut—1800-talets början. Den är utförd af snidad och förgylld furu, och det aflångt åttasidiga skärmbudet är rörligt utefter en smal stång af järn med en liten stjärnformig knopp; inom ramen är spändt hvitt siden, måladt och broderadt i flera färger, ytterst en oval list i grönt med rankornament och smala röda kanter, därinom en af en rik dekoration à l'antique omgifven tafla framställande »Tempio di Diana in Villa Borghese»; högst upp en genie med emblem för åkerbruk och sjöfart, en svensk flagga samt en sköld med initialerna P. D.

Skärmen *n:o 212* af mahogny med stramaljbroderi i färger är samtidig med de å *plansch LXXXI* afbildade sofforna. — Den lilla skärmen *n:o 213* erinrar i fotens strängt antikiserande form om högempirens gueridoner. Materialet är svärtad furu med dekorativa detaljer förgyllda. Stången uppbär öfverst en förgylld drufklase, och budets broderi är utfördt på stramalj i färger.

Empiren var ännu, trots sitt byggande på antika förebilder, en originell stil, men den inledde på samma gång den period af imitation och den stilistiska osjälfständighet inom konstslöjdens olika områden, som varit utmärkande för senare delen af 1800-talet.

Fig. 166. Kröneslag å spegel, pl. XCVI: 203; höjd: 0 103 m.

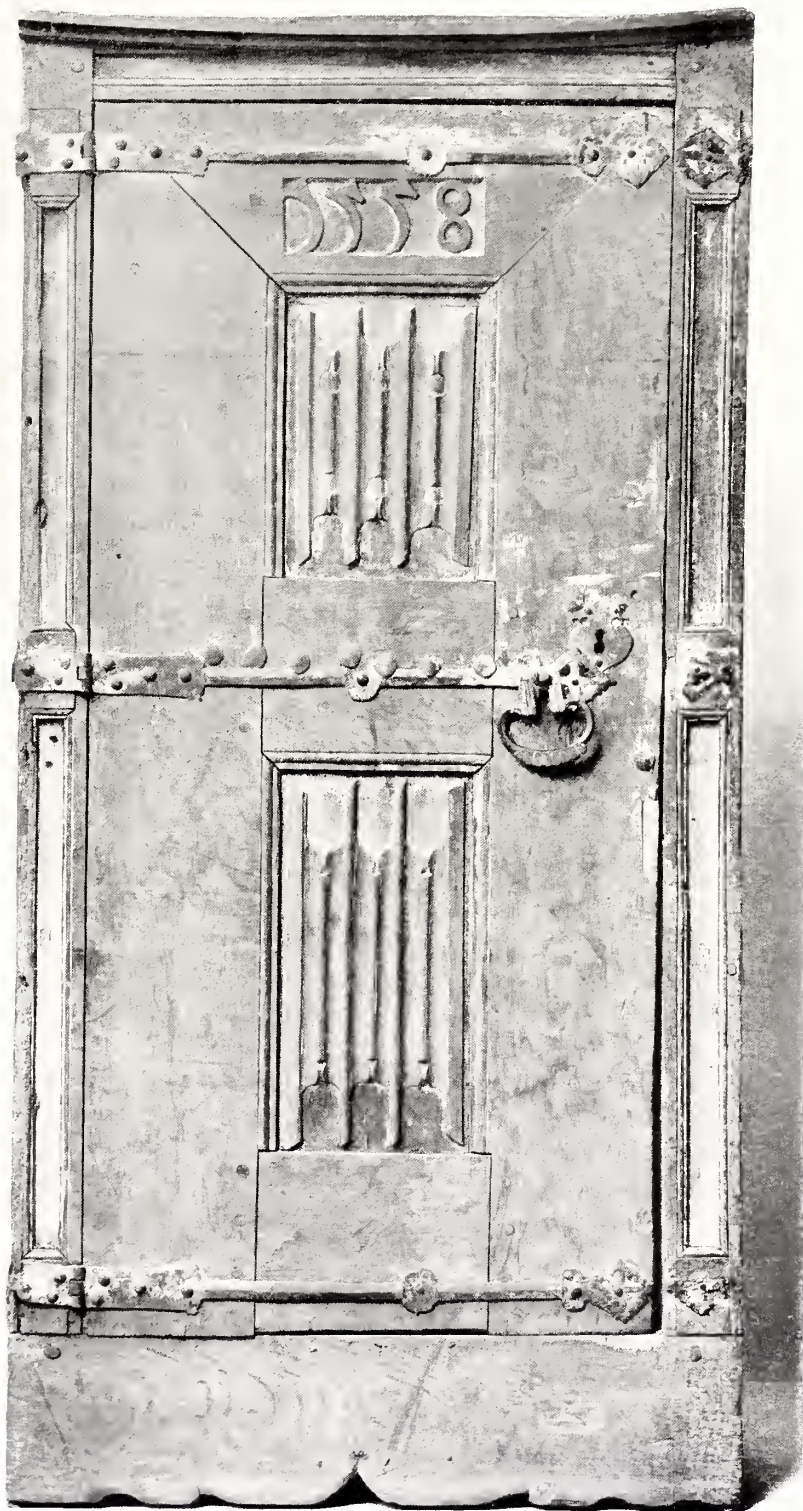
INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
FÖRORD	5
I. RENÄSSANSEN, 1520—1650	7
ÄLDRE VASATIDEN, 1520—1600	7
YNGRE VASATIDEN, 1600—1650	11
II. BAROCKEN, 1650—1750	16
KAROLINSKA TIDEN, 1650—1720.....	16
1720—1750	26
III. ROKOKON, 1750—1770.....	31
IV. GUSTAVIANSKA TIDEN, 1770—1810	57
V. EMPIREN 1810—1850	85

PERSONREGISTER.

	Sid.		Sid.
ADAM, ROBERT M. B., engelska möbelkonstnärer	64	GYLLENBERG, PETTER, snickare	47
ADELCRANTZ, KARL FREDRIK, öfverintendent	37	HAMMER, CHRISTIAN, juvelerare, samlare	49
ADOLF FREDRIK, konung af Sverige	32, 65	HAUPT, GEORG, snickare	65, 66, 67, 68, 69, 70, 71 72, 73, 74, 77
BERG, JOHAN PETTER, snickare	96	HAZELIUS, ARTUR, dr.	33
BERG, NILS, urmakare	56	HAZELIUS, J. A., general	33
BERNADOTTE, JEAN BAPTISTE, marskalk	58, 86	HELVIG-ELEONORA, drottning af Sverige	17, 18, 23
BOMAN, E. A., byggmästare, samlare	34	HEPPELWHITE, A., engelsk möbelkonstnär	64
BOMANSSON, SAMUEL, spegelmakare	54	HULTSTEN, JONAS, snickare	70, 71
BUCK, A., kopparstiekare	98	HÄRLEMAN, KARL, öfverintendent	32, 38
BÖTTIGER, JOHN, öfverintendent	65, 66, 67, 68	I. B., stämpel å stol	25
C. A. S., stolmakare	37	I. F. H., stolmakare	88
C. G., spegelmakare	54	I. H. S., stolmakare	87
C. G. F., spegelmakare	81	I. H. T., snickare	29
CHIPPENDALE, THOMAS, engelsk möbelkonstnär	64	I. L. G., stolmakare	63
C. L. N., snickare	42, 47	I. W., stämpel å stol	25
CONDÉ, LOUIS JOSEPH DE BOURBON, prins	67	IWERSSON, GOTTLIEB, snickare	73, 77, 78, 94, 96
C. P. S., spegelmakare	106	KARL XI, konung af Sverige	31
DAHLBERG, NILS, lifmedikus	75	KARL XII, konung af Sverige	25, 31
DE LA GARDIE, MAGNUS GABRIEL	12, 16, 17, 22	KARL XIV JOHAN, konung af Sverige	86, 108
DITZINGER, GUSTAF ADOLF, snickare	73	LELEU, JEAN FRANÇOIS, fransk ebenist	66
DU BARRY, JEANNE, grefvinna	57	LINDGREN, ERIC. D. Y., urmakare	56
ECKSTEIN, JOHAN CONRAD, snickare	65, 67	LINNING, KRISTIAN, snickare	44, 66
ECKSTEIN, JOHAN NICLAS, snickare	50	LOVISA ULRIRA, drottning af Sverige	32, 49, 57
E. K., stämpel å stol	25	LUDVIG XIV, konung af Frankrike	16
ERSTRÖM, KARL FREDRIK, snickare	98	LUDVIG XV, konung af Frankrike	31, 57
ENGSTRÖM, MATTIAS, snickare	43	LUDVIG XVI, konung af Frankrike	57, 85
E. T., stämpel å stol	30	LUNDELIUS, ANDERS, snickare	79
E. W., stämpel å stol	25	LUNDÉN, L., spegelfabrikör	82
E. Ö. M., stolmakare	87	MACQUOID, P., engelsk möbelhistoriker	27
FLODIN, C. F., stolmakare	60	MAGALOTTI, LORENZO, italiensk diplomat	16
FLYGARE-CARLÉN, EMELIE, författarinna	109	MALM, PETTER, urmakare	55
FÖRSSMAN (FÄRSMAN), JOHAN LUCAS, snickare	94	MASRELIEZ, LOUIS, professor	68, 73
FREDRIK I, konung af Sverige	32	MEIERFELT, JOHAN AUGUST, grefve	51
FREDRIK ADOLF, hertig	46, 47	MEUNIER, NICOLAS, spegelfabrikör	54
FREDRIK DEN STORE, konung af Preussen	32	M. L. B., stolmakare	62, 63
FRISK, JON., spegelfabrikör	107	MOZART, WOLFGANG, kompositör	98
GUSTAF VASA, konung af Sverige	8, 13	NAPOLEON I	87
GUSTAF III, konung af Sverige	46, 49, 51, 57, 58, 59 65, 67, 73, 75	NEIBER (NEIBERT), C. L., snickare	42, 47
GUSTAF IV ADOLF, konung af Sverige	67	N. K., snickare	43, 46

	Sid.		Sid.
N. M., spegelfabrikör	54	SALVIUS, LARS, författare	20
NORDIN, LARS, snickare	45, 47, 48	S. B., spegelmakare	54
NYSTRÖM, ERIK, snickare	77, 80	SCHEFFERUS, JOHANNES, professor	13
ODRY, JEAN BAPTISTE, fransk målare	33	SHERATON, THOMAS, engelsk möbelkonstnär	64
OXENSTIERNA, ELISABETH, g. m. Mattias Soop. ...	15	SOFIA ALBERTINA, svensk prinsessa	59
P. G. B., snickare	47	SOOP, MATTIAS, riksfåd	15
PHILIPPE, hertig af Orléans	31	SPARRE, LOVISA AUGUSTA, g. m. J. A. Meijerfelt	51
POSSE, HARALD, landshöfding	15	STAKE, ANNA, g. m. Nils Posse	9
POSSE, NILS, D. Y., kapten	9	SVEDBERG, JESPER, biskop	17
P. P., stämpel a gueridoner	22	T. T., stämpel å stol	25
PRECHT, BURCHARD, bildhuggare	17, 19, 20,	TESSIN, NIRODEMUS, D. Y.	31
PRECHT, CHRISTIAN	20	THIEL, JOHAN HENRIK snickare	29
PRECHT, GUSTAF	20	TOLLSTRÖM (TOLFSTRÖM), CARL, snickare	77, 79
P. S. A. (= Prinsessan SOFIA ALBERTINA)	59	UDBYE, JOHAN ANDERSSON, snickare	99
REHN, JEAN ERIK, hofintendent	49, 67	WEIDENHJELM, HENRIETTE MARGARETA	84
REIMERS, JOHAN HENRIK, snickare	46	WEISSENBURG, JOHAN FREDRIK, snickare	90, 95
REUSE, FRANÇOIS, fransk snickare	35	VESTERBERG, OLOF, fabrikör	20
R. H., stämpel å stol	30	WILCOM, CHRISTOFFER, snickare	45
RIBBING, MARIA, g. m. Harald Posse	15	WRANGEL, KARL GUSTAF	12, 16
ROSENHANE, Christina Seheringsdotter	14	DE WRIES, HANS VREDEMAN	14
ROSENHANE, SCHERING, riksfåd	14	ÖHRMARK, ERIK, stolmakare	87

1.

SKÅP, dateradt 1558.

Ek, spår af målning i rødt, grønt och blått, järnbeslag; höjd: 1,72 m. N. M. 18898.

2.

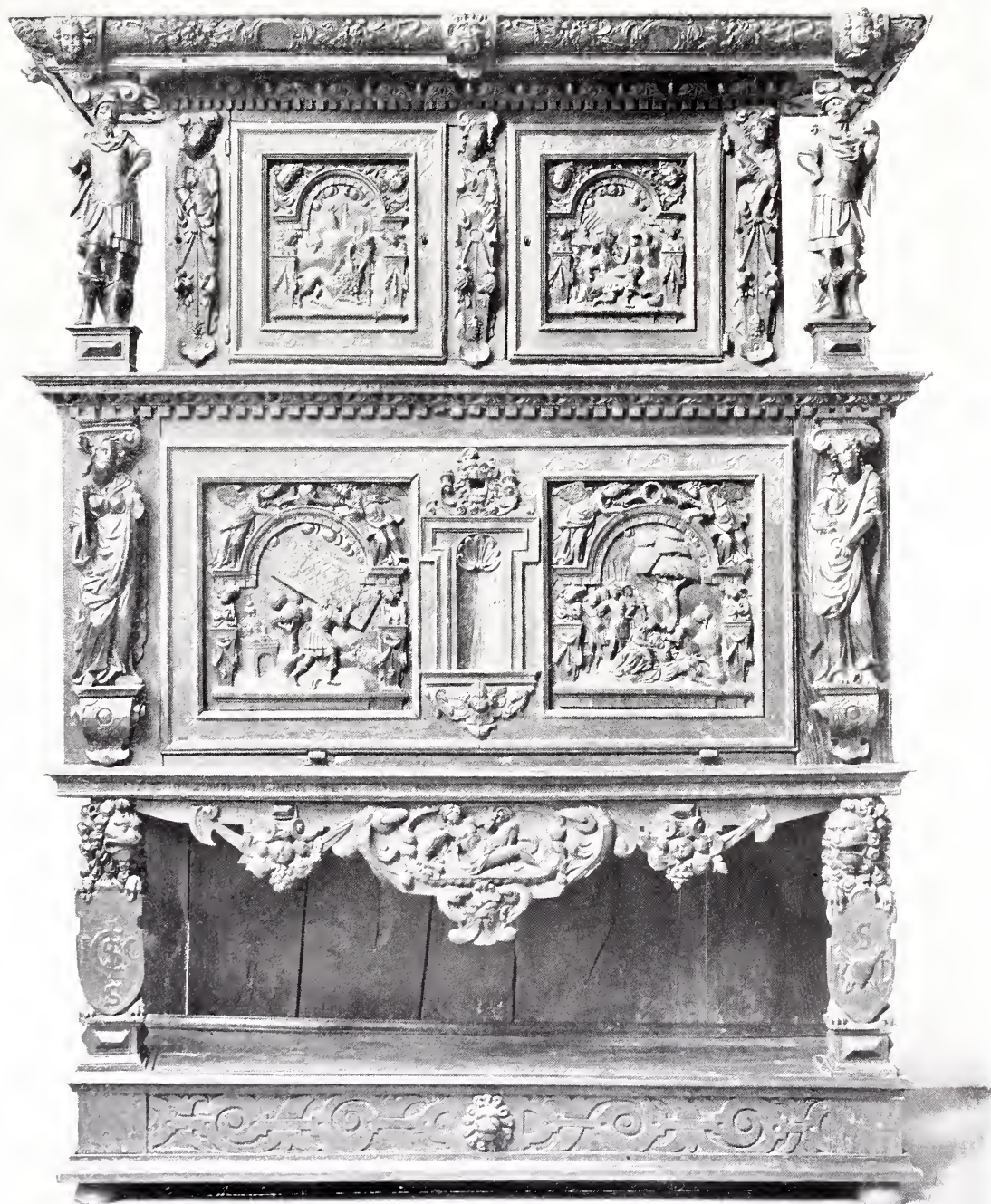

3.

KISTA af furu. 1600-talets början.

2. Framsidan, med Posse- och Stake-vapnen och årtalet 1634; höjd: 0,63 m. N. M. 72332.

3. Locket, med målad dekoration, äldre än vapensköldarna; längd: 1,51 m.

4.

SKÅP, 1600-talets början.

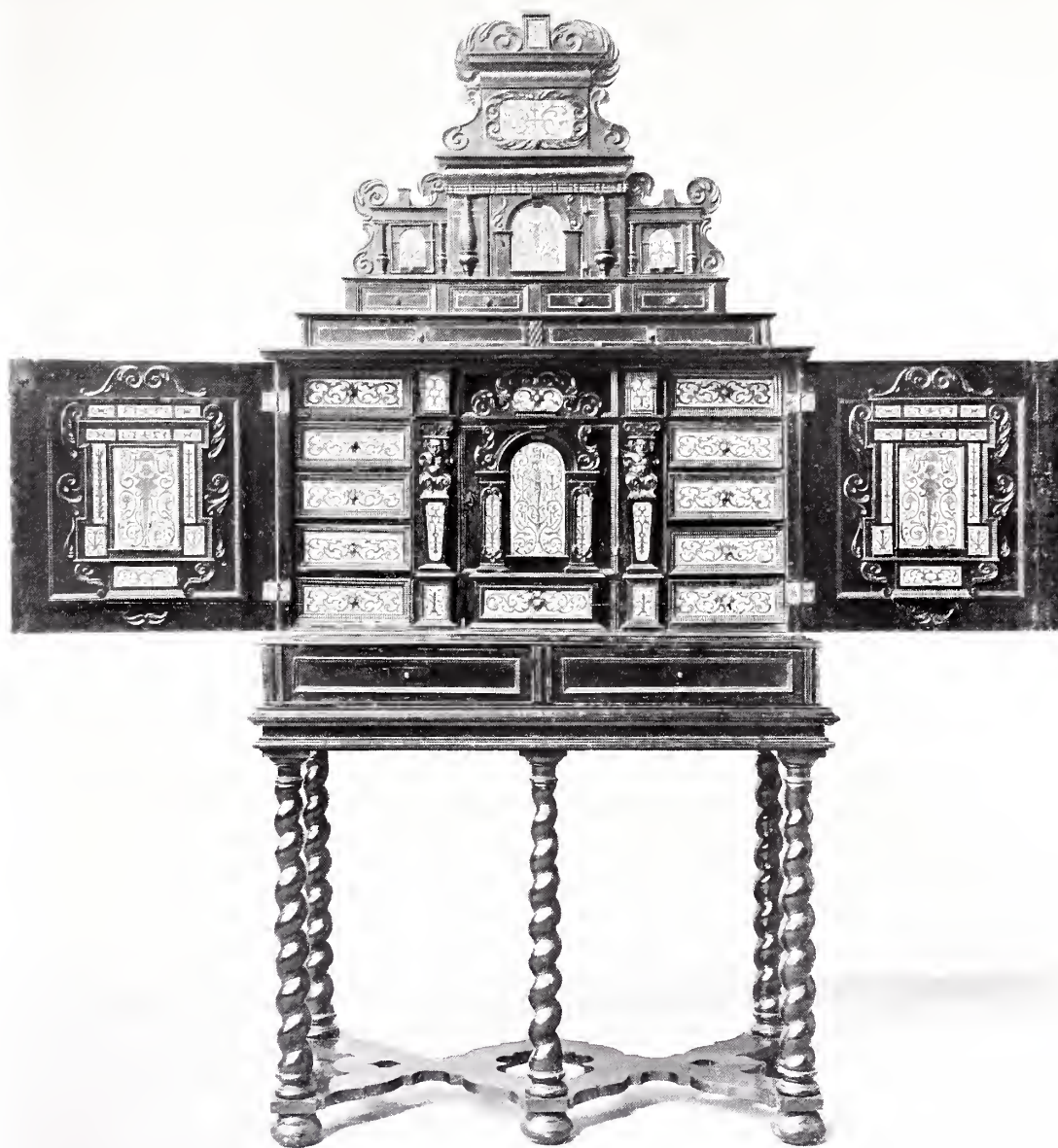
Ek, skulpterad; höjd: 2,41 m. N. M. 83174.

5.

SKÅP, 1600-talets midt.

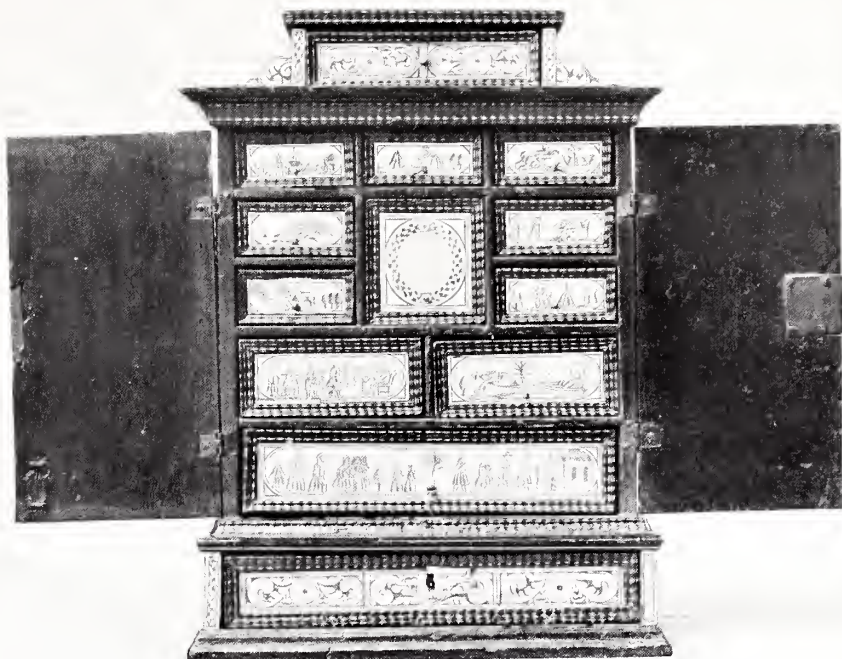
Ek och svartad björk; höjd: 1,93 m. N. M. 98886.

6.

KABINETTSKÅP, 1600-talets midt.

Ek och furu, fanér af bok och ebenholts, tennornament; höjd: 2,12 m. N. M. 94008.

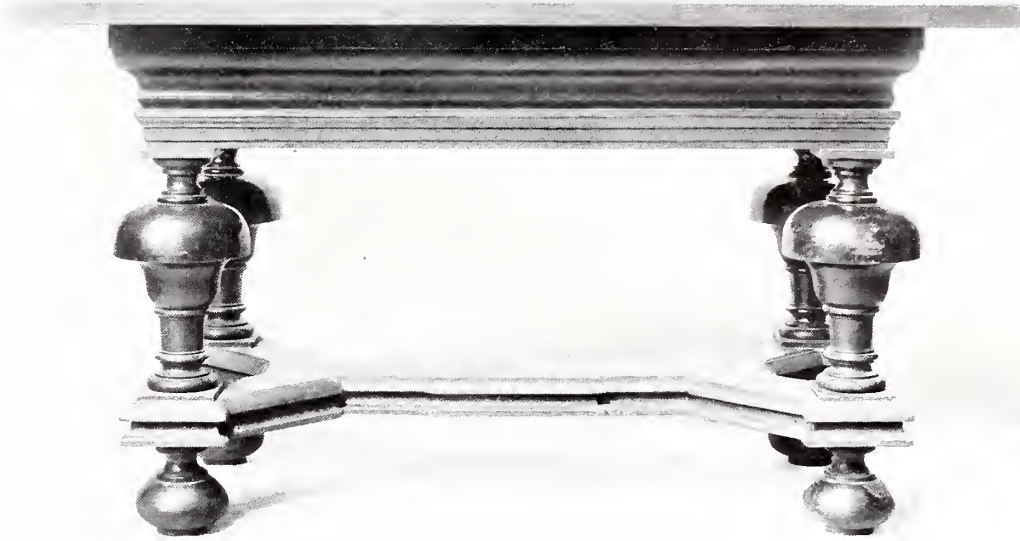
7.

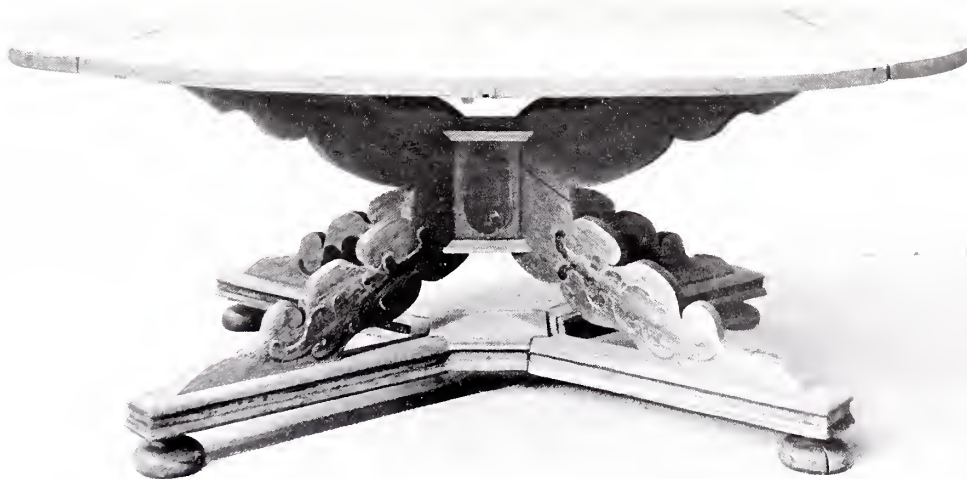
8.

KABINETTSKÅP och BÖRD. 1600-talets midt.

7. Ek, svärtad, graverade hornplattor; höjd: 0,58 m. N. M. 62320.
8. Furu, lådor af ek, måladt i svart och gulbrunt; höjd: 0,57 m. N. M. 80020.

9.

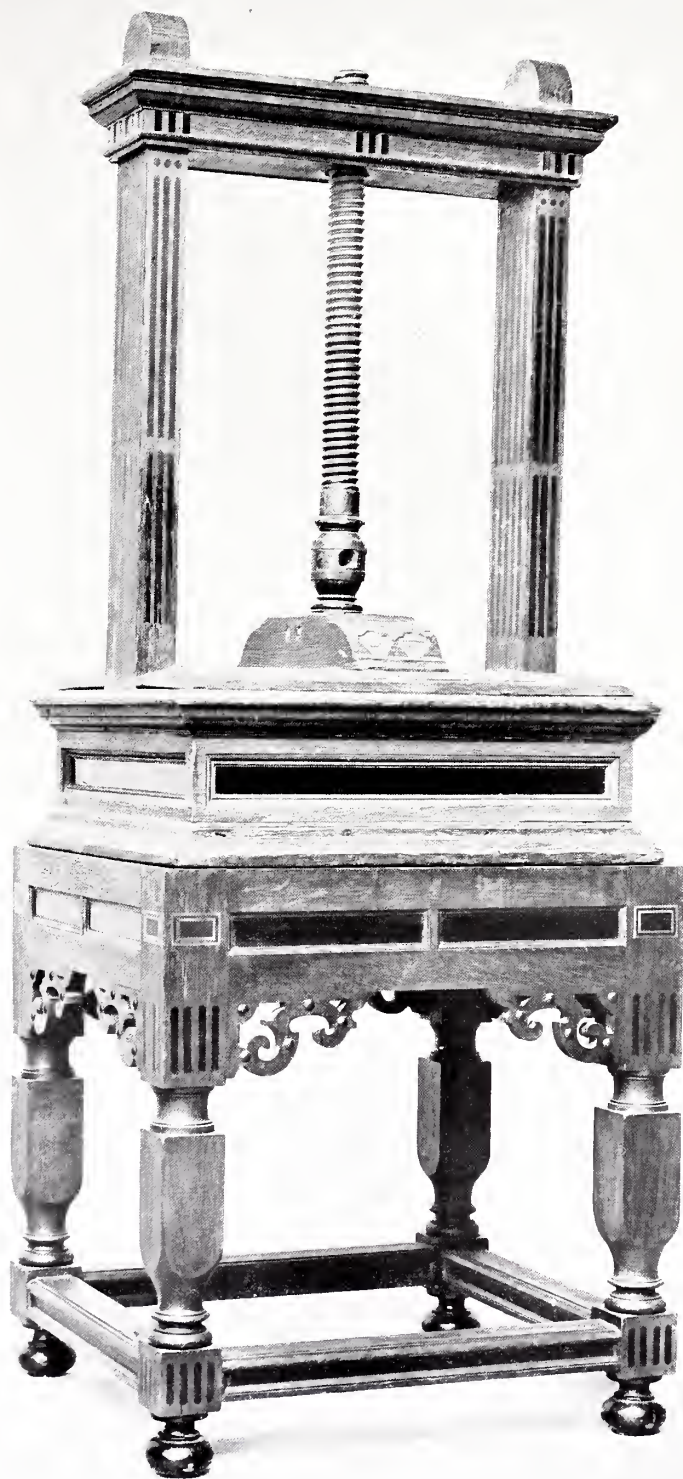

10.

BORD, 1600-talets midt.

9. Ek, ben och fötter af svärtad björk; höjd: 0,82 m. N. M. 77173.

10. Ek, med svärtade ornament; höjd: 0,813 m. N. M. 116720.

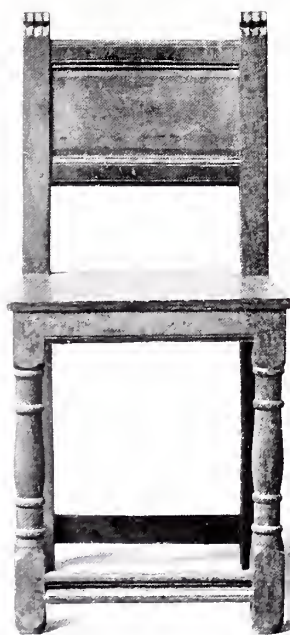

11.

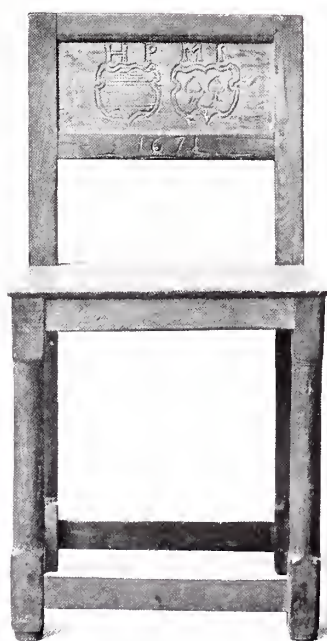
LINNEPRESS, 1600-talets midt.
Ek, ebenholts: höjd: 1,564 m. N. M. 67933.

12.

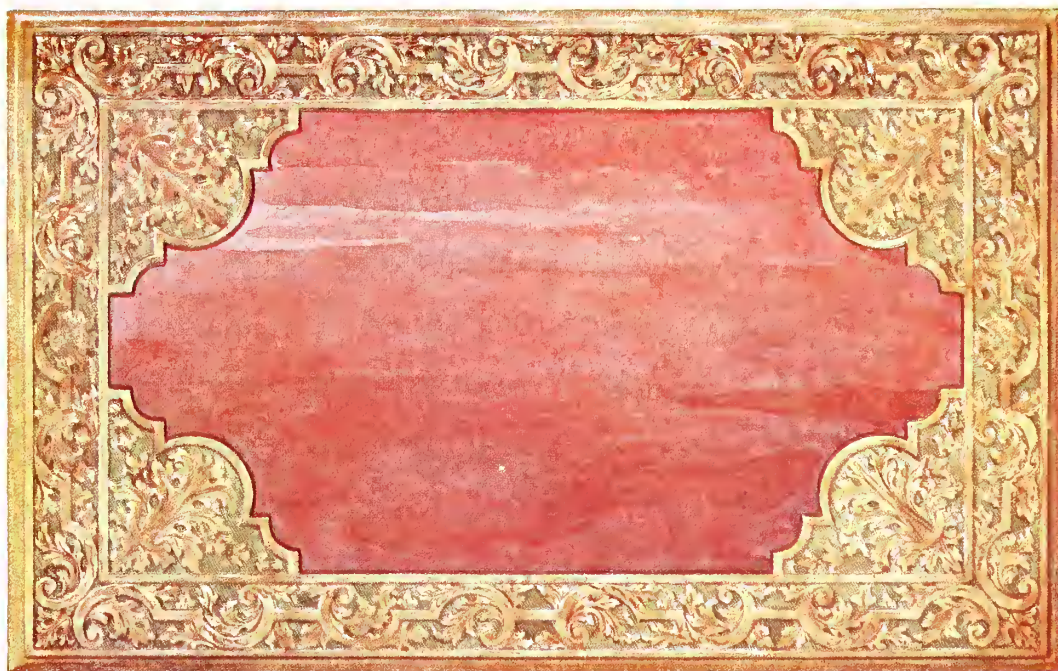
13.

14.

STOLAR, 1600-talets midt.

12. Ek, höjd: 0,794 m. N. M. 110083. 13. Ek, höjd: 0,95 m. N. M. 105296.
14. Ek, daterad 1671, med Posse- och Ribbing-vapnen. Höjd: 0,863 m. N. M. 110084.

15.

16.

BORD, förgyllt trä, 1600-talets slut

15. Skifvan med kantornament i låg relief; längd: 1,07 m. N. M. 31122.

16. Framsidan; höjd: 0,76 m.

17.

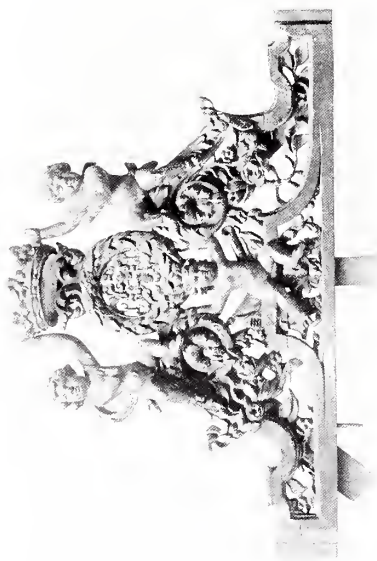

18.

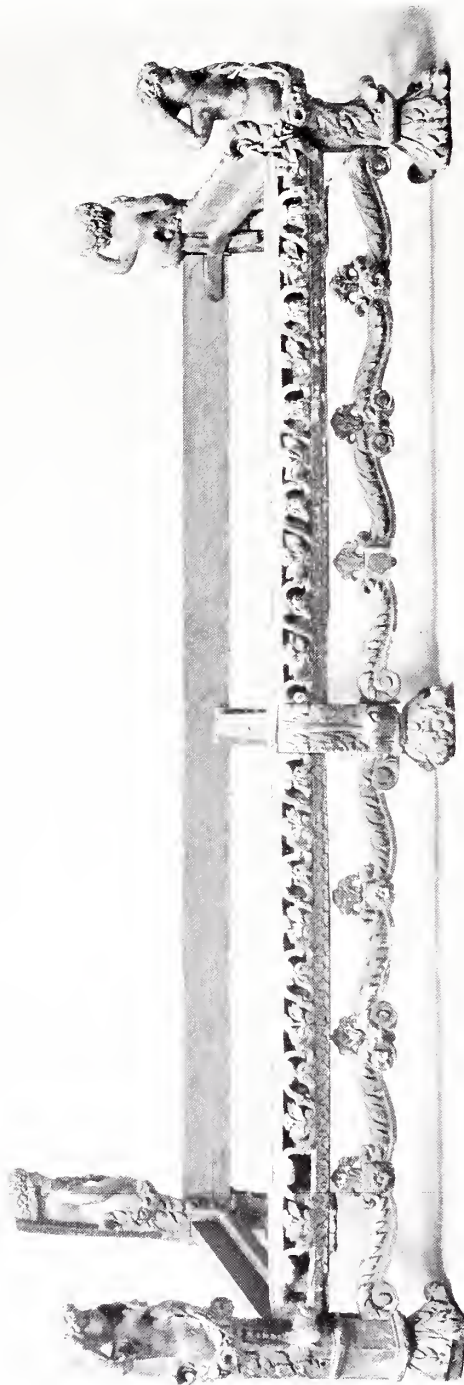
BORD. 1600-talets senare del.

17. Ek, snidadt, förgyllt; höjd: 0,797 m. N. M. 74598.

18. Ek, snidadt, förgyllt, skifva af vit marmor; höjd: 0,76 m. N. M. 57030.

20.

19.

SÄNG. 1600-talets senare del.

Ek, skulpterad, förgylld. 19. Sängställningen, längd: 2,155 m. 20. Gävelstycke, bredd: 0,88 m. N. M. 18879.

21.

SPEGEL, 1600-talets senare del.

Al, skulpterad, förgylld; höjd: 1,88 m. N. M. 57031.

23.

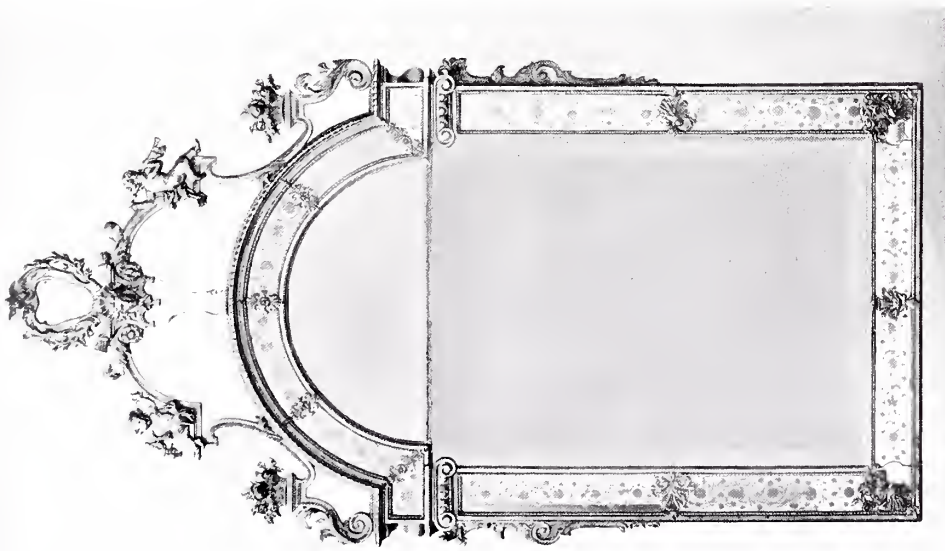
24.

22.

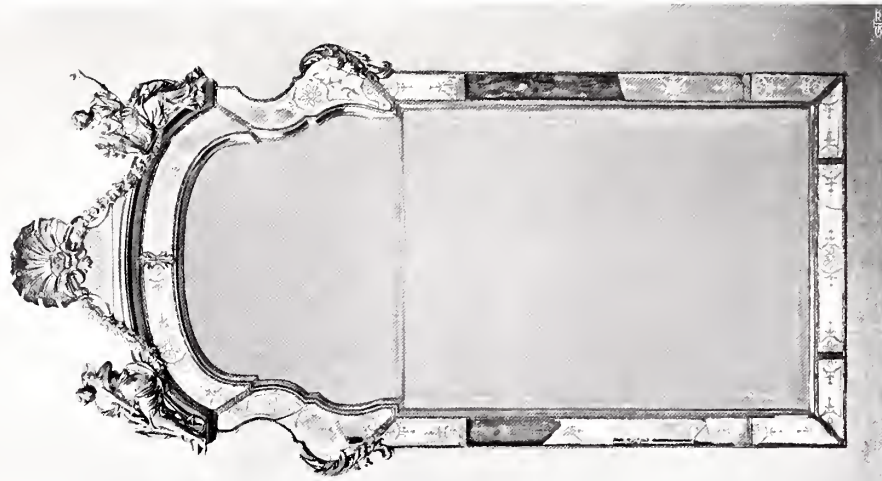
SPEGEL och SPEGELLAMPETTER, 1600-talets senare del.

22. Furu, förgylld; höjd: 1,105 m. N. M. 75742. 23. Furu, förgylld; höjd: 0,75 m. N. M. 17105.

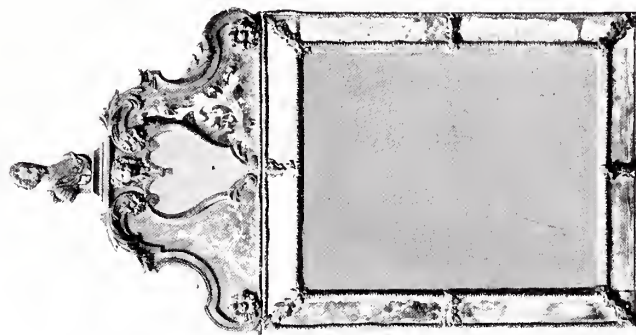
24. Furu, förgylld; höjd: 0,65 m. N. M. 56637.

26.

27.

25.

SPEGLAR, 1600-talets slut—1700-talets början.

25. Ornament och Karl Xllis-bild af förgyllt bly; höjd: 0,885 m. N. M. 87239.

26. Ornament af förgyllt bly; höjd: 1,92 m. N. M. 47798. 27. Ornament af förgyllt bly; höjd: 1,60 m. N. M. 34407.

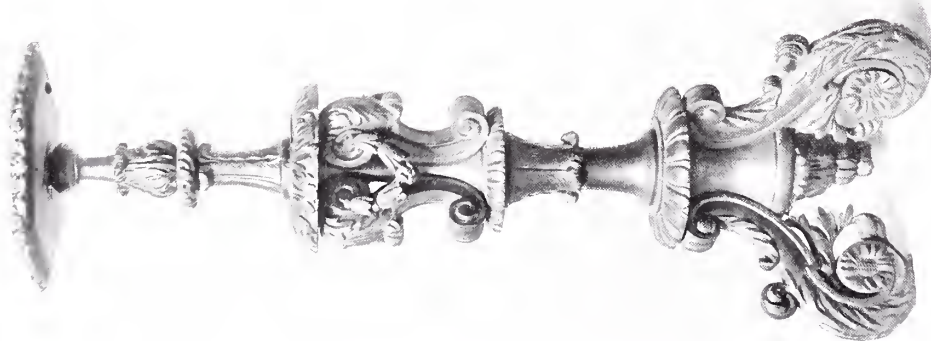
28.

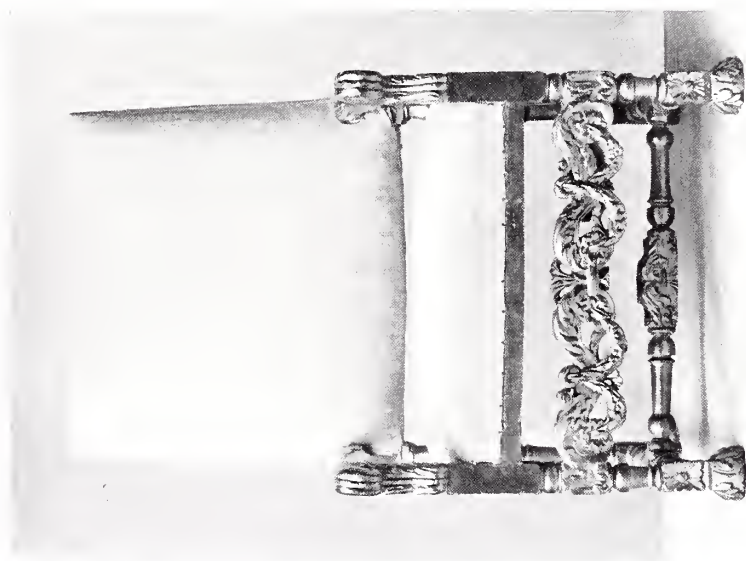
29.

GUERIDONER, 1600-talets slut.

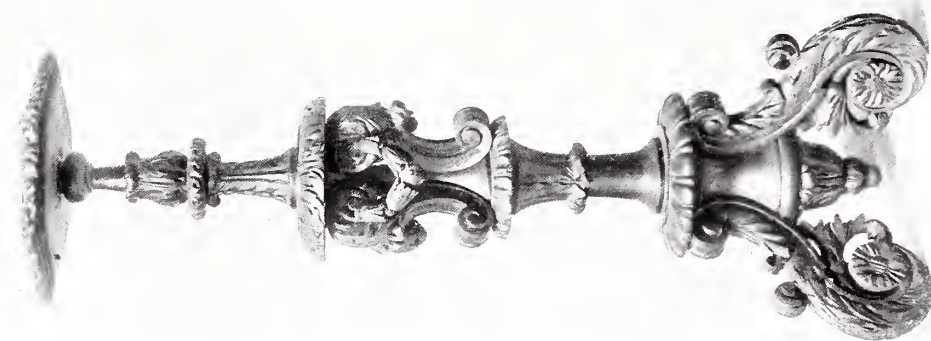
28, 29. Ek, förgylld; höjd: 1,44 m. N. M. 74603—74604.

30.

32.

31.

GUERIDONER och LÄNSTOL. 1600-talets senare del.

30, 31. Björk, förgyllt; höjd: 1,22 m. N. M. 46577. 32. Bok, förgyllt; höjd: 1,05 m. N. M. 32167.

33.

34.

35.

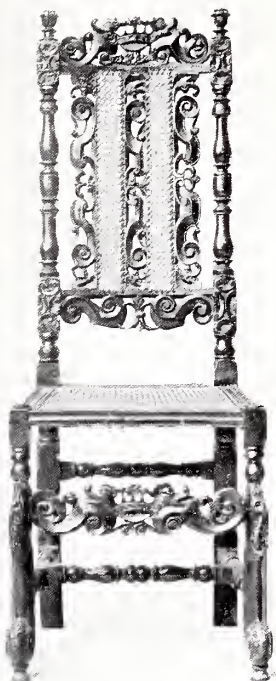
36.

STOLAR, ek med läderklädsel, 1600-talets senare del.

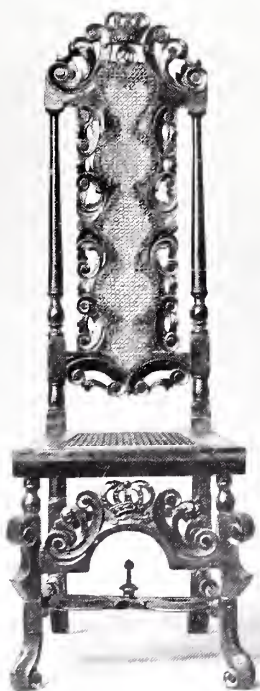
33. Daterad 1683; höjd: 0,965 m. N. M. 52698. 34. Höjd: 1 m. N. M. 105265.
35. Höjd: 1,15 m. N. M. 98447. 36. Höjd: 1,31 m. N. M. 92023.

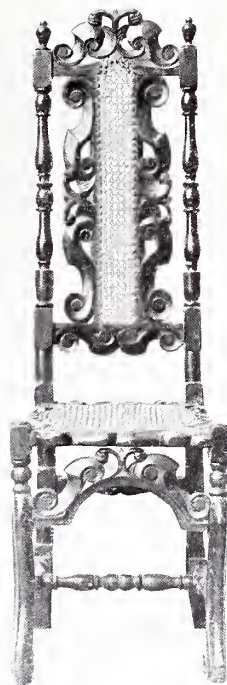
37.

38.

39.

40.

STOLAR, ek med rotting, 1600-talets slut—1700-talets början.

37. Stämplad i W.; höjd: 1,13 m. N. M. 41274.

38. Svärtad, stämplad: E. W.—E. K.—I. B.; höjd: 1,225 m. N. M. 74229.

39. Svärtad, å krönet Karl XII:s namnchiffer; höjd: 1,375 m. N. M. 34413.

40. Ljust brun; höjd: 1,29 m. N. M. 34414.

41.

SKÅP, 1600-talets slut.

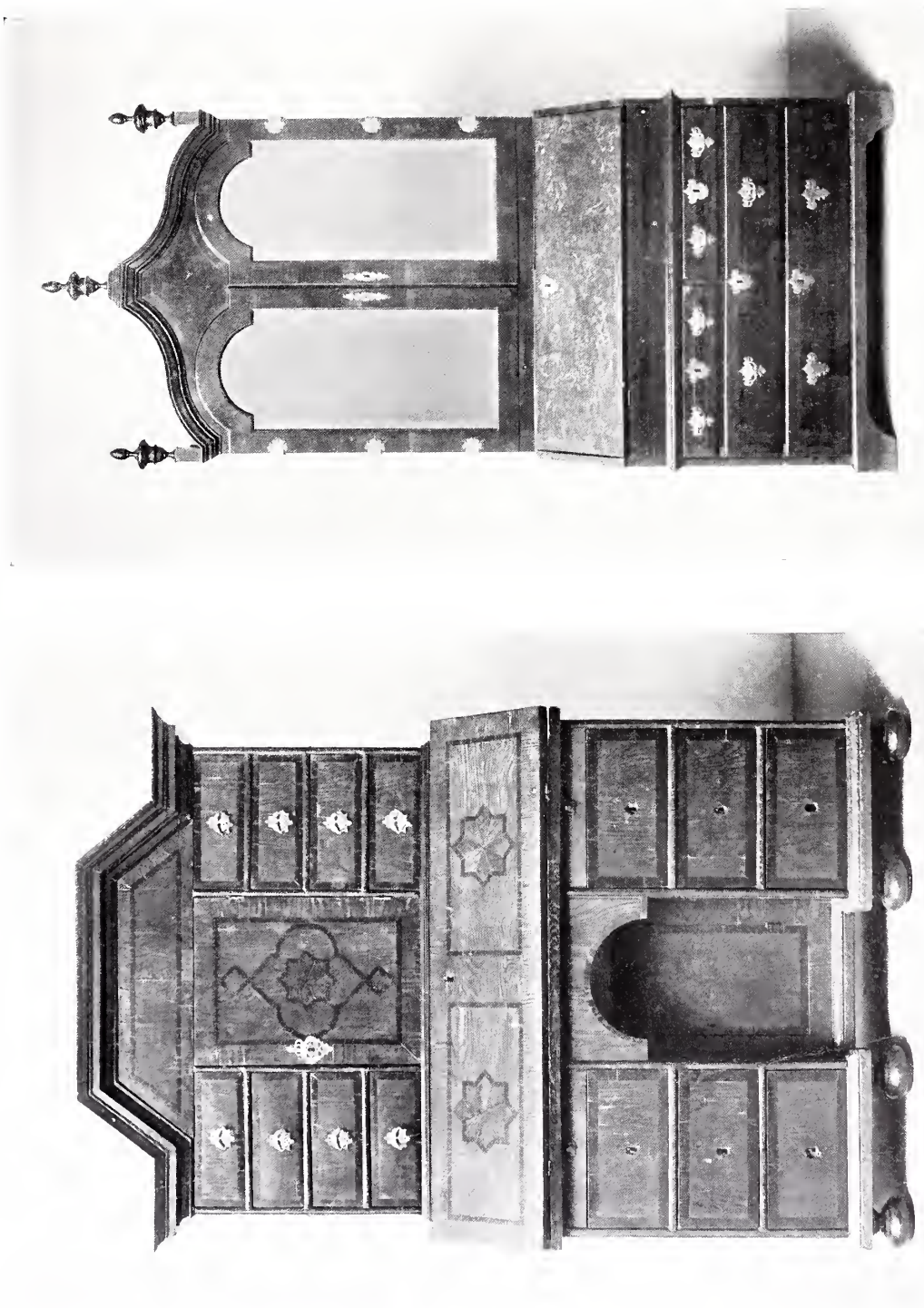
Furu och ek, fanér af ek och valnöt, fötterna af björk; höjd 2,08 m. N. M. 45754.

42.

SKÅP, 1700-talets förra del.

Furu, faneradt med alrot, beslag af försilfrad brons; höjd: 2,385 m. N. M. 105983.

44.

SKÅP, 1700-talets början.

43. Ek, faineradt med alm och plommonträ; höjd: 1,75 m. N. M. 37783.

44. Ek med fanér af valnöt och å klaffen alrot; dörrarna med spegelglas; höjd: 2,325 m. N. M. 114901.

45.

46.

BYRÅAR, 1700-talets förra del.

45. Furu med fanér af alrot och björk, mässingbeslag; höjd: 1,04 m. N. M. 89916.

46. Furu, fanérad med björk, mässingsbeslag; höjd: 0,755 m. N. M. 93972.

47.

48.

SPELBORD, 1700-talets förra del.

47. Ek, jakarandafanér; höjd: 0,77 m. N. M. 94438.

48. Furu, valnötsfanér; höjd: 0,77 m. N. M. 104717.

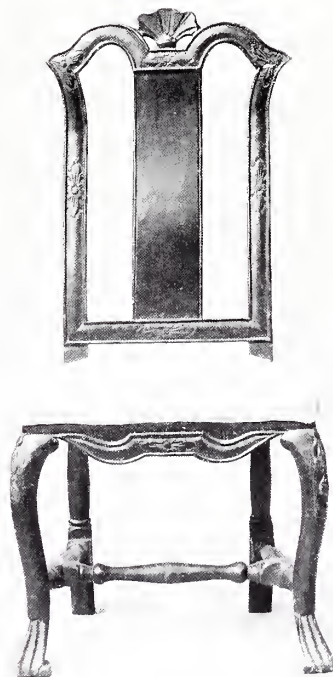
49.

50.

51.

52.

STOLAR, 1700-talets förra del.

49. Valnöt, stämplad E. T.; höjd: 1,04 m. N. M. 104415. 50. Ask, höjd: 1,005 m. N. M. 111666.
 51. Björk, valnötsfärg; höjd: 1,08 m. N. M. 104427. 52. Björk, mahognyfärg; höjd: 1,12 m. N. M. 44723.

53.

SOFFA, 1750-talet.

Björk, skulpterad, förgylt; klädsel af "tapiserie de Beauvais"; höjd: 1.195 m. N. M. 1916.

54.

LÄNSTOL, 1750-talet.

Björk, skulpterad, förgylld; klädsel af "tapisserie de Beauvais"; höjd: 1,02 m. N. M. 19116.

55.

56.

57.

58.

LÄNSTOLAR och TABURETTER, 1750-talet.

Björk, skulpterad, förgylld; klädsel af "tapisserie de Beauvais";
55—56: höjd: 1,02 m. 57—58: höjd: 0,48 m. N. M. 19116.

59.

LÄNSTOL, 1750—60-talet.

Rödbok, skulpterad, förgylld; höjd: 1.21 m. N. M. 34394.

60.

61.

62.

63.

LÄNSTOLAR och STOLAR, 1750—60-talet.

60. Rödbok, förgylld; höjd: 0,99 m. N. M. 72313. 61. Björk, hvitmålad; höjd: 1,02 m. N. M. 44021.
 62. Björk, hvitmålad; höjd: 0,93 m. N. M. 116737. 63. Björk, hvitmålad; höjd: 0,949 m. N. M. 114644.

64.

65.

66.

67.

LÄNSTOLAR, 1750–60-talet.

64. Valnöt, signerad FRC. REUZE; höjd: 0,918 m. N. M. 110481. 65. Bok, signerad FRC. REUZE; höjd: 1,03 m. N. M. 104426. 66. Björk, höjd: 1,105 m. N. M. 104420. 67. Björk, höjd: 0,985 m. N. M. 104424.

68.

69.

70.

71.

LÄNSTOL och STOLAR, 1750—60-talet.

68. Björk, målad i gult; höjd: 0,985 m. N. M. 110077. 69. Björk, målad i ljusrödt, skinnklädsel; höjd: 0,982 m. N. M. 113453. 70. Björk, målad i blågrönt; höjd: 1 m. N. M. 92055. 71. Björk, målad i hvitt, skinnklädsel; höjd: 1,01 m. N. M. 100711.

72.

74.

73.

75.

LÄNSTOLAR med TABURETT samt SOFFA, 1750—60-talet.

72—73. Björk, hvitmålade; höjd: 1,19 m. N. M. 107156. 74. Björk, hvitmålad; höjd: 0,49 m. N. M. 107156.

75. Furu och björk, hvitmålad; höjd: 0,82 m. N. M. 100893.

76.

SKÅP, 1760-talet.

Fanér: jakaranda och buxbom m. m.; skulpterade, förgyllda ornament af furu, bronsbeslag; glasdörrar;
höjd: 2,46 m. N. M. 74595.

77.

78.

BYRÅAR, 1750—60-talet.

77. Fanér: jakaranda och lönn; bronsbeslag; marmorskifva; af C. L. Neijbert, Stockholm; höjd: 0,85 m. N. M. 47799.

78. Fanér: jakaranda, valnöt m. m.; bronsbeslag; marmorskifva; af M. Engström, Stockholm; höjd: 0,83 m. N. M. 46524.

79.

80.

BYRÅAR, 1760-talet.

79. Fanér: valnöt, jakaranda, plommonträ; bronsbeslag; grå marmorskifva; höjd: 0.83 m. N. M. 15751.

80. Fanér: jakaranda m. m.; bronsbeslag; grågrön marmorskifva; höjd: 0.841 m. N. M. 111211.

81.

82.

BYRÅAR, 1760-talet.

81. Fanér: jakaranda, plommonträ; bronsbeslag; skifva af trä; af Chr. Linning, Stockholm; höjd: 0,845 m. N. M. 34690.

82. Fanér: jakaranda, lönn; bronsbeslag; marmorskifva; af Lars Nordin, Stockholm; höjd: 0,825 m. N. M. 111759.

83.

84.

SEKRETÄR och BYRÅ, 1750–60-talet.

83. Fanér: jakaranda, plommonträ, valnöt, lönn; bronsbeslag; höjd: 1,09 m. N. M. 58536.

84. Fanér: jakaranda, buxbom; bronsbeslag; brun marmorskifva; af J. H. Reimers, Stockholm; höjd: 0,8 m.
N. M. 113447.

85.

SKRIFBORD, 1760-talet.

Fanér: jakaranda, buxbom, rosenträ; bronsbeslag; af Lars Nordin, Stockholm; höjd: 1,04 m. N. M. 47416.

86.

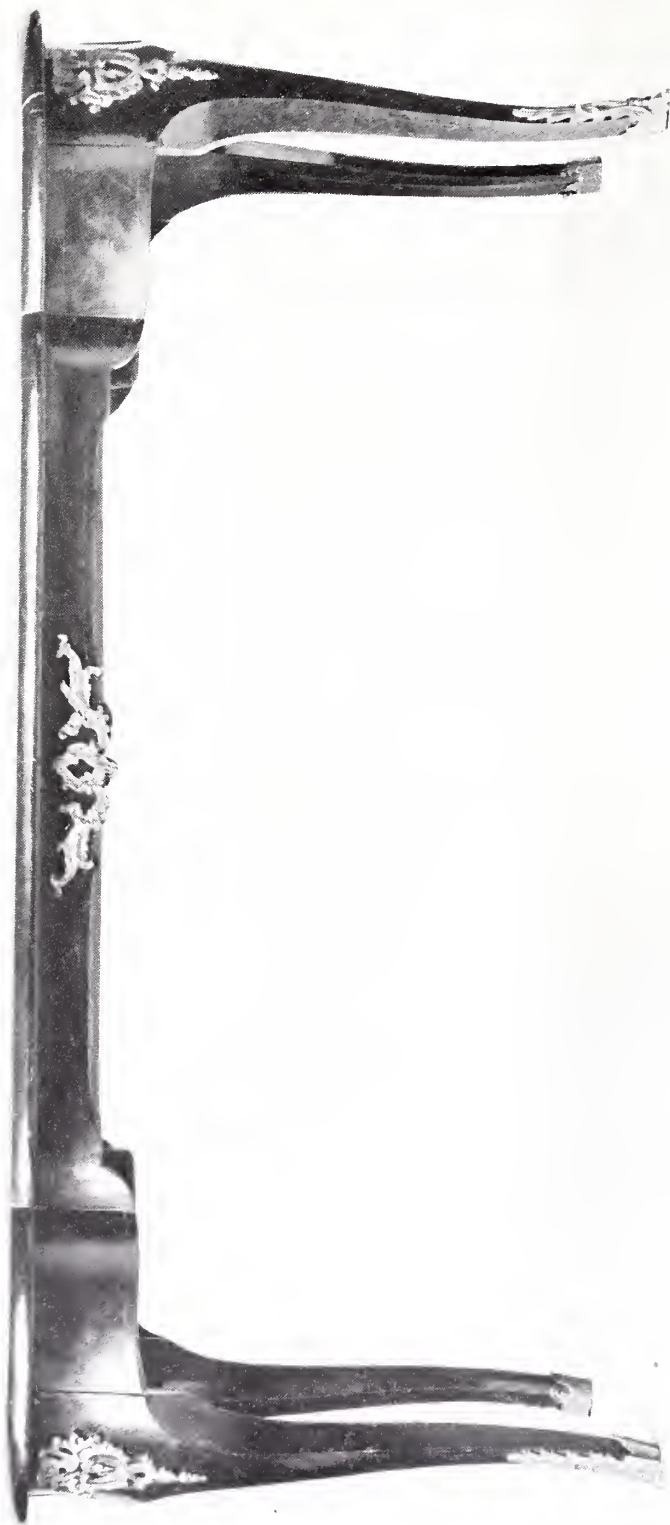

87.

SEKRETAR och SPELBORD, 1760-talet.

86. Fanér: valnöt, jakaranda, plommonträ; bronsbeslag; af Per Gyllenberg, Stockholm; höjd: 1,14 m. N. M. 43599.

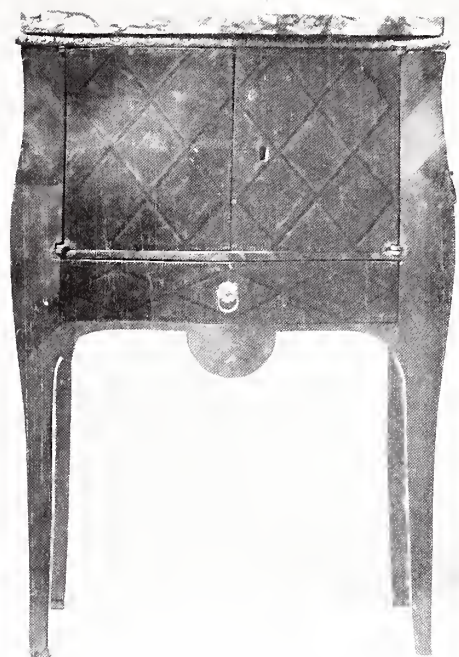
87. Fanér: masur, körsbärsträ m. m.; bronsbeslag; af C. L. Neijbert, Stockholm; höjd: 0,75 m. N. M. 89610.

88.

BORD, 1750-talet.

Fanér: jakaranda; bronsbeslag; höjd: 0,65 m. N. M. 105177.

90.

91.

89.

VÄGGBORD och KOMMODER, 1750—60-talet.

89. Fanér: valnöt; bronsbeslag; höjd: 0,727 m. N. M. 81798.

90. Fanér: plommonträ, jakaranda; spräcklig marmorskifva; höjd: 0,79 m. N. M. 56633.

91. Fanér: mahogny; bronsbeslag; grågrön marmorskifva; höjd: 0,78 m. N. M. 74597.

93.

92.

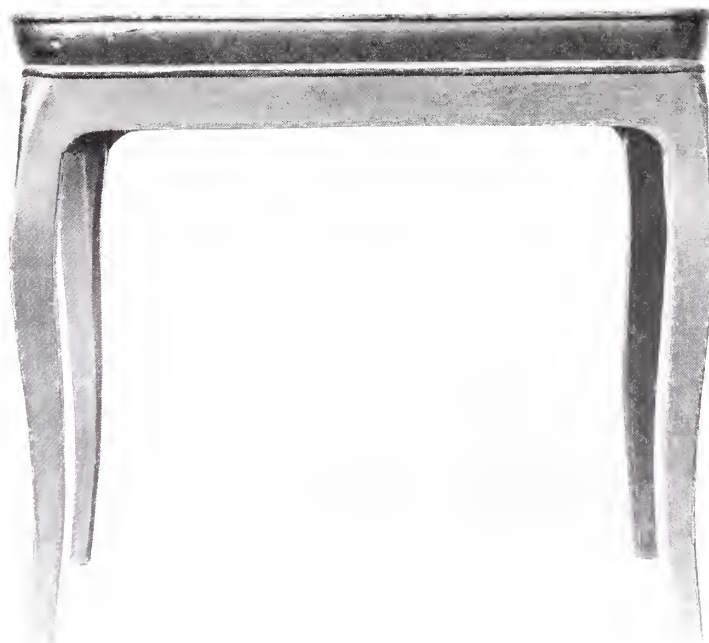
TOILETTE-BORD, 1763.

92. Bordet, af Johan Niklas Eckstein, Stockholm, 1763; fäneradt; höjd: 0,765 m.

93. Skifvan, fänerad och inlagd; längd: 1 m. N. M. 34400.

95.

94.

BORD, 1750—60-talet.

94. Bordställningen af björk, brunmålad; höjd: 0,77 m.

95. Skifvan af fajans, blå och hvit, Rörstrand; längd: 0,89 m. N. M. 86151.

96.

97.

98.

KONSOLBORD, 1750 60-talet.

96. Furu och björk, förgylld; höjd: 0,75 m. N. M. 48637. 97. Furu och björk, förgylld; hvit marmorskifva; höjd: 0,777 m. N. M. 34591. 98. Furu och björk, förgylld, med Meijerfeltska vapnet; grågrön marmorskifva; höjd: 0,805 m. N. M. 77862.

99.

100.

SPEGLAR, 1760-talet.

99. Ram af förgylld furu, gips och glas; hallstämplad 1761; höjd: 1,52 m. N. M. 46585.

100. Ram af förgylld furu, gips och glas; höjd: 1,54 m. N. M. 32302.

101.

SPEGEL, 1760-talet.

Ram af förgylld furu, gips och spegelglas; höjd: 2,13 m. N. M. 34497.

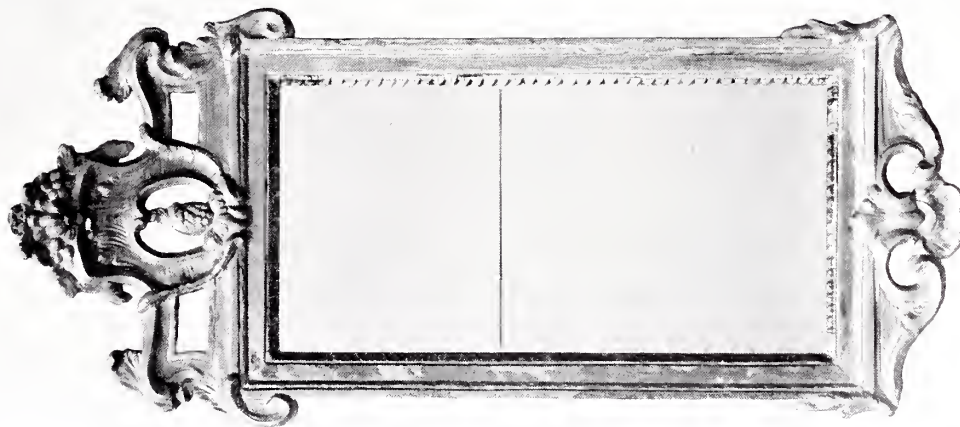
102.

SPEGEL, 1760-talet.

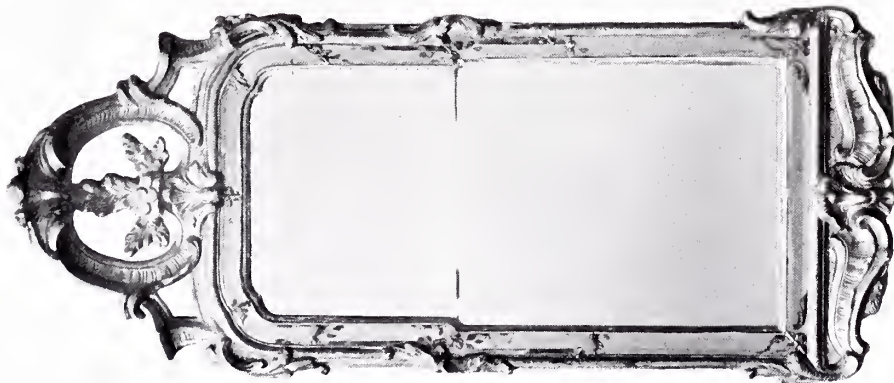
Ram af furu, björk och glas; höjd: 1,68 m. N. M. 74601.

104.

105.

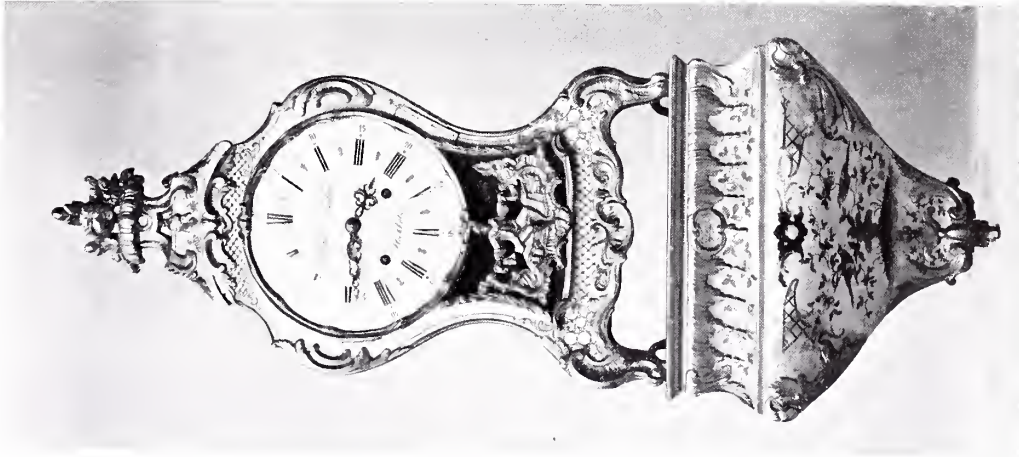
103.

SPEGLAR, 1770-talet

103. Furu och gips, förgylld, sign. N. M. — Stockholms Hallstämpel 1770; höjd: 0,95 m. N. M. 41916.

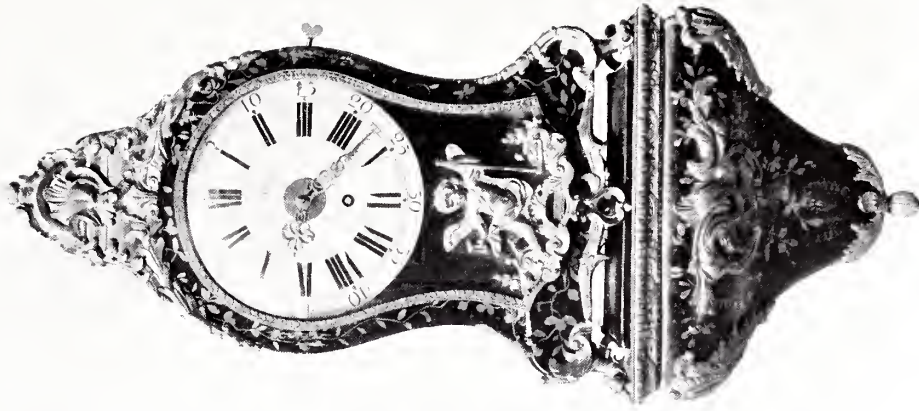
104. Furu och gips, förgylld, Stockholms Hallstämpel 1775; höjd: 0,67 m. N. M. 97211.

105. Furu och gips, förgylld, Stockholms Hallstämpel 1776 (78); höjd: 0,98 m. N. M. 116425.

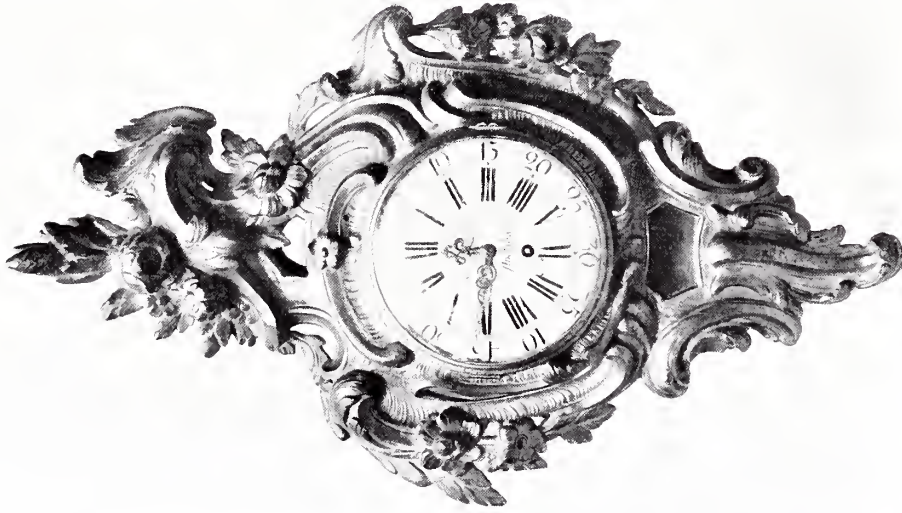

106.

106. Foder af furu, i hvitt med dekoration i färger och förgyllning; bronsbeslag; af Petter Malm, Stockholm; höjd: 1,155 m. N. M. 46592.
 107. Foder af furu, i sköldpaddsfärg med ornament i förgyllning; bronsbeslag; af Nils Berg, Stockholm; höjd: 0,757 m. N. M. 34371.
 108. Furu, förgyllt; af Erik Lindgren, Stockholm; höjd: 0,84 m. N. M. 34546.

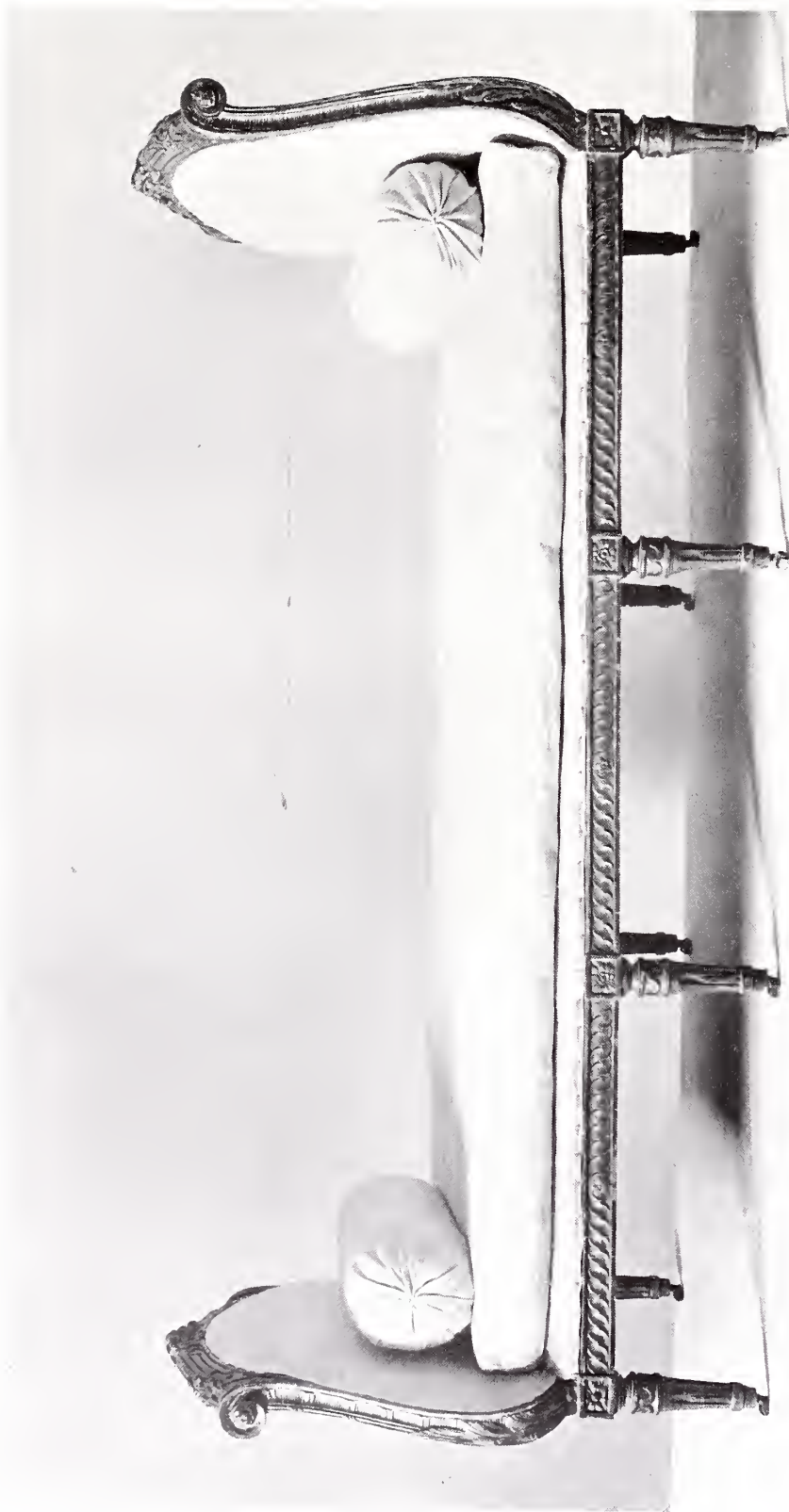

107.

108.

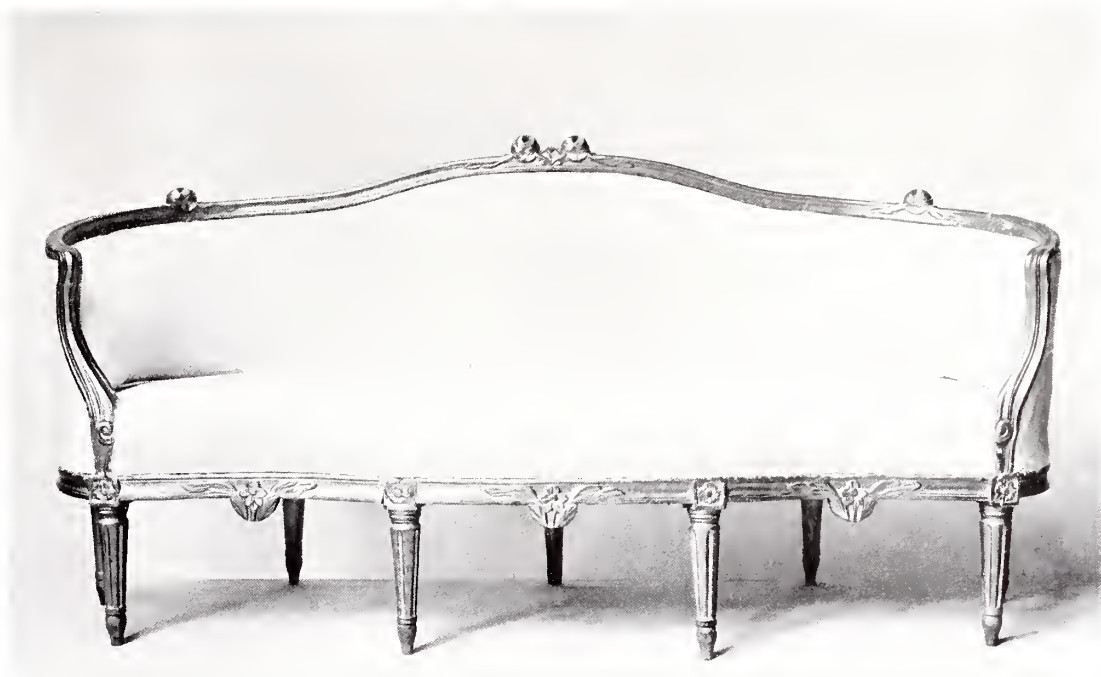
VÄGGUR, 1760-talet.

109.

HVILSÄNG, 1770-talet.

Björk, förgylld; tillhört prinsessan Sofia Albertina; höjd: 1,09. m. N. M. 94273.

110.

111.

112.

SOFFA och STOLAR, 1770—80-talet.

110. Björk och furu, färgyllad; höjd: 0,78 m. N. M. 74611. 111. Björk, färgyllad; höjd: 0,905 m. N. M. 74611.
 112. Björk, hvitmålad; höjd: 0,895 m. N. M. 116750.

113.

114.

115.

116.

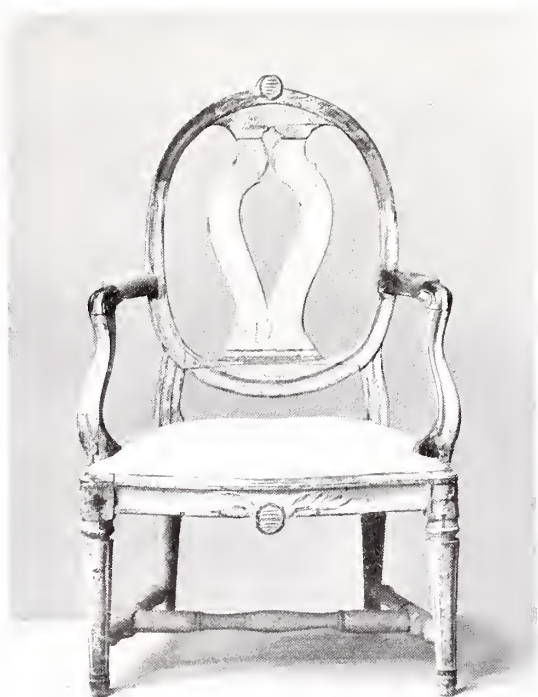
STOLAR, 1770—80-talet.

113. Björk, målad i blått; höjd: 0,99 m. N. M. 104937.

114. Björk, hvitmålad; höjd: 0,948 m. N. M. 96732.

115. Björk, målad i gult; höjd: 0,974 m. N. M. 106865.

116. Björk, hvitmålad; höjd: 0,95 m. N. M. 99281.

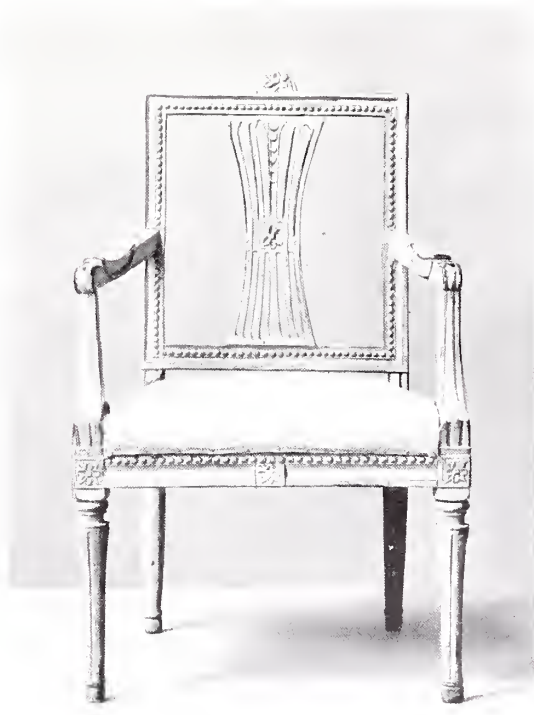
117.

118.

119.

120.

STOLAR, 1770 –80-talet.

117. Björk, målad i jakarandafärg; höjd: 0,95 m. N. M. 110574. 118. Björk, målad i jakarandafärg; höjd: 0,916 m. N. M. 105015. 119. Björk, hvitmålad; höjd: 0,82 m. N. M. 112608. 120. Björk, hvitmålad; höjd: 0,94 m. N. M. 112260.

121.

122.

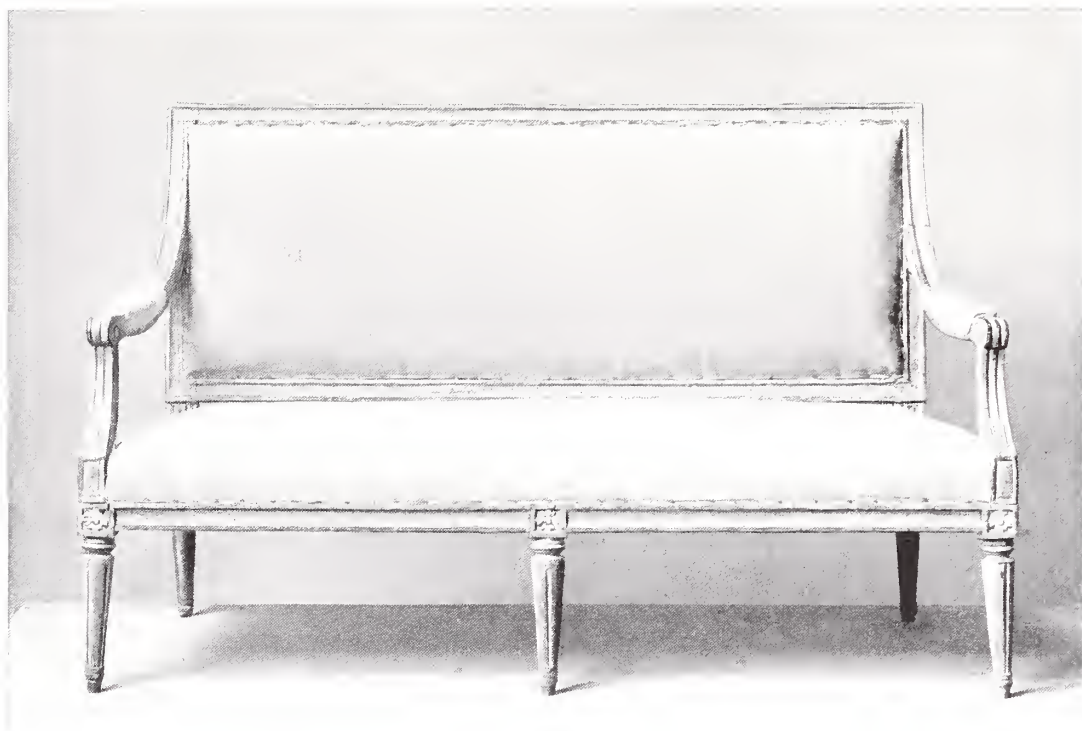
123.

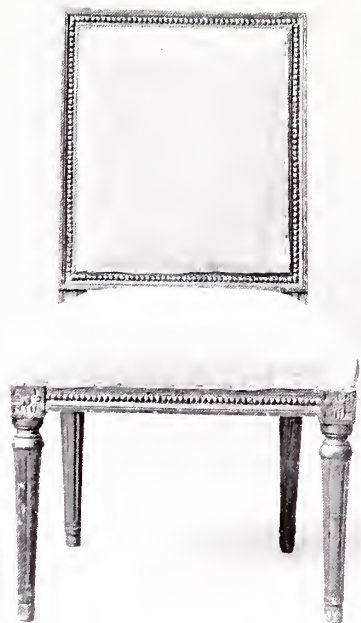
124.

LÄNSTOLAR och STOL, 1780—90-talet.

121. Björk, förgylld; höjd: 0,936 m. N. M. 113041. 122. Björk, målad i mahognyfärg; höjd: 1,028 m. N. M. 107575.
 123. Björk, hvitmålad; höjd: 0,908 m. N. M. 110075. 124. Björk, hvitmålad; höjd: 0,90 m. N. M. 116749.

125.

126.

127.

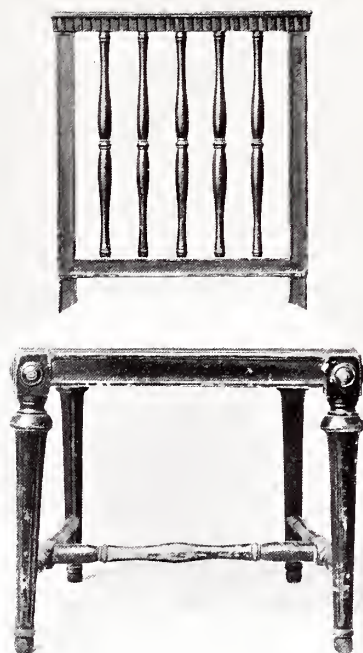
SOFFA och STOLAR, 1780—90-talet.

125. Björk, hvitmålad; höjd: 0,94 m. N. M. 110839.

126. Björk, förgyllt; höjd: 0,87 m. N. M. 72314. 127. Björk, målad i mahognyfärg; höjd: 0,845 m. N. M. 104422.

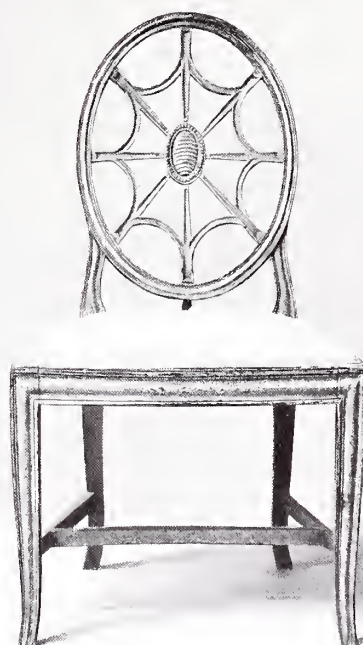
128.

129.

130.

131.

STOLAR, 1790--1810.

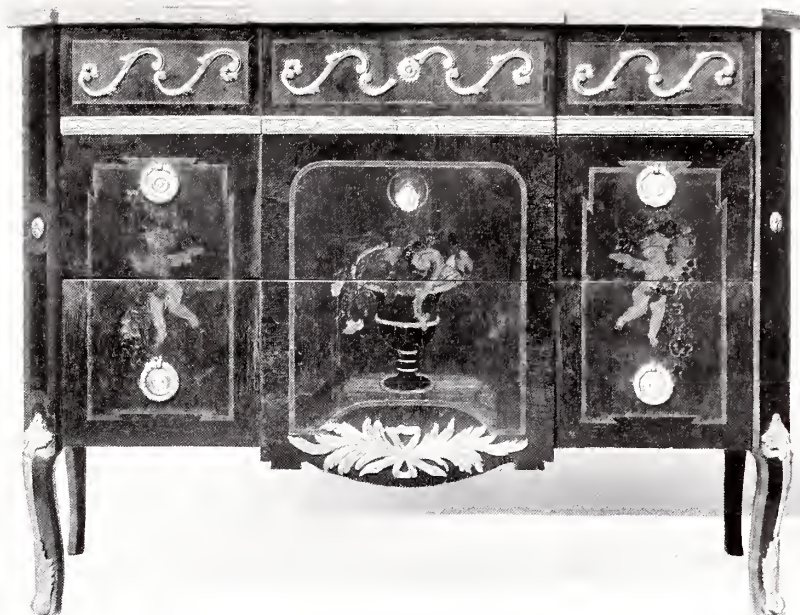
128. Valnöt, rotting; höjd: 0,875 m. N. M. 112168. 129. Al, målad i mahognyfärg; höjd: 0,86 m. N. M. 82409.
 130. Mahogny; höjd: 0,895 m. N. M. 104964. 131. Björk, vitmålad; höjd: 0,90 m. N. M. 42029.

132.

BYRÅ, daterad 1779.

Fanér: björk, bok, lönn m. m.; bronsbeslag, skifva af hvit marmor; af Georg Haupt, Stockholm, 1779:
höjd: 0,83 m. N. M. 47445.

133.

134.

BYRÅAR, 1770-talet.

133. Fanér: jakaranda, lönn, rosenträ; bronsbeslag; skifva af grå marmor; höjd: 0,87 m. N. M. 46576.
 134. Fanér: ljus valnöt, jakaranda, lönn; bronsbeslag; skifva af grå marmor; af Jonas Hultsten, Stockholm; höjd: 0,87 m. N. M. 56632.

135.

136.

BYRÅAR, 1780-talet.

135. Fanér: jakaranda, plommonträ m. m.; bronsbeslag, skifva af grågrön marmor; af Jonas Hultsten, Stockholm; höjd: 0,873 m. N. M. 49937.

136. Fanér: jakaranda, valnöt, ebenholts m. m.; bronsbeslag, skifva af grå marmor; höjd: 0,87 m. N. M. 48644.

137.

BYRÅ, 1780-talet.

Fanér: poppel, jakaranda, lönn m. m.; bronsbeslag, skifva af grårod marmor; höjd: 0,83 m. N. M. 48643.

138.

SEKRETÄR, daterad 1780.

Fanér: björk, lönn, bok m. m.; bronsbeslag, skifva af grå marmor; af Georg Haupt, Stockholm, 1780;
höjd: 1,23 m. N. M. 34397.

139.

SEKRETÄR, 1780—90-talet.

Fanér: poppel, jakaranda, lönn m. m.; bronsbeslag, handtagen med emalj; höjd: 1,20 m. N. M. 34370.

140.

DOKUMENTSKÅP, 1780-talet.

Fanér: valnöt, jakaranda; bronsbeslag; höjd: 1,59 m. N. M. 93042.

141.

SEKRETÄR, 1790-talet.

Fanér; mahogny; mässingslister och beslag; skifva af grågrön marmor; höjd: 1,25 m. N. M. 93288.

142.

SKRIFBYRÅ, daterad 1792.

Fanér: mahogny; mässingslister och beslag; af Gottlieb Iwersson, Stockholm, 1792; höjd: 1,145 m.

N. M. 105516.

143.

144.

BYRÅ och SKRIFBORD, 1790-talet.

143. Fanér: mahogny; mässingsbeslag; hvit marmorskifva; af Carl Tolfström, Stockholm, 1794; höjd: 0,92 m.

N. M. 94245.

144. Fanér: mahogny; mässingsbeslag; skifva klädd med skinn; höjd: 0,805 m. N. M. 93292.

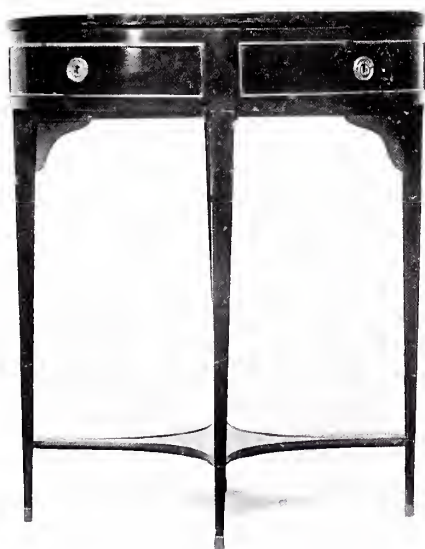
145.

SKRIFBORD, 1800—1810.

Mahogny, mässingsbeslag; af Gottlieb Iwersson, Stockholm; höjd: 1,19 m. N. M. 79259.

146.

147.

148.

TOALETTBORD, 1780-talet; BORD, 1790-talet.

146. Fanér: jakaranda, lönn m. m.; bronsbeslag höjd: 0,78 m. N. M. 49938. 147. Mahogny, mässingsbeslag; höjd: 0,73 m. N. M. 93872.
148. Mahogny, mässingsbeslag; af Anders Lundelius, Stockholm, 1792; höjd: 0,76 m. N. M. 85717.

149.

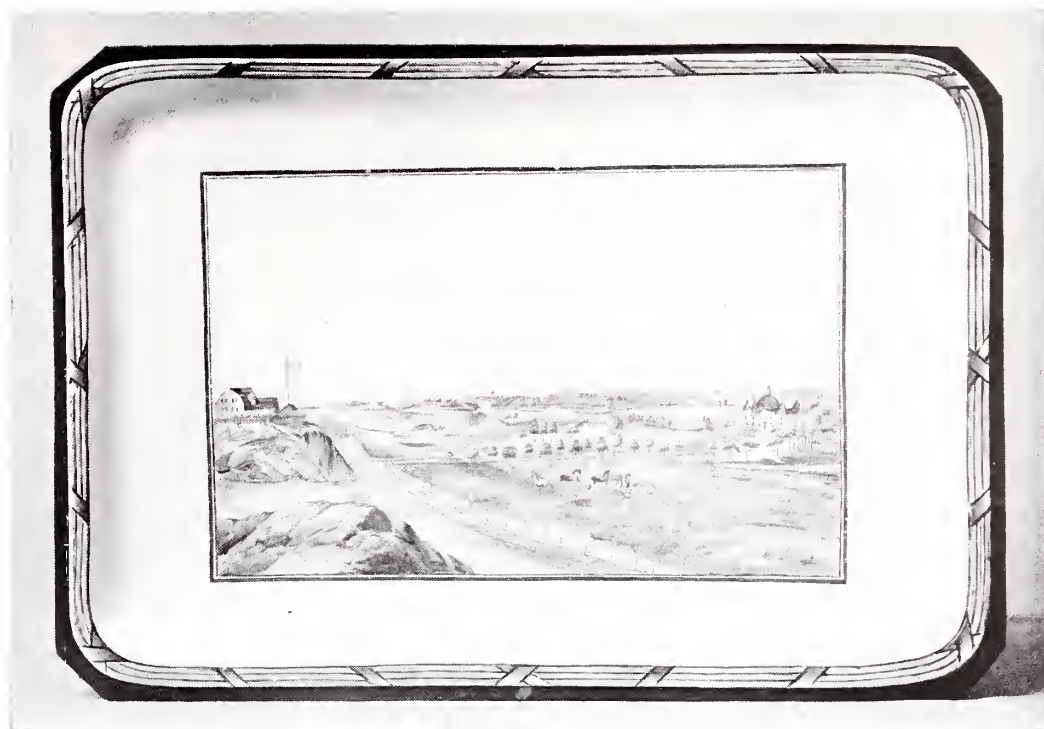
150.

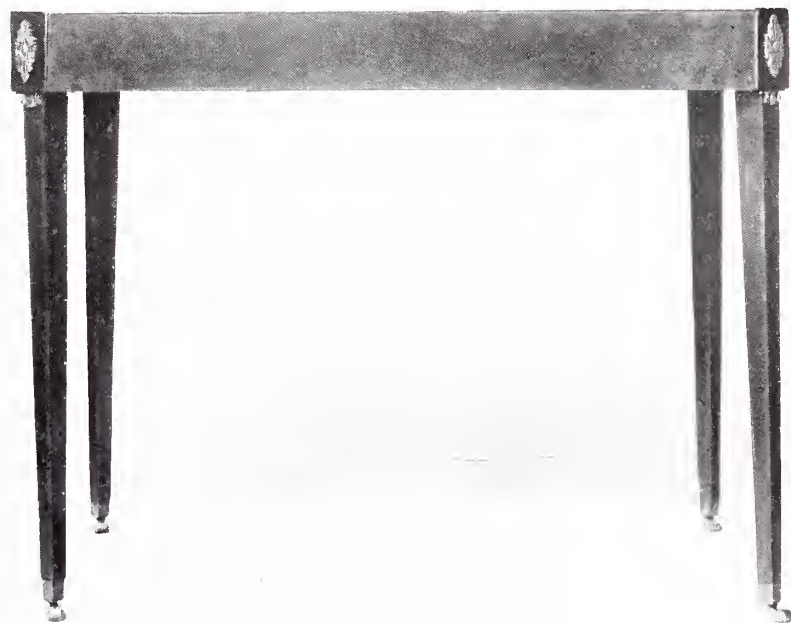
151.

SYBORD och BLOMSTERBORD, 1790–1810.

149. Mahogny, mörk; höjd: 0,775 m. N. M. 86861. 150. Mahogny, ljus; mässingsgaller; höjd: 0,75 m. N. M. 81748.
151. Mahogny, mörk; höjd: 0,805 m. N. M. 79266.

153.

152.

BORD, 1790-talet.

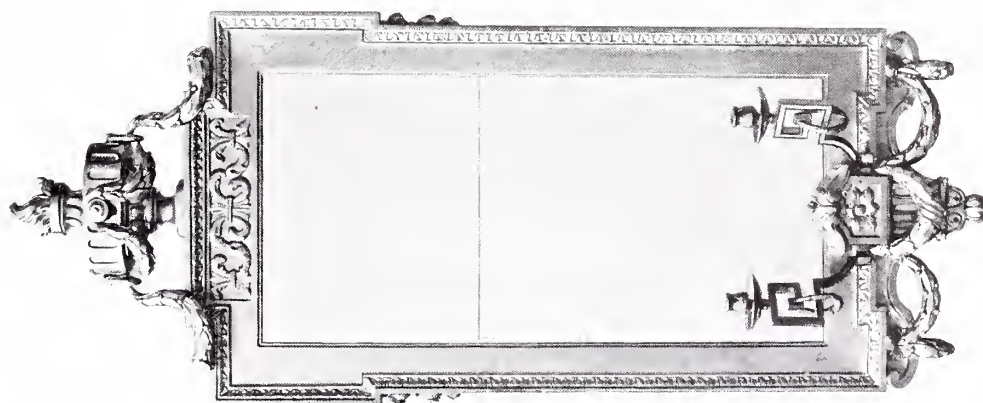
152. Ställning af mahogny med bronsbeslag; höjd: 0,725 m. N. M. 34376.
153. Skifva af fajans, med målad dekor. i sepia; Rörstrand; längd: 0,92 m.

154.

SPEGEL, 1770—80-talet.

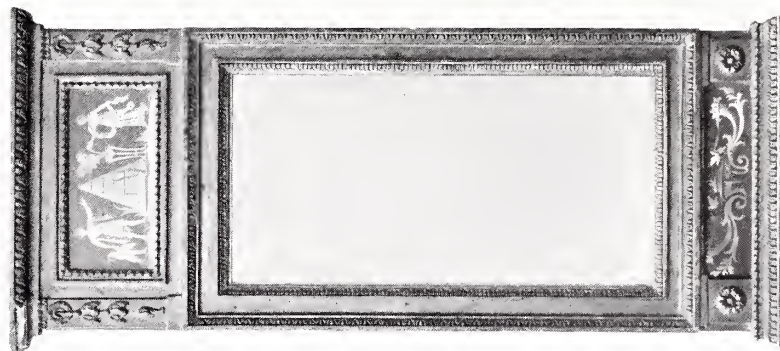
Ram af furu, förgylld; höjd: 2 m. N. M. 34552.

155.

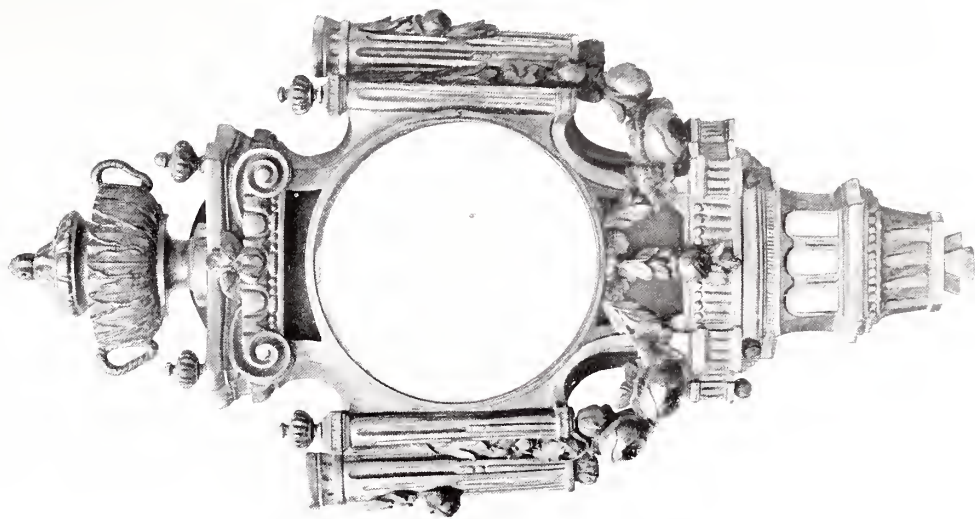
156.

157.

SPEGLAR, 1770—1810.

155. Ram af furu, förgylld; ljusarmar af brons; hallstämplad 1770; höjd: 1,43 m. N. M. 73127. 156. Ram af furu, förgylld; hallstämplad 1787; höjd: 1,63 m. N. M. 116766. 157. Ram af furu, förgylld; hallstämplad 1802; höjd: 1,09 m. N. M. 65160.

159.

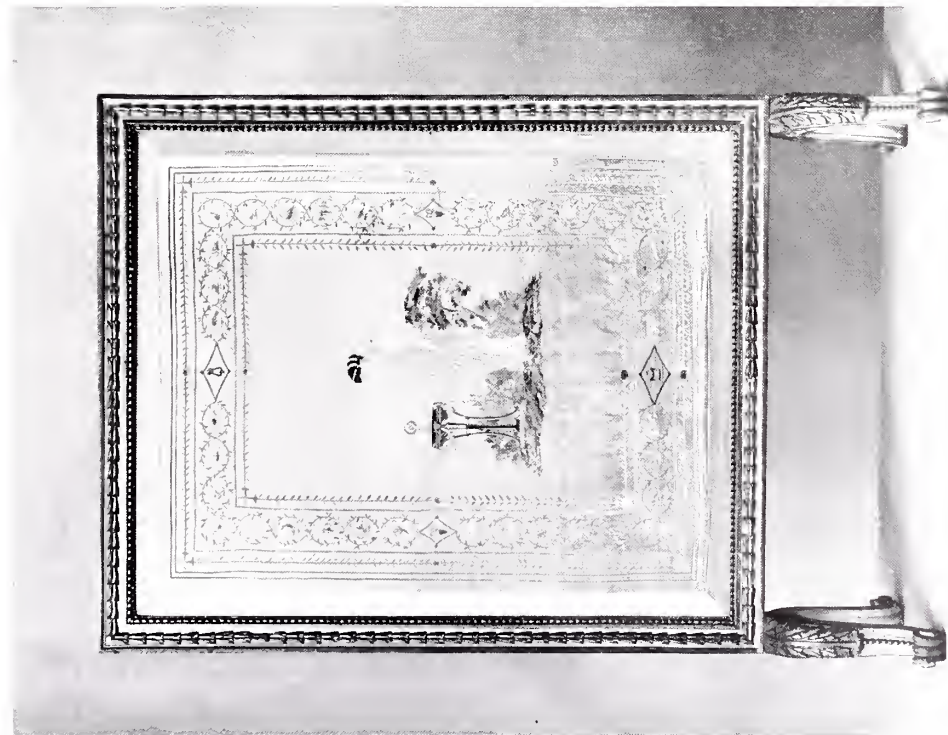
SPEGELLAMPETT och URFODER, 1780-talet.

158. Ram af furu, förgylld; ljusarmar af mässing; höjd: 0,84 m. N. M. 34507.

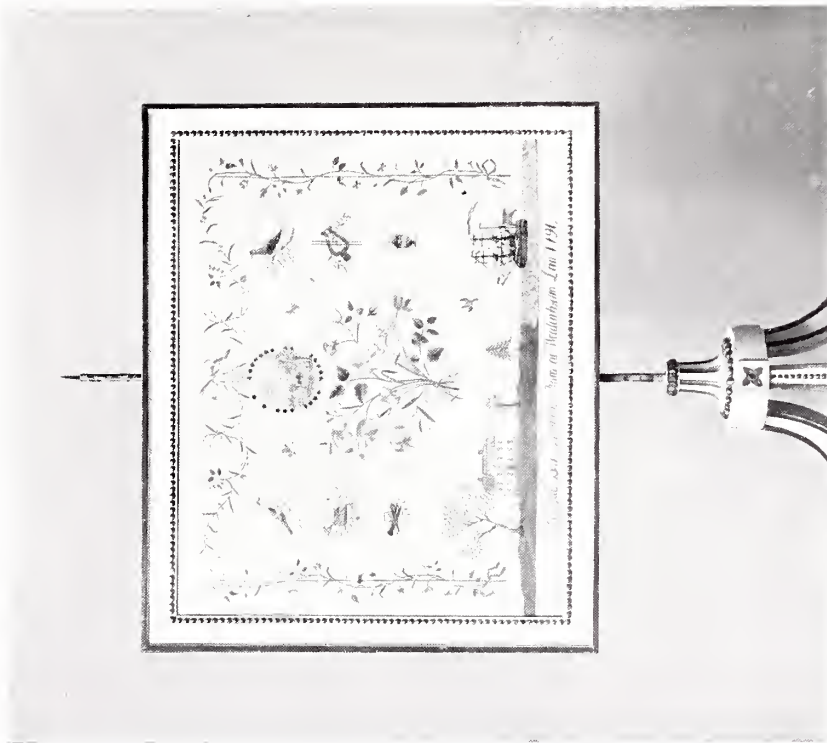
159. Af furu, förgylld; höjd: 0,995 m. N. M. 34551.

158.

160.

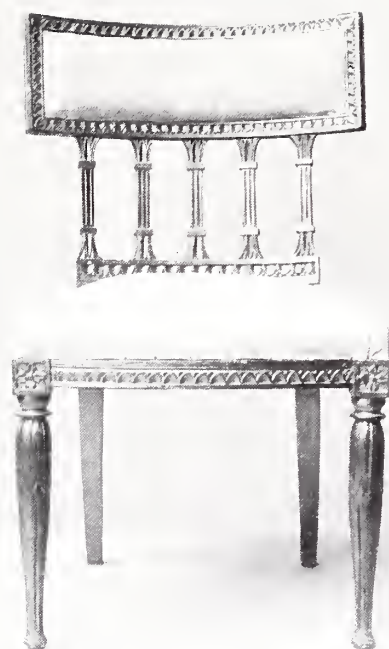
161.

ELDSKÄRMAR, 1780—90-talet.

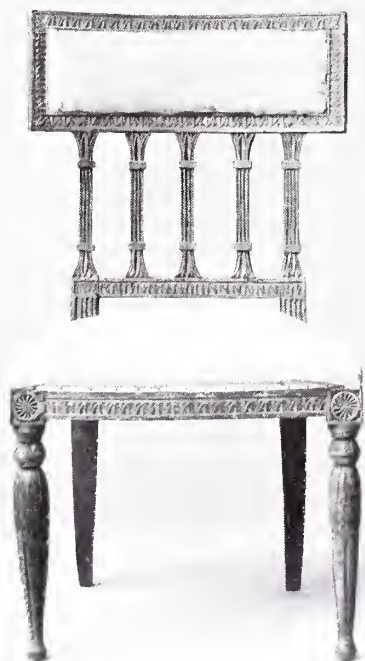
160. Ställning af furu, hvitlackerad och förgyllid, broderi på hvitt siden i flera färger; höjd: 1,167 m. N. M. 42078.
161. Ställning af furu, hvitmålad och förgyllid, broderi på hvitt siden i flera färger; dat. 1791; höjd: 1,245 m. N. M. 75711.

162.

163.

164.

165.

STOLAR, 1800-talets början.

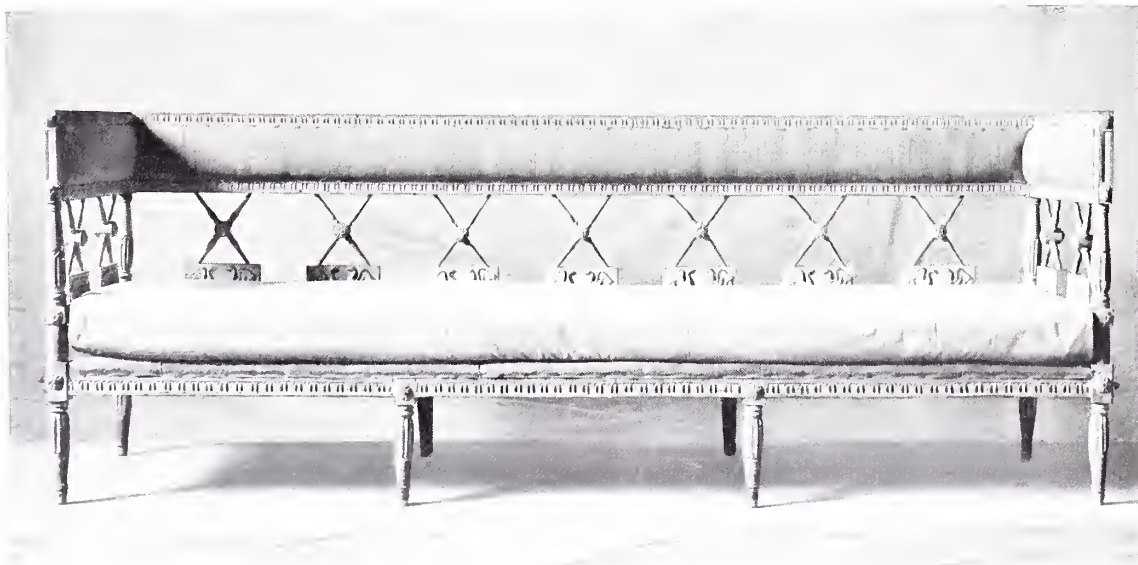
162. Björk, hvitmålad; af Erik Öhrmark, Stockholm; höjd: 0,885 m. N. M. 115673. 163. Björk, förgylld; höjd: 0,85 m. N. M. 35001. 164. Alm, hvitmålad; höjd: 0,87 N. M. 18462. 165. Björk, hvitmålad; höjd: 0,86 m. N. M. 116759.

166.

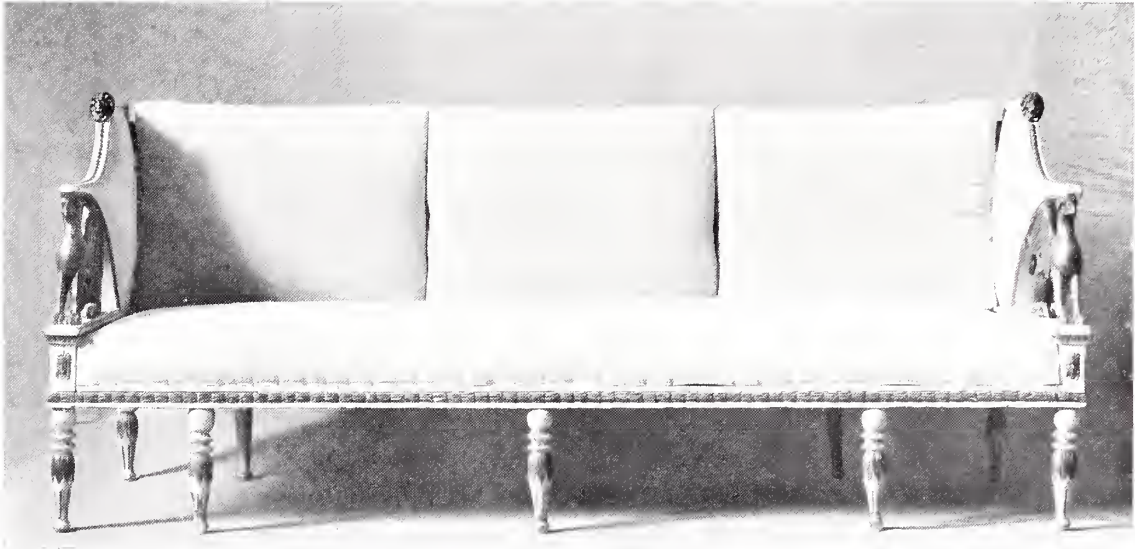
167.

168.

STOLAR och SOFFA, 1800-talets början.

166. Björk, hvitmålad; höjd: 0,88 m. N. M. 69111. 167. Björk, hvitmålad; höjd: 0,86 m. N. M. 116756.
168. Björk och furu, hvitmålad; höjd: 0,893 m. N. M. 116755.

169.

170.

171.

SOFFA och LÄNSTÖLAR, 1800-talets början.

169. Björk, målad i hvitt och bronsgrönt; höjd: 0,92 m. N. M. 35684. 170. Björk, målad i hvitt och bronsgrönt; höjd: 0,84 m. N. M. 35684. 171. Björk, förgylld; höjd: 0,855 m. N. M. 71966.

172.

173.

174.

175.

LÄNSTOL och STOLAR, 1830—40-talet.

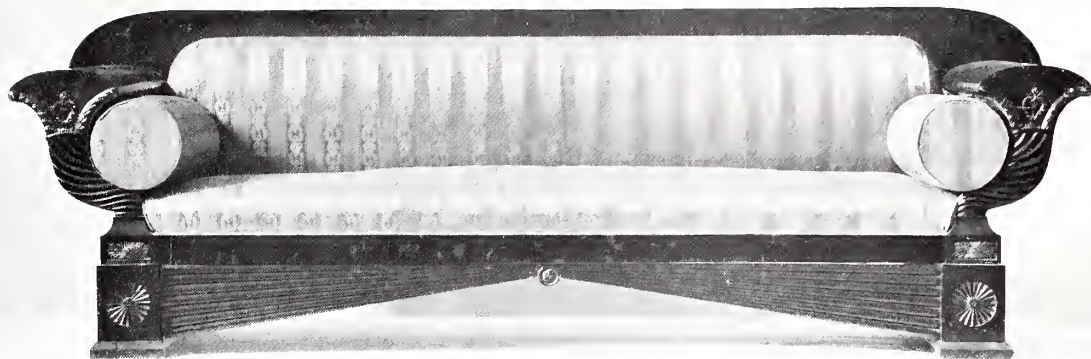
172. Mahogny, gul ylledamast; höjd: 0,929 m. N. M. 95994. 173. Mahogny, gul ylledamast; höjd: 0,877 m. N. M. 95994. 174. Mahogny, höjd: 0,84 m. N. M. 111885. 175. Mahogny, gult siden; höjd: 0,854 m. N. M. 111785.

176.

SOFFA, 1820-talet.

Mahognyfanér, ornament af förgylld furu, bronsbeslag; klädsel af siden; höjd: 1,07 m. N. M. 99208.

177.

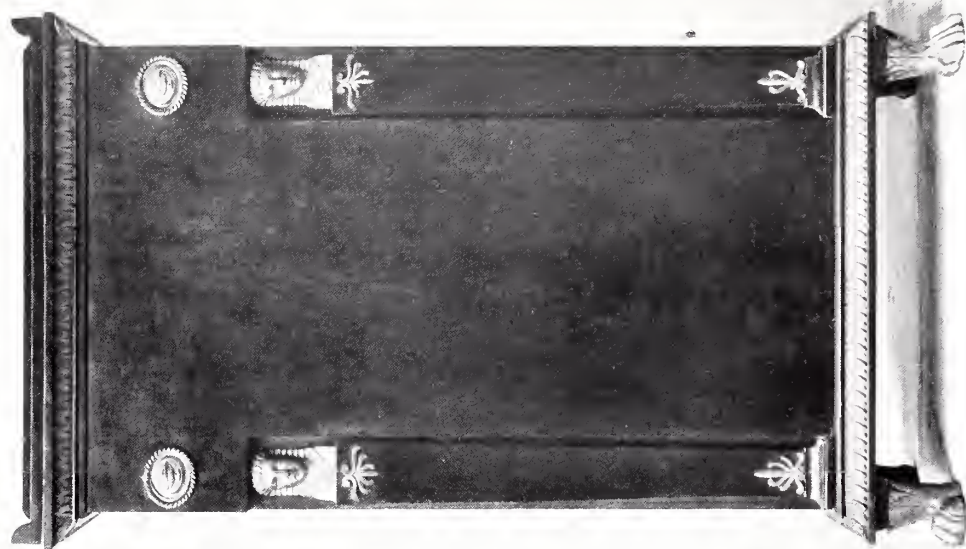
178.

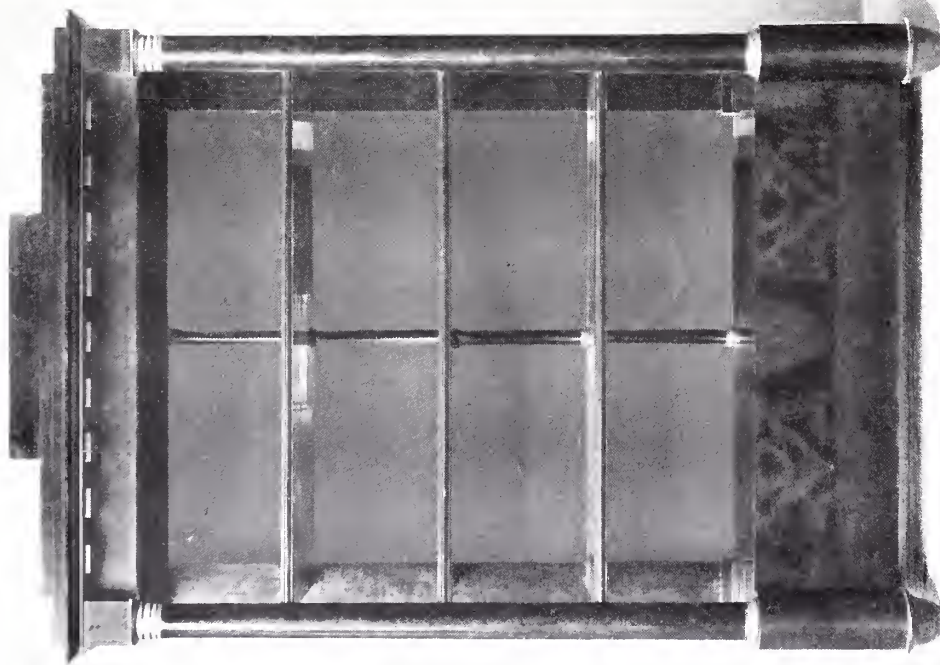
179.

SOFFOR. 1830—40-talet.

177. Mahogny, klädsel af gult siden; höjd: 0,935 m. N. M. 111785. 178. Mahogny, klädsel af gul ylledamast; höjd: 0,985 m. N. M. 95994. 179. Björk, inlagd med lönn; höjd: 1,08 m. N. M. 93876.

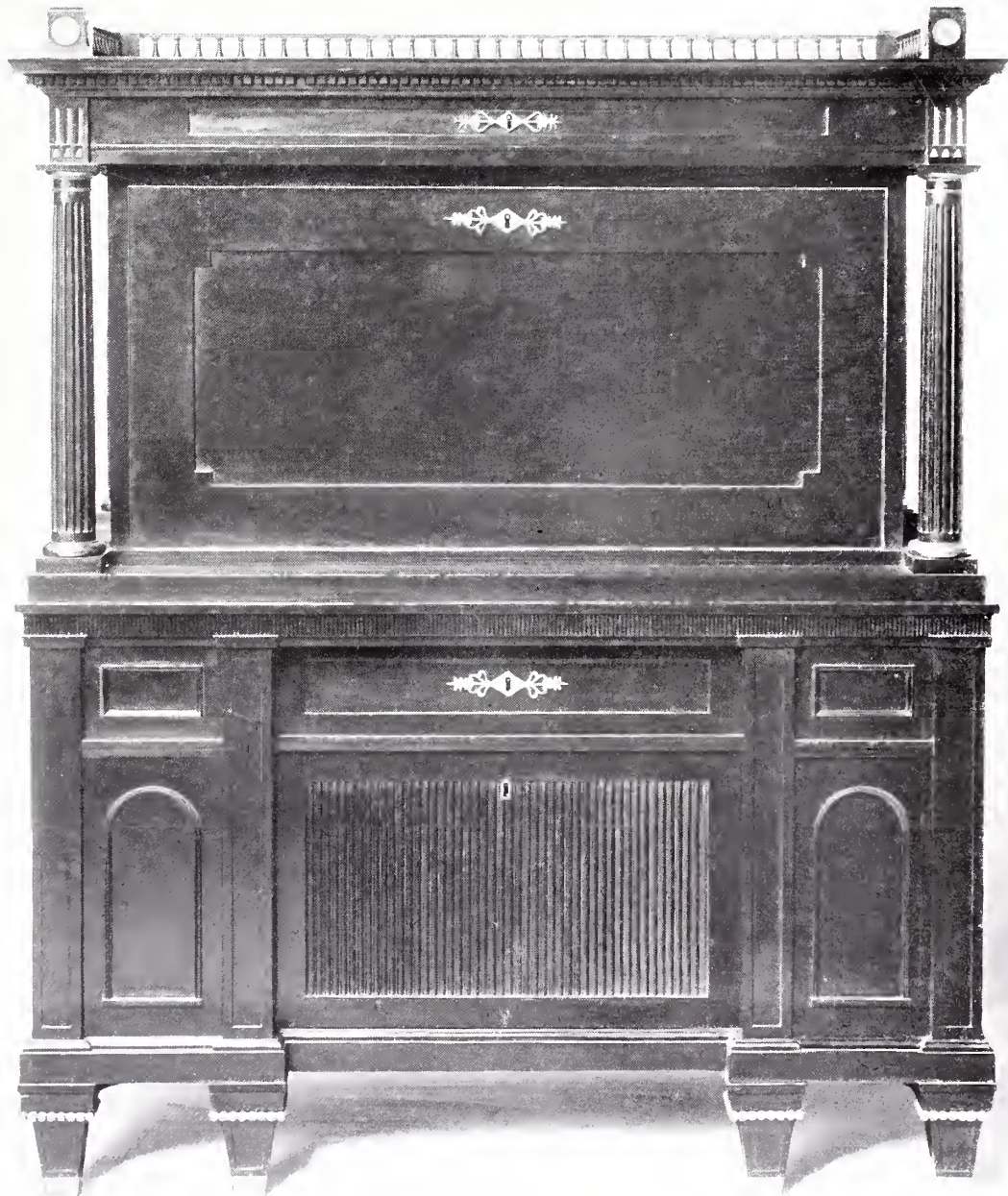
181.

180.

HYLLA och SEKRETÄR, 1810—20-talet.

180. Mahogny, bronsbeslag; höjd: 1,64 m. N. M. 77618. 181. Mahogny, förgyllt trä och bronsbeslag; höjd: 1,25 m. N. M. 94141.

182.

CHIFFONNIER, 1802.

Mahognyfaner, bronsbeslag; af J. L. Fårsmän, Stockholm, 1802; höjd: 1,403 m. N. M. 111035.

183.

SEKRETÄR, 1810-talet.

Mahognyfanér, pilastrar af hvit marmor, bronsbeslag; höjd: 1,59 m. N. M. 82614.

184.

SKRIFBORD, 1810-talet.

Mahognyfanér; pilastrar af hvid marmor; bronsbeslag; skifva klädd med svart skinn; höjd 1,47 m.

N. M. 95604.

185.

SEKRETÄR, 1810 – 20-talet.

Mahognyfanér, marmor, bronsbeslag; höjd: 1,96 m. N. M. 32163.

186.

CHIFFONNIER, 1810—20-talet.

Mahognyfanér, mässingsbeslag; af C. F. Ekström, Stockholm; höjd: 1,185 m. N. M. 89229.

187.

CHIFFONNIER, 1816.

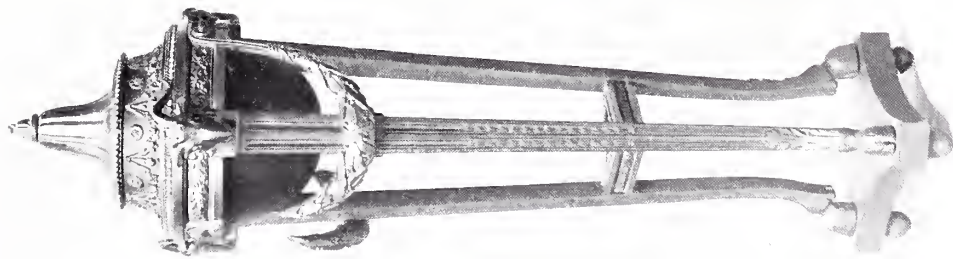
Mahognyfanér, inläggning af lönn; af I. A. Udbye, Stockholm, 1816; höjd: 1,35 m. N. M. 89228.

188.

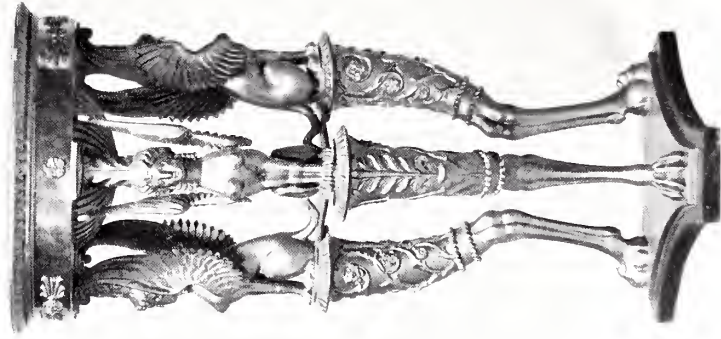
CHIFFONNIER, 1820—30-talet.

Mahognyfanér, bronsbeslag; höjd: 1,97 m. N. M. 17640.

189.

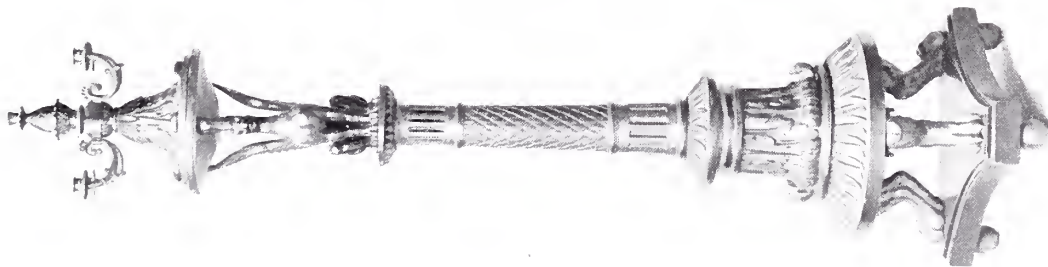
189. Furu och pastellage, förgylld; höjd: 1,14 m. N. M. 94181. 190. Björk och pastellage, förgylld; höjd: 0,72 m. N. M. 34917.

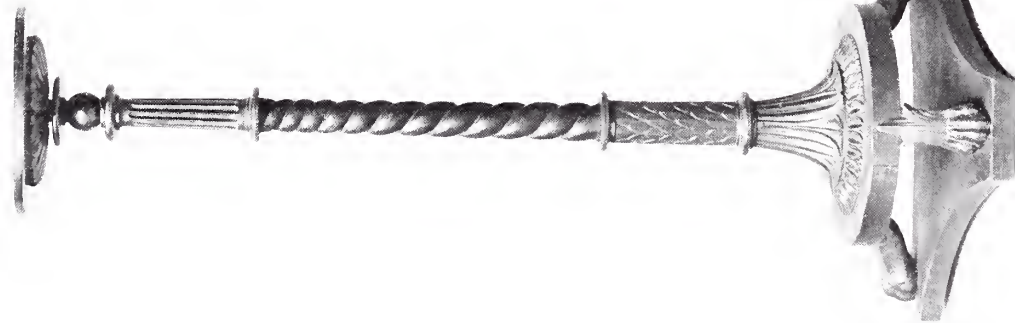
190.

TREFÖTTER, 1800-talets början.

190. Björk och pastellage, förgylld; höjd: 0,72 m. N. M. 34917.

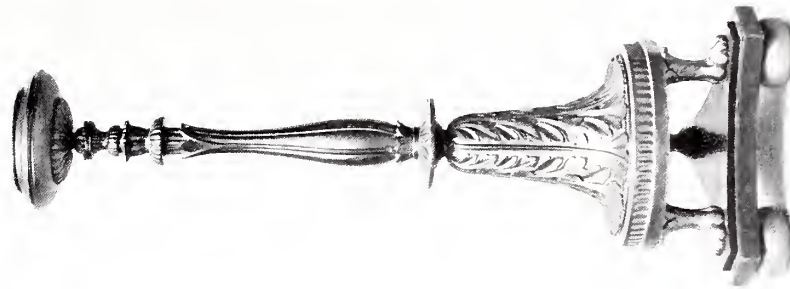
191.

192.

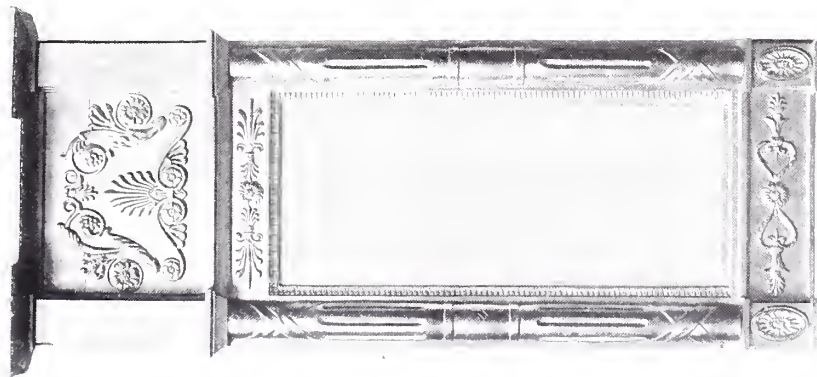
193.

194.

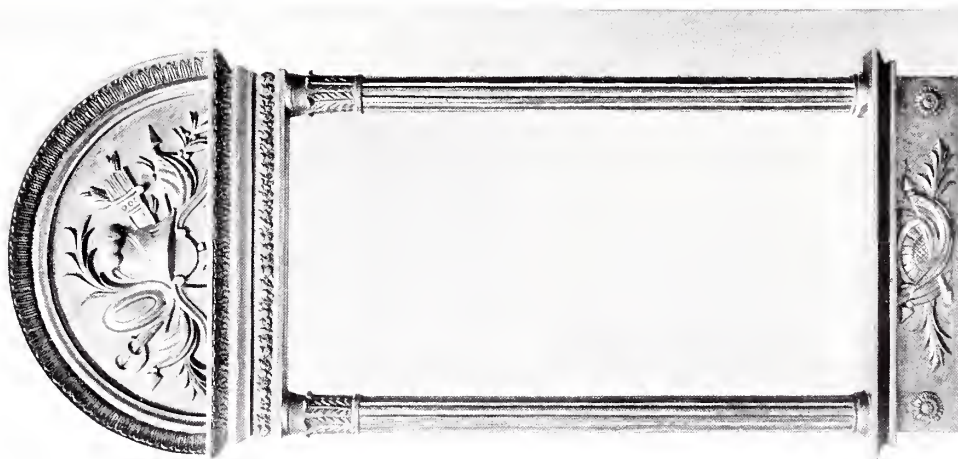
GUERIDONER, 1800-talets början.

191. Furu, förgylld; höjd: 1,66 m. N. M. 34545. 192. Björk, förgylld och målad i bronsgrönt; höjd: 1,29 m. N. M. 100963.
193. Björk, förgylld; höjd: 1,54 m. N. M. 57584. 194. Furu, förgylld; höjd: 1,42 m. N. M. 34553.

195.

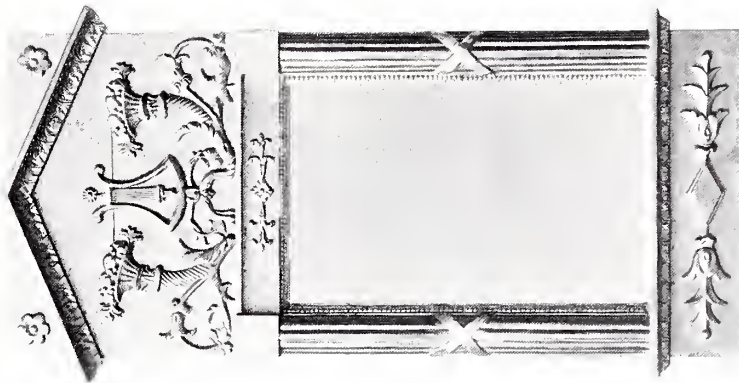
195. Furu, förgylld; höjd: 1,13 m. N. M. 80232.

196.

SPEGLAR, 1800-talets början.

196. Furu, förgylld; höjd: 1,63 m. N. M. 111773.

197.

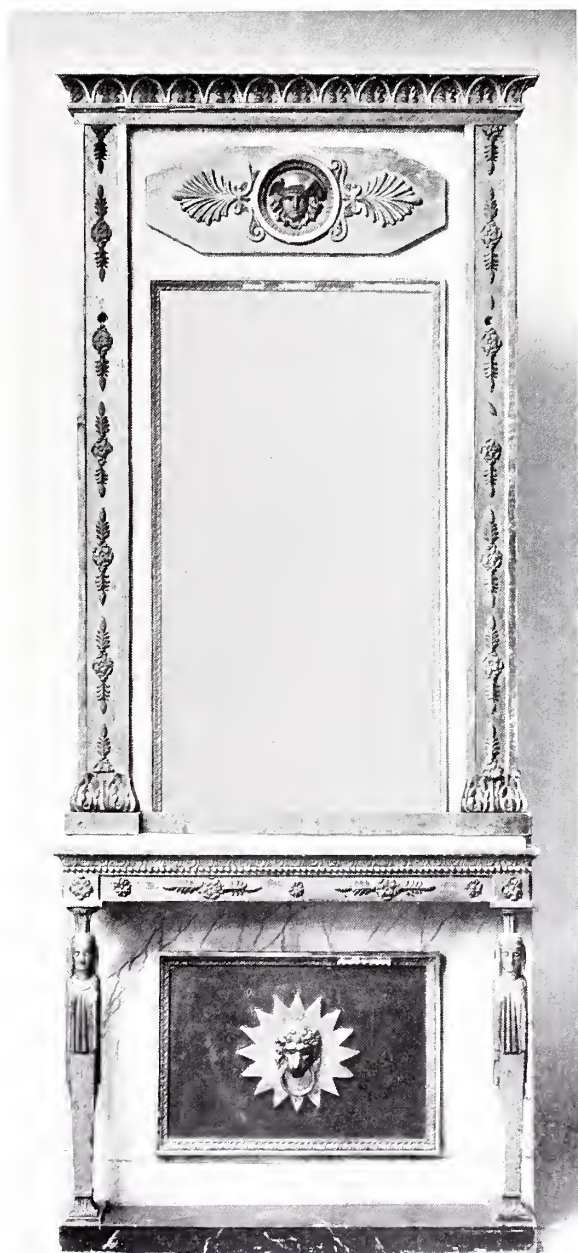
197. Furu, förgylld; höjd: 0,89 m. N. M. 116767.

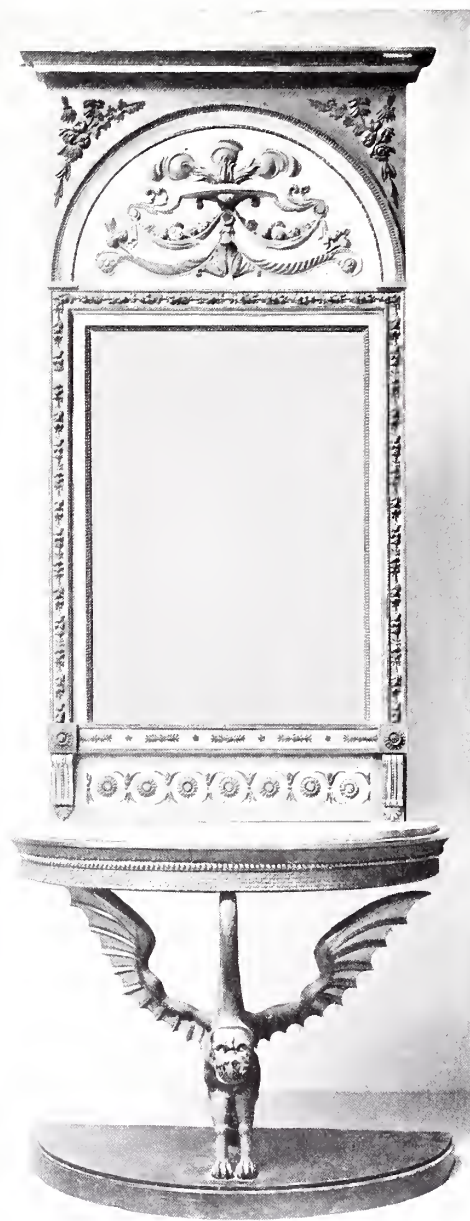
198.

VÄGGSPEGEL med BORD, 1810—20-talet.

Furu, målad som grön marmor, ornament delvis i pastellage, förgyllda; höjd: 3,03 m. N. M. 81589.

199.

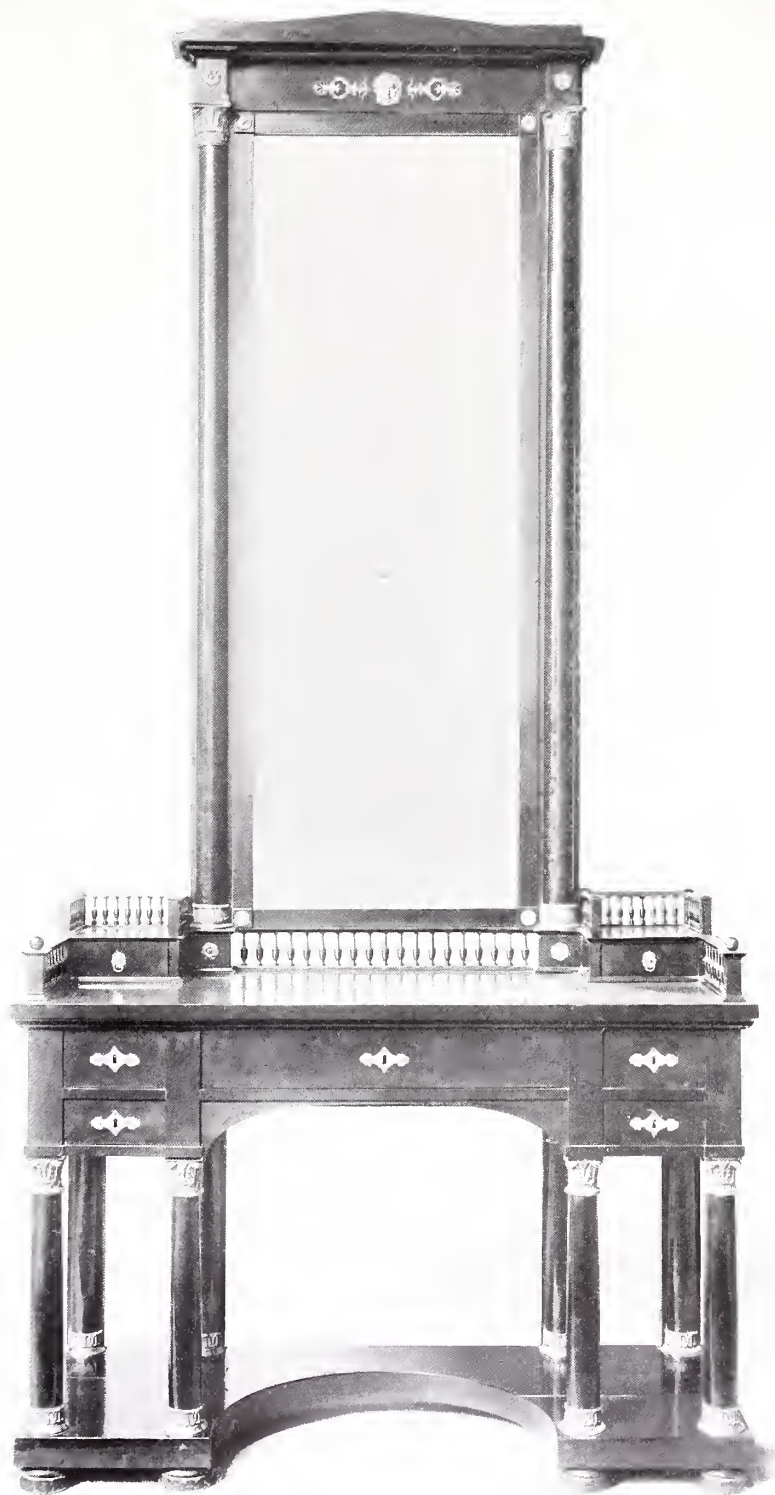

200.

VÄGGSPGLAR med BORD, 1810—20-talet.

199. Furu, förgylld, målad i bronsgrönt och marmorimitation; höjd: 2,50 m. N. M. 91129.

200. Furu, förgylld och målad i bronsfärg och hvitt; marmorskifva; af Jon Frisk, Stockholm; höjd: 2,73 m. N. M. 71901.

201.

TOALETTBORD, 1810—20-talet.

Mahognyfanér, bronsbeslag; höjd: 2,52 m. N. M. 78853.

202.

203.

VÄGGSPEGLAR med BORD, 1820–30-talet.

202. Mahognyfanér, svartmåladt trä, bronsbeslag; höjd: 2,69 m. N. M. 98451.

203. Björk, brunbetsad, flammig, bronsbeslag; höjd: 2,535 m. N. M. 111772.

204.

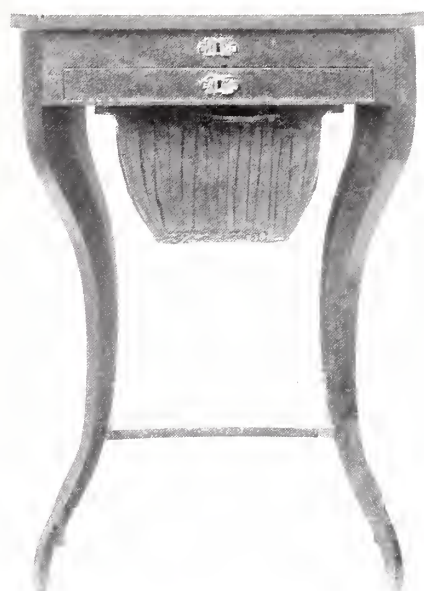
205.

BORD, 1820—30-talet.

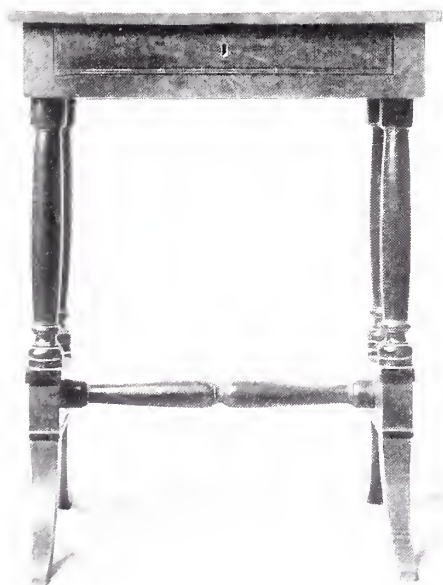
204. Björkfanér, brunbetsad; höjd: 0,803 m. N. M. 110076.
205. Mahognyfanér och svärtad furu; höjd: 0,78 m. N. M. 72312.

206.

207.

208.

209.

SYBORD, 1820-40-talet.

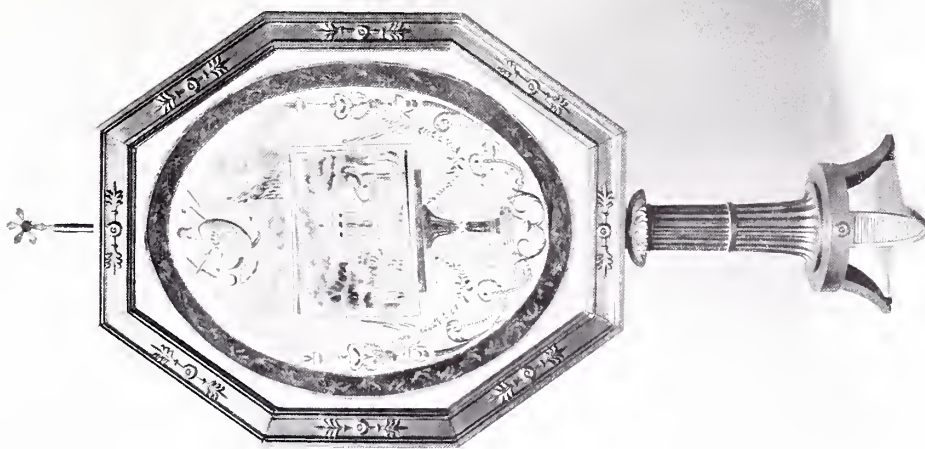
206. Mahognyfanér; höjd: 0,75 m. N. M. 93901. 207. Mahognyfanér, grön sidenpåse; höjd: 0,755 m. N. M. 91823.
 208. Björkfanér och svärtad björk; höjd: 0,74 m. N. M. 72315. 209. Mahognyfanér och bok; höjd: 0,74 m.
 N. M. 96776.

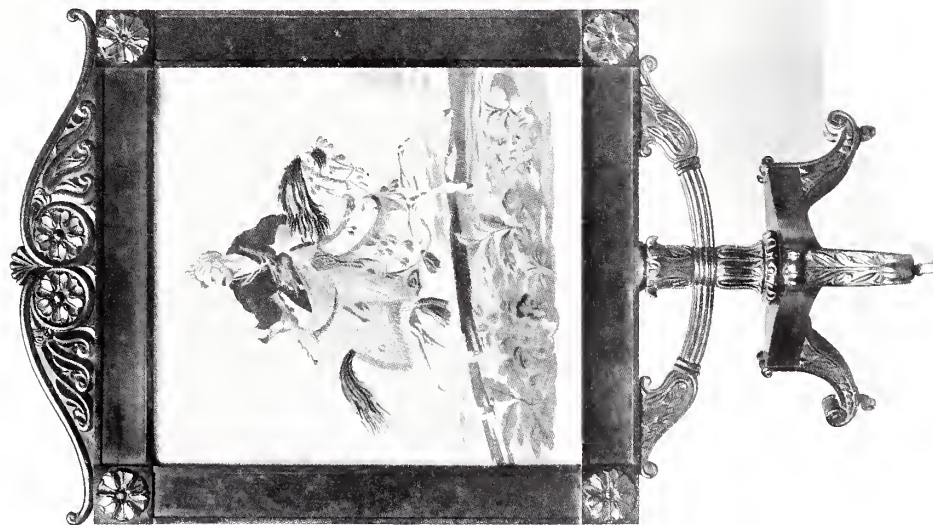
210.

ELDSKÄRM, 1820 - 30-talet.

Mahognyfanér, bronsbeslag, broderi af silke; höjd: 1,24 m. N. M. 67256.

211.

212.

213.

ELDSKÄRMAR, 1800-talets förra del.

211. Furu, förgylld, broderi på siden i färger; höjd: 1,45 m. N. M. 37501. 212. Mahogny, broderi på stramalj i färger; höjd: 1,48 m.

N. M. 91659. 213. Furu, svart och förgylld; broderi i färger; höjd: 1,41 m. N. M. 107049.

22-515876

GETTY CENTER LIBRARY

3 3125 00761 3173

